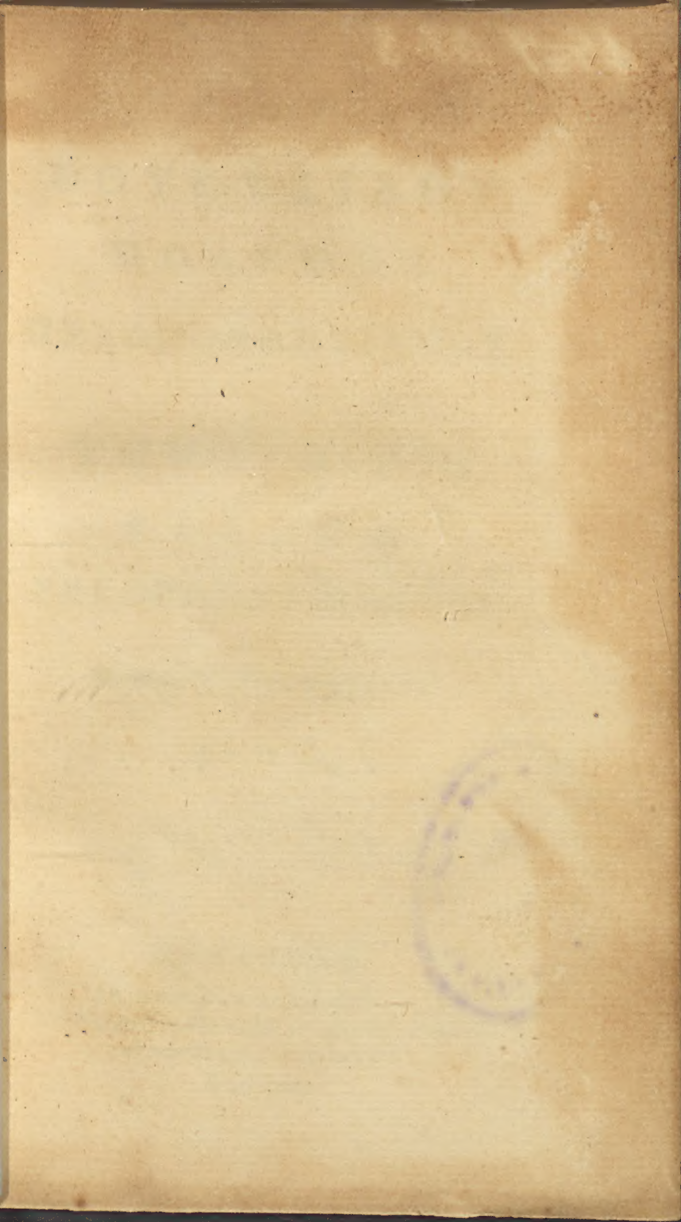

BIBLIOTECA DEL DUQUE DE OSUNA

Ὁ ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ.

THUCYDIDIS
BELLUM
PELOPONNESIACUM.

Ex editione WASSII et DUKERI.

TOM. II.

GLASGUAE:
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI
MDCCLIX.

ΤΗΣ ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ,

ΤΟΥ

ΟΛΟΡΟΥ,

ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

THUCYDIDIS

OLORI FILII,

HISTORIAE

LIBER SECUNDUS.

THΣ TOY

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ,

TOY ΟΛΟΡΟΥ,

ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΡΧΕΤΑΙ δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων, καὶ τῶν ἑκατέροις ξυμμάχων· ἐν ᾧ οὔτε ἐπεμίγνυντο ἔτι ἀκηρυκτεὶ παρ' ἀλλήλους, καταστάντες τε ξυνεχῶς ἐπολέμουν. γέγραπται δὲ ἑξῆς ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα.

β'. Τέσσαρα μὲν γὰρ καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ, αἳ ἐγένοντο μετ' Εὐβοίας ἅλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης, καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ, καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ μάχην, μηνὶ

THUCYDIDIS OLORI FILII, HISTORIAE

LIBER SECUNDUS.

HINC igitur initium belli, inter Athenienſes et Peloponneſios ac utrorumque ſocios geſti, jam ducitur: in quo nullis inter ſe commerciis amplius ſine caduceatore miſcebantur; et ex quo id ſemel ſuſceperunt, id etiam continenter geſſerunt. Scriptum autem eſt ordine, prout ſingula quaeque aeſtate atque hyeme ſunt acta.

2. Nam tricennalia foedera, quae poſt captam Euboeam inita fuerunt, quatuordecim quidem annos duraverunt: ſed quintodecimo anno, cum Chryſis ſacerdos duodequinquageſimum ſacerdotii annum Argis ageret, et Aeneſias Spartae Ephorus eſſet, et Pythodoro, qui tunc Athenis Archon erat, duo praeterea menſes ad integrum Magiſtratus annui tempus abſolvendum adhuc ſupereſſent, ſexto menſe a pugna ad Po-

tidaeam commiſſa, ſtatim ineunte vere, The-
banorum quidam paulo plures trecentis (ip-
ſis vero praeerant Pythangelus Phylidae, et
Diemporus Onetoridae *filius*, qui *tunc* a-
pud Boeotos ſummum Magiſtratum gere-
bant) circa primum ſomnum cum armis Pla-
taeam Boeotiae *urbem*, Athenienſium ſoci
am, ingreſſi ſunt. Illos autem *in urbem* in
duxerunt, et portas *illis* aperuerunt quidam
Plataeenſes, Nauclides, et qui ejusdem fac
tionis erant; qui, ut privatam potentiam
ſibi pararent, cives ſibi inimicos de medi
tollere, urbemque Thebanis adjungere vo
lebant. Haec autem egerunt per Euryma
chum Leontiadae *filium*, virum Thebano
rum potentiſſimum. Thebani enim, cum
bellum fore praeviderent, Plataeam, qua
ſimultates ſecum ſemper gerebat, in pac
belloque nondum palam moto, intercipe
volebant. Quamobrem etiam *iſti* faciliu
clam ingreſſi ſunt, nulla dum poſita cuſt
dia, armisque in foro poſitis, illis quiden
a quibus *in urbem* inducti fuerant, more
non geſſerunt, ita ut ſtatim rem aggredi
rentur, et in inimicorum aedes ingredere

ἕκτῳ, καὶ ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ, Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων (ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν Βοιωταρχοῦντες, Πυθάγγελός τε ὁ Φυλίδου, καὶ Διέμπορος ὁ Ὀνητορίδου) ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα. ἐπηγάγοντο δὲ καὶ ἀνέῳξαν τὰς πύλας Πλαταιέων ἄνδρες, Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, βουλόμενοι, ἰδίας ἕνεκα δυνάμεως, ἄνδρας τε τῶν πολιτῶν τοὺς σφίσιν ὑπεναντίους διαφθεῖραι, καὶ τὴν πόλιν Θηβαίοις προσποιῆσαι. ἔπραξαν δὲ ταῦτα δι᾽ Εὐρυμάχου τοῦ Λεοντιάδου, ἀνδρὸς Θηβαίων δυνατωτάτου. προϊδόντες γὰρ οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἔσοιτο ὁ πόλεμος, ἠβούλοντο τὴν Πλάταιαν, ἀεὶ σφίσι διάφορον οὖσαν, ἔτι ἐν εἰρήνῃ τε, καὶ τοῦ πολέμου μήπω φανεροῦ καθεστῶτος, προκαταλαβεῖν. ῇ καὶ ῥᾷον ἔλαθον ἐσελθόντες, φυλακῆς οὐ προκαθεστηκυίας. θέμενοι δὲ ἐς τὴν ἀγορὰν τὰ ὅπλα, τοῖς μὲν ἐπαγομένοις οὐκ ἐπείθοντο, ὥστ᾽ εὐθὺς ἔργου

ἔχεσθαι, καὶ ἰέναι ἐς τὰς οἰκίας τῶν ἐχθρῶν· γνώμην δὲ ἐποιοῦντο, κηρύγμασί τε χρήσασθαι ἐπιτηδείοις, καὶ ἐς ξύμβασιν μᾶλλον καὶ φιλίαν τὴν πόλιν ἀγαγεῖν· (καὶ ἀνεῖπεν ὁ κήρυξ, εἴτις βούλεται κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν ξυμμαχεῖν, τίθεσθαι παρ' αὐτοὺς τὰ ὅπλα) νομίζοντες σφίσι ῥᾳδίως τούτῳ τῷ τρόπῳ προσχωρήσειν τὴν πόλιν.

γ΄. Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ὡς ᾔσθοντο ἔνδον τε ὄντας τοὺς Θηβαίους, καὶ ἐξαπιναίως κατειλημμένην τὴν πόλιν, καταδείσαντες, καὶ νομίσαντες πολλῷ πλείους ἐσεληλυθέναι (οὐ γὰρ ἑώρων ἐν τῇ νυκτὶ) πρὸς ξύμβασιν ἐχώρησαν, καὶ τοὺς λόγους δεξάμενοι ἡσύχαζον· ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἐς οὐδένα οὐδὲν ἐνεωτέριζον. πράσσοντες δέ πως ταῦτα κατενόησαν οὐ πολλοὺς τοὺς Θηβαίους ὄντας, καὶ ἐνόμισαν, ἐπιθέμενοι, ῥᾳδίως κρατῆσαι. τῷ γὰρ πλήθει τῶν Πλαταιέων οὐ βουλομένῳ ἦν τῶν Ἀθηναίων ἀφίστασθαι. ἐδόκει οὖν ἐπιχειρητέα

tur; ſed decreverant et amicis edictis, praeconis voce promulgatis uti, et civitatem potius ad compoſitionem et amicitiam adducere. Quare praeco edixit, ſi quis ex patriis Boeotorum inſtitutis eandem belli ſocietatem ſequi vellet, apud ipſos arma poneret, *armisque ſumtis ſe cum ipſis conjungeret*: civitatem hoc modo ſibi facile adjunctum iri ſperantes.

3. Plataeenſes vero, cum Thebanos et intus eſſe, et urbem repente, *praeter omnem expectationem, ab illis* occupatam ſenſiſſent, perterriti, et ſuſpicati longe plures ingreſſos eſſe, (nec enim per noctis caliginem *eos* cernere poterant,) ad compoſitionem venerunt, et, conditionibus acceptis, quieverunt: praeſertim cum *hoſtes* nihil novi in quemquam molirentur. At dum haec agerent, quodammodo animadverterunt, non multos eſſe Thebanos, et, ſi *illos* invaderent, *a ſe* facile ſuperari poſſe exiſtimarunt. Nam Plataeenſis populus ab Athenienſibus deficiebat invitus. Rem igitur tentandam eſſe cenſuit. Quamobrem inter ſe coibant, ſuſ-

fossis communibus *aedium* parietibus, ne, dum per vias commearent, se proderent, *et ab hoste conspicerentur*; plaustraque sine jumentis in viis statuebant, ut muri loco essent; et caetera parabant, prout quidque rebus praesentibus utile fore videbatur. Postquam autem res *omnes, ad hostes invadendum necessariae,* pro facultate *jam* paratae fuerunt, tempore, quo nox adhuc erat, et ipso diluculi adventu observato, ex aedibus egressi in ipsos invaserunt: ne in luce cum illis confidentioribus congrederentur, atque ita *hostes* pari *et aequa* conditione secum certarent: sed nocturnis tenebris magis perterrefacti, suo usu, et peritia, quam urbis locorum habebant, inferiores essent. Itaque statim *eos* invaserunt, et ad manus celeriter venerunt.

4. Illi vero, ubi cognoverunt se opinione deceptos, inter se ipsos conglobabantur, et hostium impressionem, qua irruebant, propulsabant; eosque bis terve repulerunt: sed postea, cum et ipsi magno strepitu irruerent, et mulieres atque domestici simul

εἶναι. καὶ ξυνελέγοντο, διορύσσοντες τοὺς κοινοὺς τοίχους, παρ' ἀλλήλους, ὅπως μὴ διὰ τῶν ὁδῶν φανεροὶ ὦσιν ἰόντες· ἁμάξας τε ἄνευ τῶν ὑποζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν, ἵν' ἀντὶ τείχους ᾖ. καὶ τἆλλα ἐξήρτυον, ᾗ ἕκαστον ἐφαίνετο πρὸς τὰ παρόντα ξύμφορον ἔσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν ἕτοιμα ἦν, φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ τὸ περίορθρον, ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐπ' αὐτούς· ὅπως μὴ κατὰ φῶς θαρσαλεωτέροις οὖσι προσφέρωνται, καὶ σφίσιν ἐκ τοῦ ἴσου γίγνωνται, ἀλλ' ἐν νυκτὶ φοβερώτεροι ὄντες, ἥσσους ὦσι τῆς σφετέρας ἐμπειρίας τῆς κατὰ τὴν πόλιν. προσέβαλλόν τε εὐθύς, καὶ ἐς χεῖρας ἤεσαν κατὰ τάχος.

δ'. Οἱ δ' ὡς ἔγνωσαν ἐξηπατημένοι, ξυνεστρέφοντό τε ἐν σφίσιν αὐτοῖς, καὶ τὰς προσβολὰς ᾗ προσπίπτοιεν ἀπεωθοῦντο. καὶ δὶς μὲν ἢ τρὶς ἀπεκρούσαντο, ἔπειτα πολλῷ θορύβῳ αὐτῶν τε προσβαλόντων, καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν οἰκετῶν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰ-

κιῶν κραυγῇ τε καὶ ὀλολυγῇ χρωμένων, λίθοις τε καὶ κεράμῳ βαλλόντων, καὶ ὑετοῦ ἅμα διὰ νυκτὸς πολλοῦ ἐπιγενομένου, ἐφοβήθησαν καὶ τραπόμενοι, ἔφυγον διὰ τῆς πόλεως, ἄπειροι μὲν ὄντες οἱ πλείους, ἐν σκότῳ καὶ πηλῷ, τῶν διόδων ᾗ χρὴ σωθῆναι (καὶ γὰρ τελευτῶντος τοῦ μηνὸς τὰ γιγνόμενα ἦν) ἐμπείρους δὲ ἔχοντες τοὺς διώκοντας, τοῦ μὴ ἐκφεύγειν· ὥστε διεφθείροντο οἱ πολλοί. τῶν δὲ Πλαταιέων τὶς τὰς πύλας ᾗ ἐσῆλθον καὶ αἵπερ ἦσαν ἀνεῳγμέναι, μόναι, ἔκλεισε στυρακίῳ ἀκοντίου ἀντὶ βαλάνου χρησάμενος εἰς τὸν μοχλόν· ὥστε μηδὲ ταύτῃ ἔτι ἔξοδον εἶναι. διωκόμενοι δὲ κατὰ τὴν πόλιν, οἱ μέν τινες αὐτῶν, ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες, ἔῤῥιψαν ἐς τὸ ἔξω σφᾶς αὐτοὺς, καὶ διεφθάρησαν οἱ πλείους· οἱ δὲ, κατὰ πύλας ἐρήμους, γυναικὸς δούσης πέλεκυν, λαθόντες καὶ διακόψαντες τὸν μοχλὸν, ἐξῆλθον οὐ πολλοί. αἴσθησις γὰρ ταχεῖα ἐπεγένετο. ἄλλοι δὲ ἄλλῃ τῆς πόλεως σποράδην ἀπώλ-

ex aedibus clamores et ululatus ederent, eosque lapidibus et tegulis peterent, ſimul etiam cum illa nocte magna pluvia ingruiſſet, territi fuerunt, et dantes terga per urbem fugere coeperunt, licet *eorum* plerique in tenebris et coeno ignari eſſent viarum, qua transire, ſervarique poſſent, (nam ſub ipſum menſis finem haec acciderunt, quae tunc geſta ſunt) et hoſtes inſequentes haberent *viarum* peritos, ita ut effugere non poſſent. Quamobrem *eorum* plerique perierunt. Quidam autem Plataeenſium *urbis* portas, qua *hoſtes* intrarant, et quae ſolae apertae erant, jaculi ſpiculo peſſuli loco uſus, et in vectis ſeram injecto clauſit, ita ut ne hac quidem exitus pateret. Cum autem illos hoſtis perſequeretur per urbem, quidam ex ipſis muros conſcenderunt, et ſe ipſos foras dejecerunt, ac plerique interierunt. Alii vero per portas deſertas, cum mulier quaedam ſecurim *ipſis* dediſſet, clam, et effracto vecte, non multi exiverunt. Nam cito reſcitum eſt. Alii vero per urbem paſſim trucidabantur. Maxima tamen pars, et

praecipue, qui conglobati erant, irruperu in magnum aedificium, quod erat mur contiguum, cujus fores erant apertae, ex stimantes has hujus aedificii fores esse *ur bis* portas, et plane illam viam extra ferr Plataeenses vero, postquam eos conclus viderunt, deliberare coeperunt, utrum eo ita ut erant, incenso illo aedificio, concr marent, an aliud aliquod poenae genus in i los statuerent. Tandem vero et hi et ca teri Thebani, qui supererant, per urbem v gantes, sese et arma Plataeensibus ea cond tione dediderunt; ut quicquid illis visu fuerit, statuerent. Qui igitur Plataeae rant, hunc rerum exitum habuerunt.

5. Caeteri vero Thebani, quos antequa nox abiret, et dies clara illucesceret, cu omnibus copiis adesse oportuerat, siquid fo te minus succederet illis, qui urbem intr rant, cum ipsis in ipso itinere nuntius de r bus gestis allatus fuisset, *suis* suppetias v niebant. Plataea autem a Thebis septuagi ta stadia abest, et aqua, quae illa nocte co

λύντο. τὸ δὲ πλεῖστον ϗ ὅσον μάλιστα ἦν ξυνεστραμμένον, ἐσπίπτουσιν ἐς οἴκημα μέγα, ὃ ἦν τοῦ τείχους, ϗ αἱ θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον αὐτοῦ, οἰόμενοι πύλας τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος εἶναι, ϗ ἄντικρυς δίοδον ἐς τὸ ἔξω. ὁρῶντες αὐτοὺς δὲ οἱ Πλαταιεῖς ἀπειλημμένους, ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσουσιν, ὥσπερ ἔχουσιν, ἐμπρήσαντες τὸ οἴκημα, εἴτε τι ἄλλο χρήσονται. τέλος δὲ οὗτοί τε ϗ ὅσοι ἄλλοι τῶν Θηβαίων περιῆσαν, κατὰ τὴν πόλιν πλανώμενοι, ξυνέβησαν τοῖς Πλαταιεῦσι σφᾶς τε αὐτοὺς παραδοῦναι ϗ τὰ ὅπλα, χρήσασθαι ὅ, τι ἂν βούλωνται. οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν.

ε΄. Οἱ δὲ ἄλλοι Θηβαῖοι, οὓς ἔδει ἔτι τῆς νυκτὸς παραγενέσθαι πανστρατιᾷ, εἴτι ἄρα μὴ προχωροίη τοῖς ἐσεληλυθόσι, τῆς ἀγγελίας ἅμα καθ' ὁδὸν αὐτοῖς ῥηθείσης περὶ τῶν γεγενημένων, ἐπεβοήθουν. ἀπέχει δ' ἡ Πλάταια τῶν Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα,

καὶ τὸ ὕδωρ τὸ γενόμενον τῆς νυκτὸς, ἐποίη-
σε βραδύτερον αὐτοὺς ἐλθεῖν. ὁ γὰρ Ἀσω-
πὸς [ποταμὸς] ἐῤῥύη μέγας, καὶ οὐ ῥᾳδίως δι-
αβατὸς ἦν. πορευόμενοί τε ἐν ὑετῷ, καὶ τὸν
ποταμὸν μόγις διαβάντες, ὕστερον παρεγέ-
νοντο, ἤδη τῶν ἀνδρῶν, τῶν μὲν, διεφθαρ-
μένων, τῶν δὲ, ζώντων ἐχομένων. ὡς δ' ἤ-
σθοντο οἱ Θηβαῖοι τὸ γεγενημένον, ἐπεβού-
λευον τοῖς ἔξω τῆς πόλεως τῶν Πλαταιέ-
ων. ἦσαν γὰρ καὶ ἄνθρωποι κατὰ τοὺς ἀγροὺς
καὶ κατασκευὴ, οἷα ἀπροσδοκήτου κακοῦ ἐν
εἰρήνῃ γενομένου. ἐβούλοντο γὰρ σφίσιν, εἰ
τινα λάβοιεν, ὑπάρχειν ἀντὶ τῶν ἔνδον, ἢν
ἄρα τύχωσι τινὲς ἐζωγρημένοι. καὶ οἱ μὲν
ταῦτα διενοοῦντο. οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἔτι δια-
βουλευομένων αὐτῶν, ὑποτοπήσαντες τοιοῦ-
τόν τι ἔσεσθαι, καὶ δείσαντες περὶ τοῖς ἔξω,
κήρυκα ἐξέπεμψαν παρὰ τοὺς Θηβαίους,
λέγοντες ὅτι οὔτε τὰ πεποιημένα ὁσίως δρά-
σειαν, ἐν σπονδαῖς σφῶν πειραθέντες κατα-
λαβεῖν τὴν πόλιν, τά τε ἔξω ἔλεγον αὐ-

litus deciderat, effecerat, ut iter tardius conficerent. Aſopus enim fluvius multus fluxerat, nec facile transiri poterat. Quare per pluviam iter facientes, fluvioque vix trajecto, ſero venerunt, cum illorum milites partim quidem jam eſſent interfecti, partim vero vivi detinerentur. Poſtquam vero Thebani intellexerunt id, quod acciderat, Plataeenſibus, qui erant extra urbem, inſidias ſtruxerunt. Nam et homines in agris erant, et ſupellex, quippe quod hoc malum inopinatum pacis tempore contigiſſet. Volebant enim, ſi quem cepiſſent, eum ſibi eorum loco eſſe, qui in urbe detinebantur, ſi qui modo vivi ſupereſſent, quos illi captos retinerent. Atque hi quidem haec in animo habebant. Plataeenſes vero, cum illi adhuc conſultarent, ſuſpicati aliquid hujusmodi eventurum, ſolicitique de civibus, qui foris erant, caduceatorem ad Thebanos emiſerunt, dicentes, eos neque pie feciſſe ea, quae fecerant, qui ſtante foedere ſuam urbem occupare conati eſſent; ipſisque praeceperunt, ut ab injuria et maleficio rerum,

quae foris erant, abstinerent. Alioqui di cebant, fore, ut ipſi quoque illorum milite interficerent, quos vivos haberent: ſed illi ex ſuo agro recederent, hos illis red derent. Thebani autem haec dicunt, et il los haec jurejurando confirmaſſe perhiben Plataeenſes vero negant, ſe pollicitos fui ſe, fore, ut ſtatim captivos *ipſis* redderen ſed colloquio prius habito, ſi quam comp ſitionem inter ſe facere potuiſſent. Negal autem ſe ullo jurejurando uſos fuiſſe. Th bani igitur ex illorum finibus, nulla injur facta, receſſerunt. Plataeenſes vero, ſim ac ex agris omnia *in urbem* comportarun confeſtim captivos interſecerunt: capti autem erant numero centum et octoginta, ex illis unus erat Eurymachus, cum q proditores *de urbe prodenda* egerant.

6. His autem peractis, Athenas nuntiu miſerunt, et militum a ſe caeſorum cada ra Thebanis per inducias reddiderunt; res urbanas, pro praeſenti rerum ſtatu, a bitratu ſuo conſtituerunt. Rerum autem

τοῖς μὴ ἀδικεῖν. εἰ δὲ μὴ, καὶ αὐτοὶ ἔφασαν αὐτῶν τοὺς ἄνδρας ἀποκτενεῖν, οὓς ἔχουσι ζῶντας· ἀναχωρησάντων δὲ πάλιν ἐκ τῆς γῆς, ἀποδώσειν αὐτοῖς τοὺς ἄνδρας. Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, καὶ ἐπομόσαι φασὶν αὐτούς· Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσχέσθαι ἀποδώσειν, ἀλλὰ λόγων πρῶτον γενομένων, ἤν τι ξυμβαίνωσι· καὶ ἐπομόσαι οὔ φασίν: ἐκ γοῦν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν οἱ Θηβαῖοι οὐδὲν ἀδικήσαντες· οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ τὰ ἐκ τῆς χώρας κατὰ τάχος εἰσεκομίσαντο, ἀπέκτειναν τοὺς ἄνδρας εὐθύς. ἦσαν δὲ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν οἱ ληφθέντες· καὶ Εὐρύμαχος εἷς αὐτῶν ἦν, πρὸς ὃν ἔπραξαν οἱ προδιδόντες.

ϛ'. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἔς τε τὰς Ἀθήνας ἄγγελον ἔπεμπον, καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν τοῖς Θηβαίοις· τά τ' ἐν τῇ πόλει καθίσαντο πρὸς τὰ παρόντα ᾗ ἐδόκει αὐτοῖς. τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἠγ-

daemonii quoque, eorumque socii, se ad idem et ipsi parare coeperunt: et utrique legationes ad Regem et ad alios barbaros erant missuri, si quod auxilium alicunde se sibi adjuncturos sperabant: et societatem coibant cum civitatibus, quae erant extra ipsorum imperium. Et Lacedaemonii quidem, praeter illas, quas ibi in sua ditione habebant, *alias etiam* naves Italiae et Siciliae civitatibus, quae ipsorum partes sequebantur, imperarunt, quas pro civitatum magnitudine conficerent, ita ut universarum numerus et summa esset quingentarum navium, quinetiam *illis imperarunt* certam pecuniae summam parare; caetera quiescentes, et Athenienses unica navi *venturos* recipientes, donec haec *omnia* essent parata. Athenienses vero cum pristinos socios recensebant, tum etiam accuratius in loca circa Peloponnesum legatos mittebant, in Corcyram, in Cephalleniam, in Acarnaniam, in Zacynthum: quia videbant, si haec loca sibi essent amica, se tutius circa Peloponnesi[illegible]nes bellum esse gesturos.

τες. παρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξυμμάχοι αὐτῶν, πρεσβείας τε μέλλοντες πέμπειν παρὰ βασιλέα, καὶ ἄλλοσε ἐς τοὺς βαρβάρους, εἴποθέν τινα ὠφέλειαν ἤλπιζον ἑκάτεροι προσλήψεσθαι· πόλεις τε ξυμμαχίδας ποιούμενοι ὅσαι ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως. καὶ Λακεδαιμονίοις μὲν πρὸς ταῖς αὐτοῦ ὑπαρχούσαις ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας, τοῖς τἀκείνων ἑλομέναις, ναῦς ἐπετάχθησαν ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων, ὡς, ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν, πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων· καὶ ἀργύριον ῥητὸν ἑτοιμάζειν, τά τ' ἄλλα ἡσυχάζοντας, καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ νηῒ, ἕως ἂν ταῦτα παρασκευασθῇ. Ἀθηναῖοι δὲ τήν τε ὑπάρχουσαν ξυμμαχίαν ἐξήταζον, καὶ ἐς τὰ περὶ Πελοπόννησον μᾶλλον χωρία ἐπρεσβεύοντο, Κέρκυραν, καὶ Κεφαλληνίαν, καὶ Ἀκαρνᾶνας, καὶ Ζάκυνθον· ὁρῶντες, εἰ σφίσι φίλια ταῦτ' εἴη, βεβαίως πέριξ τὴν Πελοπόννησον καταπολεμήσοντες.

η'. Ὀλίγον τε ἐπενόουν οὐδὲν ἀμφότεροι, ἀλλ' ἔῤῥωντο ἐς τὸν πόλεμον. οὐκ ἀπεικότως· ἀρχόμενοι γὰρ πάντες, ὀξύτερον ἀντιλαμβάνονται. τότε δὴ καὶ νεότης πολλὴ μὲν οὖσα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, πολλὴ δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις, οὐκ ἀκουσίως ὑπὸ ἀπειρίας ἥπτετο τοῦ πολέμου· ἥ τε ἄλλη Ἑλλὰς πᾶσα μετέωρος ἦν, ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων. ϗ πολλὰ μὲν λόγια ἐλέγετο, πολλὰ δὲ χρησμολόγοι ἦδον, ἔν τε τοῖς μέλλουσι πολεμήσειν, ϗ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. ἔτι δὲ Δῆλος ἐκινήθη ὀλίγῳ πρὸ τούτων, πρότερον οὔπω σεισθεῖσα, ἀφ' οὗ Ἕλληνες μέμνηνται. ἐλέγετο δὲ ϗ ἐδόκει ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γενήσεσθαι σημῆναι. εἴτε τι ἄλλο τοιουτότροπον ξυνέβη γενέσθαι, πάντα ἀνεζητεῖτο. ἡ δὲ εὔνοια παραπολὺ ἐποίει τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἄλλως τε καὶ προειπόντων ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦσιν. ἔῤῥωτό τε πᾶς ϗ ἰδιώτης ϗ πολίτης, εἴτι δύναιτο ϗ λόγῳ

8. Utrique autem nihil parvi animis versabant; sed totis viribus in hoc bellum incumbebant: idque non injuria. Omnes enim mortales rerum initia ardentius capessere solent. Tunc vero magna juventutis copia, quae in Peloponneso, magna etiam, quae Athenis erat, propter *rerum* imperitiam, non invita bellum suscipiebat. Et tota reliqua Graecia animis erat erecta, quod primae civitates concurrerent. Multa quoque oracula ferebantur, multa vates canebant, tam in iis civitatibus, quae bellum erant gesturae, quam in aliis. Praeterea Delus etiam paulo ante haec tremuit, quae nunquam ante, post Graecorum memoriam, mota fuerat. Haec autem et dicebantur, et videbantur esse rerum futurarum prodigia. Et, si qua alia hujusmodi signa ante contigissent, omnia conquirebantur. Hominum autem benivolentia longe major ad Lacedaemonios inclinabat, praecipue quod illi Graeciam a se in libertatem vindicatum iri praedicarent. Et singuli, et privati, et civitates integrae omni ope nitebantur, si quo modo illos, aut verbis, aut factis, adjuvare possent. Et in eo singuli moram, rebus ge-

rendis allatam, arbitrabantur, si ipsimet rebus administrandis non interfuissent. Ea erat indignatio, qua plerique in Athenienses ferebantur: alii quidem, quod imperio, *quo ab illis premebantur*, se liberari cuperent; alii vero, quod metuerent, ne illorum imperio parere cogerentur. Hoc igitur apparatu, atque his animis ad *bellum utrique* concitati ferebantur.

9. Utrisque autem hae civitates sociae fuerunt, quum bellum gerere coeperunt. Atque Lacedaemoniorum quidem hi fuere socii: omnes Peloponnesii, qui sunt intra Isthmum, praeter Argivos, et Achaeos. His enim amicitia cum utrisque intercedebat. Soli autem ex Achaeis Pellenenses primum *Lacedaemonios* in bello gerendo adjuverunt, postea vero et caeteri omnes *idem fecerunt*. At extra Peloponnesum, Megarenses, Locri, Boeoti, Phocenses, Ambraciotae, Leucadii, Anactorii. Ex his Corinthii, Megarenses, Sicyonii, Pellenenses, Elei, Ambraciotae, Leucadii classem *illis* praebuerunt: equitatum Boeoti, Phocenses, et Locri: caeterae vero civitates peditatum

καὶ ἔργῳ ξυνεπιλαμβάνειν αὐτοῖς. ἐν τούτῳ τε κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἑκάστῳ τὰ πράγματα, ᾧ μή τις αὐτὸς παρέσται. οὕτως ὀργῆ εἶχον οἱ πλέους τοὺς Αθηναίους, οἱ μὲν, τῆς ἀρχῆς ἀπολυθῆναι βουλόμενοι, οἱ δὲ, μὴ ἀρχθῶσι φοβούμενοι. παρασκευῇ μὲν οὖν καὶ γνώμῃ τοιαύτῃ ὥρμηντο.

θ'. Πόλεις δ' ἑκάτεραι τάσδ' ἔχοντες ξυμμάχους ἐς τὸν πόλεμον καθίσαντο. Λακεδαιμονίων μὲν οἵδε ξύμμαχοι. Πελοποννήσιοι μὲν οἱ ἐντὸς ἰσθμοῦ πάντες, πλὴν Αργείων καὶ Αχαιῶν. τούτοις δ' ἐς ἀμφοτέρους φιλία ἦν. Πελληνῆς δὲ Αχαιῶν μόνοι ξυνεπολέμουν τοπρῶτον, ἔπειτα δὲ ὕστερον καὶ ἅπαντες. ἔξω δὲ Πελοποννήσου, Μεγαρῆς, Λοκροὶ, Βοιωτοί, Φωκῆς, Αμπρακιῶται, Λευκάδιοι, Ανακτόριοι. τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Κορίνθιοι, Μεγαρῆς, Σικυώνιοι, Πελληνῆς, Ηλεῖοι, Αμπρακιῶται, Λευκάδιοι· ἱππέας δὲ, Βοιωτοὶ, Φωκῆς, Λοκροί. αἱ δ' ἄλλαι πόλεις πεζὸν παρεῖχον. αὗ-

τη μὲν Λακεδαιμονίων ξυμμαχία. Ἀθη-
ναίων δὲ, Χῖοι, Λέσβιοι, Πλαταιῆς, Μεσ-
σήνιοι οἱ ἐν Ναυπάκτῳ, Ἀκαρνάνων ο
πλείους, Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι, καὶ ἄλλα
πόλεις αἱ ὑποτελεῖς οὖσαι ἐν ἔθνεσι τοσοῖσ
δε· Καρία ἡ ἐπὶ θαλάσσῃ, Δωριῆς Καρσ
πρόσοικοι, Ιωνία, Ἑλλήσποντος, τὰ ἐπ
Θράκης, νῆσοι ὅσαι ἐντὸς Πελοποννήσου, κ
Κρήτης πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα· πᾶσαι α
ἄλλαι Κυκλάδες, πλὴν Μήλου, καὶ Θήρα
τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Χῖοι, Λέσβιοι
Κερκυραῖοι, οἱ δ᾽ ἄλλοι πεζὸν καὶ χρήμα-
τα. ξυμμαχία μὲν αὕτη ἑκατέρων κα
παρασκευὴ ἐς τὸν πόλεμον ἦν.

ί. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ ἐ
Πλαταιαῖς εὐθὺς περιήγγελλον κατὰ τὴ
Πελοπόννησον καὶ τὴν ἔξω ξυμμαχίδα στρα-
τιὰν παρασκευάζεσθαι ταῖς πόλεσι, τά τε
ἐπιτήδεια, οἷα εἰκὸς ἐπὶ ἔξοδον ἔκδημον ἔ
χειν, ὡς ἐσβαλοῦντες ἐς τὴν Ἀττικήν. ἐπειδὴ
δὲ ἑκάστοις ἕτοιμα γίγνοιτο κατὰ τὸν χρόνο

ſuppeditarunt. Atque hi quidem fuere Lacedaemoniorum ſocii. Athenienſium vero, Chii, Lesbii, Plataeenſes, Meſſenii, qui Naupactum incolunt, Acarnanum plerique, Corcyraei, Zacynthii, et aliae civitates, quae inter tot nationes *Athenienſibus* erant vectigales: Caria, quae ad mare eſt ſita, Dorienſes Caribus finitimi, Ionia, Hellespontus, Thraciae urbes, et inſularum quotquot intra Peloponneſum et Cretam ad ſolem orientem vergunt, et caeterae omnes Cyclades, exceptis Melo et Thera. Ex his naves praebuerunt Chii, Lesbii, Corcyraei; caeteri vero peditatum et pecunias. Atque hi fuerunt utrorumque ſocii, et apparatus ad bellum.

10. Lacedaemonii vero, poſt haec ad Plataeas geſta, continuo nuntiis miſſis circa Peloponneſum et agrum ſocialem, qui extra *Peloponneſum* erat, imperarunt civitatibus, ut pararent exercitum, et res neceſſarias, quemadmodum parare decebat ad expeditionem faciendam extra *Peloponneſi* fines, ut irruptionem in Atticam facturi. Poſtquam autem ſingulis ad praeſtitutam diem

parata fuerunt, ex ſingulis civitatibus du
partes ad Iſthmum convenerunt. Omnibu
que copiis jam in unum locum coactis, Ar
chidamus Lacedaemoniorum Rex, hujus e
peditionis Dux, convocatis omnium civi
tum praetoribus, et qui ſumma dignita
praediti forent, quosve maxime conveni
bat adeſſe, in hunc modum eſt loquutus.

11. ‘Nostri quoque majores, viri P
‘ loponneſii et ſocii, multas expeditiones tu
‘ in ipſa Peloponneſo, tum extra *eam* fec
‘ runt; et qui de nobis ipſis aetate ſunt pr
‘ vectiore, rerum bellicarum non ſunt im
‘ periti: veruntamen nunquam cum appa
‘ tu, qui eſſet hoc major, ſumus egreſſi. Qu
‘ etiam adverſus potentiſſimam civitate
‘ nunc proficiſcimur, et nos ipſi cum ma
‘ mo et robuſtiſſimo exercitu bellum illi i
‘ ferimus. Aequum igitur eſt, nos neq
‘ majoribus deteriores eſſe, neque infer
‘ res gloria, quae de nobis paſſim circu
‘ fertur. Nam univerſa Graecia hoc mo
‘ mentes expectatione erectas habet, ac a
‘ mum advertit, ſperatque propter odiu

τὸν εἰρημένον, ξυνῄεσαν τὰ δύο μέρη ἀπὸ πόλεως ἑκάστης ἐς τὸν ἰσθμόν. καὶ ἐπειδὴ πᾶν τὸ στράτευμα ξυνειλεγμένον ἦν, Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅσπερ ἡγεῖτο τῆς ἐξόδου ταύτης, ξυγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς τῶν πόλεων πασῶν, καὶ τοὺς μάλιστα ἐν τέλει, καὶ ἀξιολογωτάτους παρεῖναι, τοιάδε ἔλεξεν.

ια'. ‘ ΑΝΔΡΕΣ Πελοποννήσιοι, καὶ ‘ οἱ ξύμμαχοι, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν πολ‘ λὰς στρατείας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοπον‘ νήσῳ καὶ ἔξω ἐποιήσαντο, καὶ ἡμῶν αὐτῶν οἱ ‘ πρεσβύτεροι οὐκ ἄπειροι πολέμων εἰσίν· ‘ ὅμως δὲ τῆσδε οὔπω μείζονα παρασκευὴν ‘ ἔχοντες ἐξήλθομεν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πόλιν ‘ δυνατωτάτην νῦν ἐρχόμεθα, καὶ αὐτοὶ ‘ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι στρατεύοντες. δίκαιον ‘ οὖν ἡμᾶς μήτε τῶν πατέρων χείρους φαί‘ νεσθαι, μήτε ἡμῶν αὐτῶν τῆς δόξης ἐν‘ δεεστέρους. ἡ γὰρ Ἑλλὰς πᾶσα τῇδε τῇ ‘ ὁρμῇ ἐπῆρται. καὶ προσέχει τὴν γνώμην,

‘ εὔνοιαν ἔχουσα, διὰ τὸ Ἀθηναίων ἔχθος
‘ πρᾶξαι ἡμᾶς ἃ ἐπινοοῦμεν. οὔκουν χρὴ
‘ εἴτῳ καὶ δοκοῦμεν πλήθει ἐπιέναι, καὶ ἀσφά-
‘ λεια πολλὴ εἶναι μὴ ἂν ἐλθεῖν τοὺς ἐ-
‘ ναντίους ἡμῖν διὰ μάχης, τούτων ἕνεκα
‘ ἀμελέστερόν τι παρεσκευασμένους χωρεῖν·
‘ ἀλλὰ καὶ πόλεως ἑκάστης ἡγεμόνα καὶ στρα-
‘ τιώτην τὸ καθ' αὑτὸν ἀεὶ προσδέχε-
‘ σθαι ἐς κίνδυνόν τινα ἥξειν. ἄδηλα γὰρ
‘ τὰ τῶν πολέμων· καὶ ἐξ ὀλίγου τὰ πολ-
‘ λὰ, καὶ δι' ὀργῆς αἱ ἐπιχειρήσεις γίγνον-
‘ ται. πολλάκις τε τὸ ἔλασσον πλῆθος
‘ δεδιὸς, ἄμεινον ἠμύνατο τοὺς πλέονας, διὰ
‘ τὸ καταφρονοῦντας ἀπαρασκεύους γενέ-
‘ σθαι. χρὴ δὲ ἀεὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ, τῇ
‘ μὲν γνώμῃ θαρσαλέους στρατεύειν, τῷ δὲ
‘ ἔργῳ, δεδιότας παρεσκευάσθαι. οὕτω γὰρ
‘ πρός τε τὸ ἐπιέναι τοῖς ἐναντίοις εὐψυ-
‘ χότατοι ἂν εἶεν, πρός τε τὸ ἐπιχει-
‘ ρεῖσθαι ἀσφαλέστατοι. ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἐπὶ
‘ ἀδύνατον ἀμύνεσθαι οὕτω πόλιν ἐρχόμεθα.

'quo Athenienses persequitur, nos ex ani-
'mi sententia rem gesturos. Quamvis igi-
'tur alicui videamur vel maximo cum exer-
'citu contra *hostes* proficisci, quamvis eti-
'am illud propemodum pro comperto vide-
'atur habendum, eos nobiscum manus con-
'serere non ausuros: non tamen ideo opor-
'tet nos negligentius instructos cum illis
'manus conserere: sed et uniuscujusque ci-
'vitatis tam ducem quam militem, in suo
'agmine semper exspectare aliquem in dis-
'crimen esse venturum. Nam conditio bel-
'lorum est anceps, et plerumque a parva
'manu et magno animi ardore primi impe-
'tus fiunt: saepe etiam minor manus, quae
'timet, majorem fortius propulsavit, quod
'propter *hostis* contemtionem esset impa-
'rata. Oportet autem in hostili *agro* mili-
'tes animis quidem semper esse confidenti-
'bus: at ad rem gerendam, cum metu pa-
'ratos esse. Sic enim et ad invadendos ho-
'stes animis erunt paratissimi, et adversus
'hostium conatus ac impetum munitissimi.
'Nos vero adversus civitatem proficisci-
'mur, quae non est adeo infirma, ut bellum

'illatum propulsare nequeat: sed quae re-
'bus omnibus est optime instructa. Quare
'omnino credendum est, illos pugnam no-
'biscum esse commissuros, licet jam sese
'non moveant, quum nondum *in ipsorum*
'*agro* sumus, at quum res suas in agro a
'nobis caedi ac vastari viderint. Ira enim
'invadit omnes, qui suarum rerum aliquam
'repentinam ac insolitam cladem in suo
'conspectu cernunt: et qui ratione mini-
'mum utuntur, summo animi impetu rem
'aggrediuntur. Verisimile autem est, Athe-
'nienses omnium maxime hoc facturos, qui
'censent, se dignos esse, qui aliis imperent,
'et armis infestis aliorum agros vastent po-
'tius, quam suum cernant. Cum igitur tan-
'tae civitati bellum inferamus, et maximam
'gloriam tam nostris majoribus, quam no-
'bis ipsis allaturi simus, in utramque even-
'tus partem; sequimini quocunque vos ali-
'quis duxerit, ordinis conservationem et
'custodiam plurimi facientes, et imperata
'celeriter excipientes. Hoc enim est pul-
'cerrimum et tutissimum, si, quum mag-
'nus est militum numerus, omnes tamen

ἀλλὰ τοῖς πᾶσιν ἄριστα παρεσκευασμένην. ὥστε χρὴ ϗ πάνυ ἐλπίζειν διὰ μάχης ἰέναι αὐτοὺς, εἰ μὴ ϗ νῦν ὥρμηνται, ἐν ᾧ οὔπω πάρεσμεν, ἀλλ᾽ ὅταν ἐν τῇ γῇ ὁρῶσιν ἡμᾶς δῃοῦντάς τε ϗ τἀκείνων φθείροντας. πᾶσι γὰρ, ἐν τοῖς ὄμμασι ϗ ἐν τῷ παραυτίκα ὁρᾷν πάσχοντάς τι ἄηθες, ὀργὴ προσπίπτει· ϗ οἱ λογισμῷ ἐλάχιστα χρώμενοι, θυμῷ πλεῖστα ἐς ἔργον καθίστανται. Ἀθηναίους δὲ ϗ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰκὸς τοῦτο δρᾶσαι, οἳ ἄρχειν τε τῶν ἄλλων ἀξιοῦσι, ϗ ἐπιόντες τὴν τῶν πέλας δῃοῦν μᾶλλον ἢ τὴν ἑαυτῶν ὁρᾷν. ὡς οὖν ἐπὶ τοσαύτην πόλιν στρατεύοντες, καὶ μεγίστην δόξαν οἰσόμενοι τοῖς τε προγόνοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, ἐπ᾽ ἀμφότερα ἐκ τῶν ἀποβαινόντων, ἕπεσθ᾽ ὅποι ἄν τις ἡγῆται, κόσμον ϗ φυλακὴν περὶ παντὸς ποιούμενοι, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὀξέως δεχόμενοι. κάλλιστον γὰρ τόδε καὶ ἀσφαλέστατον, πολλοὺς

ὄντας ἐν κόσμῳ χρωμένους φαίνεσθαι.

ιβ'. Τοσαῦτα εἰπὼν καὶ διαλύσας τὸν ξύλλογον ὁ Ἀρχίδαμος, Μελήσιππον πρῶτον ἀποστέλλει ἐς τὰς Ἀθήνας τὸν Διακρίτου, ἄνδρα Σπαρτιάτην, εἴ τι ἄρα μᾶλλον ἐνδοῖεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὁρῶντες ἤδη σφᾶς ἐν ὁδῷ ὄντας. οἱ δὲ οὐ προσεδέξαντο αὐτὸν ἐς τὴν πόλιν, οὐδ' ἐπὶ τὸ κοινόν. ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη πρότερον νενικηκυῖα, κήρυκα καὶ πρεσβείαν μὴ προσδέχεσθαι Λακεδαιμονίων ἐξεστρατευμένων. ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτὸν πρὶν ἀκοῦσαι, καὶ ἐκέλευον ἐκτὸς ὅρων εἶναι αὐθημερόν· τό, τε λοιπὸν ἀναχωρήσαντες ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν, ἤν τι βούλωνται, πρεσβεύεσθαι. ξυμπέμπουσί τε τῷ Μελησίππῳ ἀγωγοὺς, ὅπως μηδενὶ ξυγγένηται. ὁ δὲ, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο, καὶ ἔμελλε διαλύεσθαι, τοσόνδε εἰπὼν ἐπορεύετο, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει. ὡς δὲ ἀφίκετο ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθη-

'eandem militarem diſciplinam ſervantes 'cernantur.'

12. Archidamus haec tantum loquutus, et, dimiſſo concilio, primo Meleſippum Diacriti *filium*, virum Spartanum, Athenas miſit, *ut exploraret*, ſi forte Athenienſes de ſua pertinacia remitterent, quum ſe in itinere jam viderent. Illi vero nec in urbem, nec in publicum eum admiſerunt. Periclis enim ſententia jam ante obtinuerat, ut neque caduceatorem, neque legatum Lacedaemoniorum admitterent; ſi exercitum eduxiſſent. Illum igitur remiſerunt, antequam audirent, et illo ipſo die finibus excedere juſſerunt: ſi quid in poſterum vellent, in ſua prius regreſſi, legatos mitterent. Huic etiam addiderunt, qui eum deducerent, ne cum quoquam colloqueretur. Ille vero, cum ad *Atticae* fines perveniſſet, et jamjam disceſſurus eſſet, hoc tantum loquutus abiit: Hic dies ingentium malorum Graecis erit initium. Cum autem ad caſtra rediiſſet, et Archidamus cognoviſſet, Athenienſes *de ſua pertinacia* nihil amplius remiſſuros; ita

demum, motis caſtris, cum exercitu in ipſorum agrum eſt profectus. Boeoti vero ſuam quidem *militum* partem, et equites Peloponneſiis dederunt, ut illos ad bellum ſequerentur: cum reliquis vero ad Plataeam profecti, agrum *ejus* vaſtare coeperunt.

13. Dum autem Peloponneſiorum copiae in Iſthmum adhuc cogerentur, et in ipſo itinere eſſent, antequam in Atticam irrumperent, Pericles, Xanthippi *filius*, Athenienſium dux, decimus ipſe, ut cognovit, irruptionem *in Atticam* factum iri; ſuſpicatus fore ut Archidamus, qui ipſius erat hoſpes, aut ipſe privatim, quod *amico* gratificari vellet, ſuos agros ſaepius praeteriret, ac intactos relinqueret, aut etiam Lacedaemoniorum juſſu, ad invidiam ſibi conflandam, hoc faceret, (quemadmodum ejuſdem quoque cauſa piacula tolli ante juſſerant,) Athenienſibus in concione praedixit: quod ſibi hoſpes aliquando eſſet Archidamus, non fore tamen id malo Reipublicae: ſe vero agros villasque ſuas, ſi non, ut caeterorum *civium*, ab hoſtibus vaſtarentur, ſi

ναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν, οὕτω δὴ ἄρας, τῷ στρατῷ προὐχώρει ἐς τὴν γῆν αὐτῶν. Βοιωτοὶ δὲ μέρος μὲν τὸ σφέτερον καὶ τοὺς ἱππέας παρείχοντο Πελοποννησίοις ξυστρατεύειν· τοῖς δὲ λειπομένοις ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες, τὴν γῆν ἐδήουν.

ιγ΄. Ετι δὲ τῶν Πελοποννησίων ξυλλεγομένων τε ἐς τὸν ἰσθμὸν, καὶ ἐν ὁδῷ ὄντων, πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ατλικὴν, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου στρατηγὸς ὢν Αθηναίων, δέκατος αὐτὸς, ὡς ἔγνω τὴν ἐσβολὴν ἐσομένην, ὑποτοπήσας, ὅτι Αρχίδαμος αὐτῷ ξένος ὢν ἐτύγχανε, μὴ πολλάκις ἢ αὐτὸς ἰδίᾳ βουλόμενος χαρίζεσθαι, τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ παραλίπῃ, καὶ μὴ δηώσῃ, ἢ καὶ, Λακεδαιμονίων κελευσάντων, ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἑαυτοῦ γένηται τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὰ ἄγη ἐλαύνειν προεῖπον ἕνεκα ἐκείνου· προηγόρευε τοῖς Αθηναίοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅτι Αρχίδαμος μέν οἱ ξένος εἴη, οὐ μέντοι ἐπὶ κακῷ γε τῆς πόλεως γένοιτο· τοὺς δ᾽ ἀγροὺς τοὺς ἑαυ-

τȣ͂ ϗ οἰκίας ἢν ἄρα μὴ δῃώσωσιν οἱ πολέμιοι, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ἀφίησιν αὐτὰ δημόσια εἶναι, ϗ μηδεμίαν οἱ ὑποψίαν κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι. παρῄνει δὲ ϗ περὶ τῶν παρόντων ἅπερ καὶ πρότερον, παρασκευάζεσθαί τε ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐσκομίζεσθαι· ἔς τε τὴν μάχην μὴ ἐπεξιέναι, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἐσελθόντας φυλάσσειν· καὶ τὸ ναυτικὸν, ᾗπερ ἰσχύȣσιν, ἐξαρτύεσθαι· τά τε τῶν ξυμμάχων διὰ χειρὸς ἔχειν· λέγων τὴν ἰσχὺν αὐτοῖς ἀπὸ τȣ́των εἶναι τῶν χρημάτων τῆς προσόδȣ, τὰ δὲ πολλὰ τȣ͂ πολέμȣ, γνώμῃ ϗ χρημάτων περιȣσίᾳ κρατεῖσθαι. θαρσεῖν τε ἐκέλευε, προσιόντων μὲν ἑξακοσίων ταλάντων ὡς ἐπιτοπολὺ φόρου κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν ξυμμάχων τῇ πόλει, ἄνευ τῆς ἄλλης προσόδȣ, ὑπαρχόντων δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἔτι τότε ἀργυρίȣ ἐπισήμȣ ἑξακισχιλίων ταλάντων. τὰ γὰρ πλεῖστα, τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγέ-

nere Reipublicae esse: nec propterea se in ullam suspicionem vocandum esse. Quod autem ad res praesentes attinebat, eadem, quae et ante suasit; ut et se ad bellum pararent, et omnem supellectilem ex agris *in urbem* comportarent; neque ad proelium egrederentur, sed in urbem ingressi tuerentur; et classem, qua pollebant, instruerent; et sociorum res manu tenerent, *ipsosque in officio ac fide continerent*: docens eorum potentiam sitam esse in vectigalibus, quae a sociis pendebantur, et plerasque belli partes consilio et pecuniarum copia obtineri. eosque confidere jubebat; tum quod propemodum sexcenta talenta quotannis a sociis pro tributo Reipublicae penderentur, praeter alios proventus; tum etiam, quod vel tunc sex millia talentorum argenti signati in arce adhuc essent. Nam maxima *pecuniae summa, quae fuerat in aerario*, fuerant decem millia talentorum, trecentis minus; unde pars detracta est, quae in arcis propylea, et alia aedificia, et in Potidaeam, *ac in stipendium eorum, qui eam obsidebant*, fuit insum-

ta. Praeterea vero auri et argenti non signati, cum in privatis, tum in publicis donariis, et sacra vasa, quotquot vel pompis vel certaminibus serviebant, et Medica spolia, et si quid aliud hujusmodi erat, non minoris erant, quam quingentorum talentorum. Praeterea addebat etiam ex aliis templis non exiguas pecunias, quibus eos usuros *dicebat*: et, si harum omnium usu omnino prohiberentur, aureis etiam ornamentis, quibus ipsius Deae simulacrum circundatum erat, *ipsos uti posse demonstrabat.* Confirmabat autem illud simulacrum habere auri purissimi pondus quadraginta talentorum, totumque eximi posse: et postquam salutis causa usi fuissent, dicebat oportere non minus auri pondus restituere. Quod igitur ad pecunias attinet, illos hoc modo confidere jubebat. Praeterea esse tredecim millia gravis armaturae militum, praeter illos, qui in praesidiis et in propugnaculis erant, qui numero erant sexdecim millia. (Tot enim initio excubabant, quum hostes irruptionem fecerunt, cum ex senioribus, tum ex junio-

νετο, ἀφ' ὧν ἔς τε τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τἄλλα οἰκοδομήματα, καὶ ἐς Ποτίδαιαν, ἀπανηλώθη. χωρὶς δὲ, χρυσίου ἀσήμου καὶ ἀργυρίου, ἔν τε ἀναθήμασιν ἰδίοις καὶ δημοσίοις, καὶ ὅσα ἱερὰ σκεύη περί τε τὰς πομπὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ σκῦλα Μηδικὰ, καὶ εἴτι τοιουτότροπον, οὐκ ἐλάσσονος ἦν ἢ πεντακοσίων ταλάντων. ἔτι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἄλλων ἱερῶν προσετίθει χρήματα οὐκ ὀλίγα, οἷς χρήσεσθαι αὐτούς· καὶ ἢν πάνυ ἐξείργωνται πάντων, καὶ αὐτῆς τῆς θεοῦ τοῖς περικειμένοις χρυσίοις. ἀπέφαινε δ' ἔχον τὸ ἄγαλμα τεσσαράκοντα τάλαντα σταθμὸν χρυσίου ἀπέφθου, καὶ περιαιρετὸν εἶναι ἅπαν: χρησαμένους τε ἐπὶ σωτηρίᾳ, ἔφη χρῆναι μὴ ἐλάσσω ἀντικαταστῆσαι πάλιν. χρήμασι μὲν οὖν οὕτως ἐθάρσυνεν αὐτούς. ὁπλίτας δὲ τρισχιλίους καὶ μυρίους εἶναι, ἄνευ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις, καὶ τῶν παρ' ἔπαλξιν ἑξακισχιλίων καὶ μυρίων. (τοσοῦτοι γὰρ ἐφύλασσον τοπρῶτον, ὁπότε οἱ πολέ-

μοι ἐσβάλοιεν, ἀπό τε τῶν πρεσβυτάτων καὶ τῶν νεωτάτων, καὶ μετοίκων, ὅσοι ὁπλῖται ἦσαν. τοῦ τε γὰρ Φαληρικοῦ τείχους στάδιοι ἦσαν πέντε καὶ τριάκοντα πρὸς τὸν κύκλον τοῦ ἄστεως, καὶ αὐτοῦ τοῦ κύκλου τὸ φυλασσόμενον τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα. ἔστι δὲ αὐτοῦ ὃ καὶ ἀφύλακτον ἦν, τὸ μεταξὺ τοῦ τε μακροῦ καὶ τοῦ Φαληρικοῦ. τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ, τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο. καὶ τοῦ Πειραιέως ξὺν Μουνυχίᾳ, ἑξήκοντα μὲν σταδίων ὁ ἅπας περίβολος, τὸ δ' ἐν φυλακῇ ὄν, ἦν ἥμισυ τούτου) ἱππέας δ' ἀπέφαινε διακοσίους καὶ χιλίους, ξὺν ἱπποτοξόταις, ἑξακοσίους δὲ καὶ χιλίους τοξότας, καὶ τριήρεις τὰς πλωΐμους τριακοσίας. ταῦτα γὰρ ὑπῆρχεν Ἀθηναίοις, καὶ οὐκ ἐλάσσω ἕκαστα τούτων, ὅτε ἡ ἐσβολὴ τοπρῶτον ἔμελλε Πελοποννησίων ἔσεσθαι, καὶ ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο. ἔλεγε δὲ καὶ ἄλλα οἷά περ εἰώθει Περικλῆς, ἐς ἀπόδειξιν τοῦ περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ.

ribus et inquilinis, quotquot erant armati. Nam Phalerici muri longitudo erat triginta et quinque ſtadiorum usque ad urbis ambitum, et ipſius ambitus ea pars, quae cuſtodiebatur, erat trium et quadraginta ſtadiorum. Nam et quaedam ejus pars nullis cuſtodiis ſervabatur, *illa videlicet*, quae inter longum *murum* et Phalericum erat media. Longi vero muri ad Piraeeum usque quadraginta ſtadiorum longitudinem habebant, quorum *murorum* externae partes cuſtodiebantur. Et ipſius quidem Piraeei una cum Munychia univerſus ambitus erat ſexaginta ſtadiorum: pars vero, quae cuſtodiebatur, hujus erat dimidium.) Demonſtrabat etiam eſſe mille et ducentos equites, cum equeſtribus ſagittariis, praeterea mille et ſexcentos *pedeſtres* ſagittarios, et trecentas expeditas triremes. Haec enim omnia, et non pauciora horum ſingula, Athenienſibus ſuppetebant, cum Peloponneſii primum irruptionem erant facturi, et *quum* bellum ſuſceperunt. Alia quoque Pericles recenſebat, quemadmodum conſueverat, ut *Athenienſes* bello ſuperiores fore demonſtraret,

14. Athenienſes vero, his auditis, ejus ſententiam ſequuti ſunt, et in urbem ex agris comportarunt liberos, conjuges, et reliquam ſupellectilem, qua domi utebantur; quinctiam ipſa aedificiorum deſtructorum tigna absportarunt: pecora quoque et jumenta in Euboeam, et circumjacentes inſulas transmiſerunt. Haec autem migratio ipſis permoleſta accidit, propterea quod plerique in agris ſemper degere conſueverant.

15. Haec autem conſuetudo vel a pervetuſtis usque temporibus magis apud Athenienſes, quam alios invaluerat. Nam ſub Cecrope, illisque priſcis ad Theſeum usque Regibus, Attica ſemper oppidatim incolebatur, curias et Magiſtratus habens: et, quum nihil timebant, ad regem non conveniebant, *de Republica* conſultaturi: ſed per ſe quique ſuam Rempublicam adminiſtrabant, et conſultabant. Quinetiam eorum nonnulli, ut Eleuſinii, cum Eumolpo bellum adverſus Erechtheum olim geſſerunt. Theſeus vero, poſtquam regnare coepit,

ιδ'. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἀνεπείθοντό τε, καὶ ἐσεκομίζοντο ἐκ τῶν ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ᾗ κατ' οἶκον ἐχρῶντο, καὶ αὐτῶν τῶν οἰκιῶν καθαιροῦντες τὴν ξύλωσιν. πρόβατα δὲ καὶ ὑποζύγια ἐς τὴν Εὔβοιαν διεπέμψαντο, καὶ ἐς τὰς νήσους τὰς ἐπικειμένας. χαλεπῶς δὲ αὐτοῖς, διὰ τὸ ἀεὶ εἰωθέναι τοὺς πολλοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς διαιτᾶσθαι, ἡ ἀνάστασις ἐγίγνετο.

ιέ. Ξυνεβεβήκει δὲ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου ἑτέρων μᾶλλον Ἀθηναίοις τοῦτο. ἐπὶ γὰρ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων ἡ Ἀττικὴ ἐς Θησέα ἀεὶ κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο, πρυτανεῖά τε ἔχουσα καὶ Ἄρχοντας· καὶ ὁπότε μή τι δείσειαν, οὐ ξυνῄεσαν βουλευσόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, ἀλλ' αὐτοὶ ἕκαστοι ἐπολιτεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο. καί τινες καὶ ἐπολέμησάν ποτε αὐτῶν, ὥσπερ καὶ Ἐλευσίνιοι μετ' Εὐμόλπου πρὸς Ἐρεχθέα. ἐπειδὴ δὲ Θησεὺς ἐβασίλευσε, γενόμενος

μετὰ τῦ ξυνετῦ ϰ̀ δυνατὸς, τά τε ἄλλα διεκόσμησε τὴν χώραν, ϰ̀ καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τά τε βυλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς, ἐς τὴν νῦν πόλιν ὖσαν, ἓν βυλευτήριον ἀποδείξας ϰ̀ πρυτανεῖον, ξυνῴκισε πάντας· καὶ νεμομένυς τὰ αὐτῶν ἑκάςυς, ἅπερ ϰ̀ πρὸ τῦ, ἠνάγκασε μιᾷ πόλει ταύτῃ χρῆσθαι, ἣ, ἁπάντων ἤδη ξυντελύντων ἐς αὐτὴν, μεγάλη γενομένη, παρεδόθη ὑπὸ Θησέως τοῖς ἔπειτα. ϰ̀ ξυνοίκια ἐξ ἐκείνυ Αθηναῖοι ἔτι ϰ̀ νῦν τῇ θεῷ ἑορτὴν δημοτελῆ ποιῦσι. τὸ δὲ πρὸ τύτυ, ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν ὖσα, πόλις ἦν, ϰ̀ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιςα τετραμμένον. τεκμήριον δέ· τὰ γὰρ ἱερὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐςι, ϰ̀ τὰ ἔξω πρὸς τῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως μᾶλλον ἵδρυται, τό, τε τῦ Διὸς τῦ Ολυμπίυ, ϰ̀ τὸ Πύθιον, καὶ τὸ τῆς Γῆς, ϰ̀ τὸ ἐν Λίμναις Διονύσυ, ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια τῇ δωδεκάτῃ ποιεῖται ἐν μηνὶ Ανθεςηριῶνι, ὥσπερ καὶ οἱ

cum esset vir non solum prudens, sed etiam potens, tum aliis in rebus hanc regionem excoluit, tum etiam caeterorum oppidorum curias et Magistratus sustulit; et, una curia, unoque consilio constituto, in eam civitatem, quae nunc est, omnes coëgit. Et singulos, res suas, ut ante, possidentes, uti compulit hac una civitate, quam (cum omnes in eam jam convenirent, et pecuniam ad usus publicos conferrent,) Theseus magnis opibus auctam *suis* posteris tradidit. Et ab illo *tempore* Athenienses nunc etiam diem festum, *nomine* Synoecia, in Deae honorem publice agunt. Ante enim illa, quae nunc est arx, erat urbs, et potissimum ea pars, quae sub ipsa ad austrum spectat. *Hujus* autem *rei* manifestum argumentum *hoc est*. Nam in ipsa arce sunt et aliorum Deorum delubra, et quae sunt extra, ab hac urbis parte potissimum sita visuntur, Jovis Olympii, et Apollinis Pythii, Telluris, et Bacchi in Limnis, in cujus honorem vetustiora Bacchanalia celebrabantur duodecimo die mensis Anthesterionis; quemadmo-

dum nunc quoque Iones, ab Atheniensibus oriundi, ex recepto ritu celebrare solent. Sunt etiam alia vetusta templa hic aedificata. Fonte etiam, qui nunc quidem Novemfistulae appellatur, tyrannorum jussu sic exstructus, olim vero Calliroë vocabatur, quum ipsius venae et scaturigines exstarent, quod arci vicinus esset, in maximis quibusque rebus utebantur. Et nunc etiam ab antiquo moribus est receptum, ut ante nuptias, et in aliis rebus sacris hac aqua utantur. Et nunc etiam propter antiquam hanc habitationem, ipsa quoque urbis arx ab Atheniensibus urbs appellatur.

16. Athenienses igitur et ante diu in agris suo jure ac liberi vixerant; et postquam in unam urbem contributi sunt, ob illum in agris agendi morem, plerique tam priorum, quam posteriorum, qui ad hoc usque bellum cum tota familia in agris fuerant, et habitarant, non facile migrabant, praecipue vero quod post bellum Medicum suam supellectilem nuper refecissent. Gra-

ἀπ' Ἀθηναίων Ἴωνες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν. ἵδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀρχαῖα ταύτῃ. καὶ τῇ κρήνῃ, τῇ νῦν μὲν, τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων, Ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι, φανερῶν τῶν πηγῶν οὐσῶν, Καλλιρρόῃ ὠνομασμένῃ, ἐκείνῃ τε ἐγγὺς οὔσῃ, τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο. καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου πρό τε γαμικῶν καὶ ἐς ἄλλα τῶν ἱερῶν νομίζεται τῷ ὕδατι χρῆσθαι. καλεῖται δὲ διὰ τὴν παλαιὰν ταύτην κατοίκησιν καὶ ἡ ἀκρόπολις μέχρι τοῦδε ἔτι ὑπ' Ἀθηναίων πόλις.

ιϛʹ. Τῇ τε οὖν ἐπιπολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει μετεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπειδὴ ξυνῳκίσθησαν, διὰ τὸ ἔθος ἐν τοῖς ἀγροῖς ὅμως οἱ πλείους τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν ὕστερον μέχρι τοῦδε τοῦ πολέμου πανοικησίᾳ γενόμενοί τε καὶ οἰκήσαντες, οὐ ῥᾳδίως τὰς μεταναστάσεις ἐποιοῦντο, ἄλλως τε καὶ ἄρτι ἀνειληφότες τὰς κατασκευὰς μετὰ τὰ Μηδικά. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ

χαλεπῶς ἔφερον οἰκίας τε καταλιπόντες, καὶ ἱερὰ, ἃ διὰ παντὸς ἦν αὐτοῖς ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον πολιτείας πάτρια· δίαιτάν τε μέλλοντες μεταβάλλειν, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πόλιν τὴν αὑτοῦ ἀπολείπων ἕκαστος.

ιζ'. Ἐπειδὴ δὲ ἀφίκοντο ἐς τὸ ἄστυ, ὀλίγοις μέν τισιν ὑπῆρχον οἰκήσεις, καὶ παρὰ φίλων τινὰς ἢ οἰκείων καταφυγή· οἱ δὲ πολλοὶ τά τε ἔρημα τῆς πόλεως ᾤκησαν, καὶ τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ ἡρῷα πάντα, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τοῦ Ελευσινίου, καὶ εἴτι ἄλλο βεβαίως κληϊστὸν ἦν· τό, τε Πελασγικὸν καλούμενον τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ὃ καὶ ἐπάρατόν τε ἦν μὴ οἰκεῖν, καί τι καὶ Πυθικοῦ μαντείου ἀκροτελεύτιον τοιόνδε διεκώλυε, λέγον ὡς --- τὸ Πελασγικὸν, ἀργὸν ἄμεινον. ὅμως ὑπὸ τῆς παραχρῆμα ἀνάγκης ἐξῳκήθη. καί μοι δοκεῖ τὸ μαντεῖον τοὐναντίον ξυμβῆναι ἢ προσεδέχοντο. οὐ γὰρ διὰ τὴν παράνομον ἐνοίκησιν αἱ ξυμφοραὶ γενέσθαι τῇ πόλει,

viter etiam et iniquo animo ferebant, tum quod penates et ſacra deſerturi eſſent, quae perpetuo ipſis patria fuerant a priſcis usque temporibus, et a ſtatu ſuae civitatis; tum etiam, quod vitae genus eſſent mutaturi, et nihil aliud *facturi*, quam ſi ſuam quisque urbem relinqueret.

17. Poſtquam autem in urbem migrarunt, exiguo quidem quorundam numero domus fuerunt, et locus apud aliquos amicos, vel neceſſarios, quo ſe reciperent: at *illorum* plerique deſerta urbis *loca* habitarunt, et templa, et omnia heroum ſacella, praeter arcem, et Eleuſinium, et ſi quis alius *locus* bene clauſus erat; et *templum*, quod Pelaſgicum appellatur, quod ſub arcem, et in quo propter diras hominum exſecrationes habitare non licebat; quinetiam quoddam oraculi Pythici carmen in extrema ſui parte *hoc ipſum* his verbis vetabat, — " ſatiusque Pelaſgicon haud habitari. Veruntamen ob repentinam neceſſitatem habitatum fuit. Et oraculum illud mihi videtur cecidiſſe contra, quam *Athenienſes* exſpectabant. Non enim propter impiam habitationem, calamitates Reipublicae *videntur*

accidisse; sed propter bellum, ipsa inhabitandi necessitas. Oraculum autem, quamvis hoc *bellum* nominatim non indicasset, *tamen* praeviderat ipsum *templum* haud fauste aliquando habitatum iri. Multi etiam in ipsis murorum turribus domicilia sibi pararunt, denique prout quisque poterat. nec enim urbs omnes, qui eo convenerant, capere potuit: sed postea longos muros incoluerunt, eos inter se partiti, magnamque Piraeei *partem*. Simul etiam res ad bellum necessarias parare coeperunt, tum sociorum auxilia cogentes, et instruentes centum navium classem, quam in Peloponnesum mitterent. Ac Athenienses quidem in hoc apparatu erant occupati.

18. Lacedaemoniorum vero exercitus progressus, ad Oenoën, Atticae *castellum*, primum pervenit, qua in *Atticam* erant irrupturi. Cum autem *ibi* castra posuissent, ad *illius* muros machinis, et quovis alio modo oppugnandos sese parabant. Nam Oenoë, quae est in Atticae et Boeotiae finibus, muris erat cincta; et Athenienses hoc propugnaculo utebantur, quoties bellum in-

ἀλλὰ διὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκήσεως· ὃν οὐκ ὀνομάζον τὸ μαντεῖον προῄδει μὴ ἐπ' ἀγαθῷ ποτὲ αὐτὸ κατοικισθησόμενον. κατεσκευάσαντο δὲ καὶ ἐν τοῖς πύργοις τῶν τειχῶν πολλοὶ, καὶ ὡς ἕκαστός που ἐδύνατο. οὐ γὰρ ἐχώρησε ξυνελθόντας αὐτοὺς ἡ πόλις, ἀλλ' ὕστερον δὴ τά τε μακρὰ τείχη ᾤκησαν κατανειμάμενοι, καὶ τοῦ Πειραιέως τὰ πολλά. ἅμα δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ἥπτοντο, ξυμμάχους τε ἀγείροντες, καὶ τῇ Πελοποννήσῳ ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν ἐξαρτύοντες. καὶ οἱ μὲν ἐν τούτῳ παρασκευῆς ἦσαν.

ιή. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προϊὼν ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνόην πρῶτον, ᾗπερ ἔμελλον ἐσβαλεῖν. καὶ ὡς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι μηχαναῖς τε καὶ ἄλλῳ τρόπῳ. ἡ γὰρ Οἰνόη οὖσα ἐν μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρῶντο, ὁπότε πόλε-

μος καταλάβοι. τάς τε ȣ̃ν προσβολὰς ηὐτρεπίζοντο, καὶ ἄλλως ἐνδιέτριψαν χρόνον περὶ αὐτήν. αἰτίαν τε ȣ̓κ ἐλαχίςην Αρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτȣ̃, δοκῶν ϗ ἐν τῇ ξυναγωγῇ τȣ̃ πολέμȣ μαλακὸς εἶναι, καὶ τοῖς Αθηναίοις ἐπιτήδειος, ȣ̓ παραινῶν προθύμως πολεμεῖν. ἐπειδή τε ξυνελέγετο ὁ ςρατὸς, ἥ τε ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιμονὴ γενομένη, ϗ κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἡ σχολαιότης διέβαλεν αὐτὸν, μάλιςα δὲ ἡ ἐν τῇ Οἰνόῃ ἐπίσχεσις. οἱ γὰρ Αθηναῖοι ἐσεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τȣ́τῳ, καὶ ἐδόκȣν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους, πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνȣ μέλλησιν. ἐν τοιαύτῃ μὲν ὀργῇ ὁ ςρατὸς τὸν Αρχίδαμον ἐν τῇ καθέδρᾳ εἶχεν. ὁ δὲ, προσδεχόμενος (ὡς λέγεται) τȣ̀ς Αθηναίους τῆς γῆς ἔτι ἀκεραίου ȣ̓́σης ἐνδώσειν τὶ, ϗ κατοκνήσειν περιϊδεῖν αὐτὴν τμηθεῖσαν, ἀνεῖχεν.

ιθ'. Επειδὴ μέντοι προσβαλόντες τῇ

grueret. Hujus igitur oppugnationem parabant: ſed ibi circum ipſam *Oenoën* tempus fruſtra triverunt. Et Archidamus propterea in maximam ſuſpicionem incidit, quod vel in ipſis auxiliis ad bellum gerendum evocandis lentus, et Athenienſium ſtudioſus eſſe videretur, qui ad bellum alacriter gerendum non adhortaretur. Et poſtquam copiae in unum coactae fuerunt, cum ipſa commoratio, qua ad Iſthmum fuerat uſus; tum in reliquo itinere faciendo tarditas; tum etiam praecipue ad Oenoën cunctatio, magnam ei ſuſpicionem conflavit. Athenienſes enim hoc temporis ſpatio *res ſuas ex agris in urbem* importarunt; et Peloponneſii, ſi celeriter *eo* iviſſent, res omnes, quae extra *urbem* adhuc erant, occupare potuiſſe videbantur; niſi propter illius cunctationem *hoc facere prohibiti fuiſſent.* Exercitus igitur Archidamo, propter hujusmodi moram, graviter erat iratus. Ille vero (ut fertur) ideo ſe reprimebat, quod ſperaret Athenienſes, agro adhuc intacto, aliquid *de ſua pertinacia* remiſſuros, ejusque vaſtationem iniquo animo viſuros, nec eam facile paſſuros.

19. Poſtquam tamen Oenoën adorti, om-

nique *oppugnationis* genere tentato, expugnare non potuerunt, et Athenienſes nullum caduceatorem *ad eos* miſerunt; ita demum caſtris inde motis, circiter octogeſimum diem a rebus, quae ad Plataeam a Thebanis eam ingreſſis ſunt geſtae, vigente jam aeſtate, maturisque frumentis, in Atticam irruperunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedaemoniorum Rex, *illos* ducebat, caſtrisque *in ea* poſitis, primum quidem agrum Eleuſinium et Thriaſium campum vaſtare *ac populari* coeperunt; et nonnullos Athenienſium equites, ad illos *aquarum alveos*, qui Rheiti vocantur, in fugam verterunt. Deinde vero ad dextram habentes Aegaleon montem per Cecropiam proceſſerunt, donec ad Acharnas pervenerunt, maximum *totius* Atticae oppidum, ex iis, quae Pagi vocantur. Caſtrisque ad hoc *oppidum* poſitis, copias vallo muniverunt, et diu illic commorati agrum vaſtarunt.

20. Hoc autem conſilio Archidamus circum Acharnas cum exercitu ad pugnam committendam inſtructo manſiſſe, nec illo anno, quo irruptionem *in Atticam* fecit, in

Οἰνόη, καὶ πᾶσαν ἰδέαν πειράσαντες, οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, οἵ τε Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἐπεκηρυκεύοντο· οὕτω δὴ ὁρμήσαντες ἀπ' αὐτῆς, μετὰ τὰ ἐν Πλαταίᾳ τῶν ἐσελθόντων Θηβαίων γενόμενα ἡμέρᾳ ὀγδοηκοστῇ μάλιστα, τοῦ θέρους καὶ τοῦ σίτου ἀκμάζοντος, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν. ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ καθεζόμενοι ἔτεμνον, πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα, καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον. καὶ τροπήν τινα τῶν Ἀθηναίων ἱππέων περὶ τοὺς Ῥείτους καλουμένους ἐποιήσαντο. ἔπειτα προὐχώρουν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων ὄρος, διὰ Κεκροπίας, ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνὰς, χωρίον μέγιστον τῆς Ἀττικῆς, τῶν δήμων καλουμένων. καὶ καθεζόμενοι ἐς αὐτὸ, στρατόπεδόν τε ἐποιήσαντο, χρόνον τε πολὺν ἐμμείναντες ἔτεμνον.

κ'. Γνώμῃ δὲ τοιᾷδε λέγεται τὸν Ἀρχίδαμον περί τε τὰς Ἀχαρνὰς ὡς ἐς μάχην ταξάμενον μεῖναι, καὶ ἐς τὸ πεδίον ἐκείνῃ

τῇ ἐσβολῇ οὐ καταβῆναι. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους ἤλπιζεν ἀκμάζοντάς τε νεότητι πολλῇ, καὶ παρεσκευασμένους ἐς πόλεμον ὡς οὔπω πρότερον, ἴσως ἂν ἐπεξελθεῖν, καὶ τὴν γῆν οὐκ ἂν περιιδεῖν τμηθῆναι. ἐπειδὴ οὖν αὐτῷ ἐς Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον οὐκ ἀπήντησαν, πεῖραν ἐποιεῖτο, περὶ τὰς Ἀχαρνὰς καθήμενος, εἰ ἐπεξίασιν. ἅμα μὲν γὰρ αὐτῷ ὁ χῶρος ἐπιτήδειος ἐφαίνετο ἐνστρατοπεδεῦσαι, ἅμα δὲ καὶ οἱ Ἀχαρνῆς μέγα μέρος ὄντες τῆς πόλεως (τριχίλιοι γὰρ ὁπλῖται ἐγένοντο) οὐ περιόψεσθαι ἐδόκουν τὰ σφέτερα διαφθαρέντα, ἀλλ᾽ ὁρμήσειν καὶ τοὺς πάντας ἐς μάχην. εἴτε καὶ μὴ ἐπεξέλθοιεν ἐκείνῃ τῇ ἐσβολῇ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀδεέστερον ἤδη ἐς τὸ ὕστερον τό, τε πεδίον τεμεῖν, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν πόλιν χωρήσεσθαι. τοὺς γὰρ Ἀχαρνέας, ἐστερημένους τῶν σφετέρων, οὐχ ὁμοίως προθύμους ἔσεσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων κινδυνεύειν, στάσιν δὲ ἐνέσεσθαι τῇ γνώμῃ. τοιαύτῃ μὲν διανοίᾳ ὁ Ἀρχίδαμος περὶ τὰς Ἀχαρνὰς ἦν.

planitiem descendisse fertur: *quod* sperabat, Athenienses, qui multa juventute florebant, et ad bellum, ut nunquam ante, instructi erant, fortasse obviam sibi *ex urbe* prodituros, nec in suo conspectu agrum vastari passuros. At cum nec ad Eleusinen, nec ad Thriasium campum, ipsi occurrissent, castris ad Acharnas positis, tentare statuit, an contra *se* prodire auderent. Simul enim hic locus stativis habendis opportunus ipsi videbatur, simul etiam Acharnenses, qui magna civitatis pars erant (erant enim tria militum armatorum millia) non videbantur rerum suarum vastationem neglecturi: sed et caeteros omnes ad proelium committendum impulsuri. Quod si Athenienses, contra suas copias tunc in ipsorum agrum irruptionem facientes, non prodiissent, jam minore cum metu in posterum se et planitiem vastaturum, et ad ipsam urbem accessurum *sperabat*. Acharnenses enim suis *rebus* privatos, non ita promtos fore ad pericula pro aliis subeunda, ideoque discordias in *civium* animis futuras. Hoc igitur consilio Archidamus ad Acharnas manebat.

21. Athenienses vero, quamdiu quidem *Peloponnesiorum* exercitus circum Eleusinem et Thriasium campum subsedit, tamdiu etiam aliquam spem habuerunt, eos non propius progressuros; memoria tenentes et ipsum Plistoanactem Pausaniae *filium*, Lacedaemoniorum Regem, quando cum Peloponnesiorum copiis quatuordecim ante hoc bellum annis in Atticam irrupisset, ad Eleusinem et Thriasium campum, nec ulterius progressum, rediisse. Quamobrem etiam Sparta relegatus est, quod pecuniis inductus revertisse visus esset. Postquam vero exercitum circum Acharnas vidissent, sexaginta stadiis ab urbe distantem, rem non amplius ferendam censuerunt. sed cum in ipsorum conspectu (ut est verisimile) ager vastaretur, (quod saltem juniores, imo ne seniores quidem adhuc viderant, nisi in bello Medico,) res ipsis gravis videbatur. Et cum aliis, tum vero praecipue juventuti, copiae in hostem educendae, nec agri vastatio per negligentiam ferenda videbatur. Et cum in conciliabulis essent, inter se graviter altercabantur, alii quidem copias in hostem educendas censentes, alii vero, quo-

κα'. Ἀθηναῖοι δὲ, μέχρι μὲν οὗ περὶ Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον ὁ στρατὸς ἦν, καί τινα ἐλπίδα εἶχον ἐς τὸ ἐγγυτέρω αὐτοὺς μὴ προϊέναι, μεμνημένοι καὶ Πλειστοάνακτα τὸν Παυσανίου Λακεδαιμονίων βασιλέα, ὅτε ἐσβαλὼν τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θρίωζε στρατῷ Πελοποννησίων, πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου τέσσαρσι καὶ δέκα ἔτεσιν, ἀνεχώρησε πάλιν, ἐς τὸ πλέον οὐκέτι προελθών. διὸ δὲ καὶ ἡ φυγὴ αὐτῷ ἐγένετο ἐκ Σπάρτης, δόξαντι χρήμασι πεισθῆναι τὴν ἀναχώρησιν. ἐπειδὴ δὲ περὶ Ἀχαρνὰς εἶδον τὸν στρατὸν ἑξήκοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο· ἀλλ' αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς, τῆς γῆς τεμνομένης ἐν τῷ ἐμφανεῖ (ὃ οὔπω ἑωράκεσαν οἵ γε νεώτεροι, οὐδ' οἱ πρεσβύτεροι, πλὴν τὰ Μηδικὰ) δεινὸν ἐφαίνετο· καὶ ἐδόκει τοῖς τε ἄλλοις, καὶ μάλιστα τῇ νεότητι, ἐπεξιέναι, καὶ μὴ περιορᾶν. κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι, ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν, οἱ μὲν, κελεύοντες ἐ-

πεξιέναι, οἱ δέ τινες, οὐκ ἐῶντες. χρησμολόγοι τε ᾖδον χρησμοὺς παντοίους, ὧν ἠκροᾶτο ὡς ἕκαστος ὥρμητο. οἵ τε Ἀχαρνῆς, οἰόμενοι παρὰ σφίσιν αὐτοῖς οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν εἶναι Ἀθηναίων, ὡς αὐτῶν ἡ γῆ ἐτέμνετο, ἐνῆγον τὴν ἔξοδον μάλιστα. παντί τε τρόπῳ ἀνηρέθιστο ἡ πόλις, καὶ τὸν Περικλέα ἐν ὀργῇ εἶχον· καὶ ὧν παρῄνεσε πρότερον, ἐμέμνηντο οὐδὲν, ἀλλ' ἐκάκιζον ὅτι στρατηγὸς ὢν οὐκ ἐπεξάγοι· αἴτιόν τε σφίσιν ἐνόμιζον πάντων ὧν ἔπασχον.

κβ'. Περικλῆς δὲ, ὁρῶν μὲν αὐτοὺς πρὸς τὸ παρὸν χαλεπαίνοντας, καὶ οὐ τὰ ἄριστα φρονοῦντας, πιστεύων δὲ ὀρθῶς γιγνώσκειν περὶ τοῦ μὴ ἐπεξιέναι, ἐκκλησίαν τε οὐκ ἐποίει αὐτῶν, οὐδὲ ξύλλογον οὐδένα, τοῦ μὴ ὀργῇ τι μᾶλλον ἢ γνώμῃ ξυνελθόντας ἐξαμαρτεῖν. τήν τε πόλιν ἐφύλασσε, καὶ δι' ἡσυχίας μάλιστα ὅσον ἠδύνατο εἶχεν. ἱππέας μέντοι ἐξέπεμπεν ἀεὶ, τοῦ μὴ προδρόμους ἀπὸ τῆς στρατιᾶς ἐσπίπτοντας ἐς τοὺς

rum numerus erat perexiguus, hoc fieri non sinentes. Vates quoque multifaria vaticinia canebant, quae quisque audiebat, ut animo erat affectus. Et Acharnenses, quod existimarent, non minimam Atheniensium portionem apud se esse, postquam ipsorum ager vastari coepit, ad irruptionem in hostes faciendam maxime urgebant: omnique modo civitas erat concitata, et Pericli *cives* erant irati: nec memores erant ullarum rerum, quas ille prius suaserat; sed eum vocibus carpebant, quod cum imperator esset, tamen copias in hostem non educeret: omniumque malorum, quae patiebantur, eum autorem sibi esse existimabant.

22. Pericles vero, cum eos ob praesentem rerum statum graviter indignari, nec optime de rebus sentire videret, cumque persuasum haberet, se de irruptione in hostem non facienda recte sentire, eos ad nullam concionem, nullumque coetum convocabat, ne quid animi impetu potius, quam recto consilio congregati peccarent; et urbem tuebatur, et quam maxime poterat tranquillam regebat. Semper tamen equi-

tes emittebat, ne *hoſtium* antecurſores, ab exercitu irruentes in agros urbi vicinos, eos maleficiis afficerent: et leve quoddam equeſtre proelium inter unam Athenienſium equitum turmam, quibus et Theſſali erant adjuncti, et Boeotorum equites, in Phrygiis eſt commiſſum: in quo Athenienſes et Theſſali non fuerunt inferiores, donec armaturae gravioris agmen Boeotis ſubſidio venit: tunc vero illi in fugam ſunt verſi, et Athenienſium ac Theſſalorum plerique ſunt deſiderati. Verum tamen illo ipſo die ſine induciis illos ſuſceperunt. Et Peloponneſii poſtero die trophaeum ſtatuerunt. Hoc autem auxilium Theſſali Athenienſibus ex vetuſto ſocietatis foedere miſerunt: ad illos etiam venerunt Lariſſaei, Pharſalii, Paraſii, Cranonii, Piraſii, Gyrtonii, Pheraci. Ipſis vero praeerant, ex Lariſſa quidem, Polymedes, et Ariſtonous, diverſae uterque factionis; ex Pharſalo vero, Menon: erant et caeteris *deinceps* ex ſingulis civitatibus ſui cuique praefecti.

23. Peloponneſii vero, cum Athenienſes

ἀγροὺς τοὺς ἐγγὺς τῆς πόλεως, κακουργεῖν· καὶ ἱππομαχία τις ἐγένετο βραχεῖα ἐν Φρυγίοις, τῶν τε Ἀθηναίων τέλει ἑνὶ τῶν ἱππέων, καὶ Θεσσαλοῖς μετ' αὐτῶν, πρὸς τοὺς Βοιωτῶν ἱππέας· ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσον ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Θεσσαλοί· μέχρις οὗ προσβοηθησάντων τοῖς Βοιωτοῖς τῶν ὁπλιτῶν, τροπὴ ἐγένετο αὐτῶν, καὶ ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν καὶ Ἀθηναίων οὐ πολλοί. ἀνείλοντο μέντοι αὐτοὺς αὐθημερὸν ἀσπόνδους. καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον τῇ ὑστεραίᾳ ἔστησαν. ἡ δὲ βοήθεια αὕτη τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ξυμμαχικὸν ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις· καὶ ἀφίκοντο παρ' αὐτοὺς Λαρισσαῖοι, Φαρσάλιοι, Παράσιοι, Κρανώνιοι, Πειράσιοι, Γυρτώνιοι, Φεραῖοι. ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν, ἐκ μὲν Λαρίσσης, Πολυμήδης καὶ Ἀριστόνους, ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος. ἐκ δὲ Φαρσάλου, Μένων. ἦσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κατὰ πόλεις ἄρχοντες.

κγ'. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οὐκ

ἐπεξῄεσαν αὐτοῖς οἱ Αθηναῖοι ἐς μάχην· ἄραντες ἐκ τῶν Αχαρνῶν, ἐδῄουν τῶν δήμων τινὰς ἄλλους, τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλήσσου ὄρους. ὄντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γῇ, οἱ Αθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον, ἅσπερ παρεσκευάζοντο, καὶ χιλίους ὁπλίτας ἐπ' αὐτῶν, καὶ τοξότας τετρακοσίους. ἐστρατήγει δὲ Καρκίνός τε ὁ Ξενοτίμου, καὶ Πρωτέας ὁ Επικλέους, καὶ Σωκράτης ὁ Αντιγένους. καὶ οἱ μὲν, ἄραντες, τῇ παρασκευῇ ταύτῃ περιέπλεον. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι χρόνον ἐμμείναντες ἐν τῇ Ατλικῇ ὅσον εἶχον τὰ ἐπιτήδεια, ἀνεχώρησαν διὰ Βοιωτῶν, οὐχ ᾗπερ ἐσέβαλον. παριόντες δὲ Ωρωπὸν, τὴν γῆν τὴν Πειραϊκὴν καλουμένην, ἣν νέμονται Ωρώπιοι Αθηναίων ὑπήκοοι, ἐδῄωσαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Πελοπόννησον, διελύθησαν κατὰ πόλεις ἕκαστοι.

κδ'. Αναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, οἱ Αθηναῖοι φύλακας κατεστήσαντο κατὰ γῆν καὶ

ad proelium cum ipsis committendum prodire noluissent, motis castris ab Acharnis, nonnullos alios pagos vastarunt, qui sunt inter Parnethem et Brilessum montes. Dum autem isti in Attica essent, Athenienses centum naves, quas instruxerant, et in his mille gravis armaturae milites, et quadringentos sagittarios circa Peloponnesum miserunt. His autem praeerant Carcinus Xenotimi, Proteas Epiclis, et Socrates Antigenis *filius*: atque hi quidem cum hoc apparatu solventes e portu vela fecerunt. Peloponnesii vero tamdiu in Attica morati, quamdiu commeatus ipsis suppeditavit, per Boeotiam, non qua irruptionem fecerant, reverterunt; et dum Oropum praeterirent, regionem nomine Piraicen, quam Oropii Atheniensium imperio subjecti colunt, vastarunt. In Peloponnesum vero regressi, in suas quique urbes discesserunt.

24. Athenienses autem post horum discessum praesidia terra marique disposue-

runt, quemadmodum toto belli tempore a*grum* erant tutatura: quinetiam ipsis placuit ex pecuniis, quae in arce erant, mille talenta eximere, et seponere, nec impendere, sed ex aliis ad bellum gerendum sumere. Quod si quis dixisset, aut decretum fecisset, quo pecunias istas suo loco movendas, et in alios usus impendendas censuisset, nisi si hostes classe urbem invasissent, et propulsandi essent, poenam capitalem ei proposuerunt. Centum etiam triremes una cum illis *mille talentis* seposuerunt quotannis omnium praestantissimas, et praefectos ipsis *assignarunt*: quarum nulla ad aliud quicquam, nisi cum his ipsis pecuniis, ob idem periculum, si foret opus, utendum esse *decreverunt.*

25. Athenienses autem, qui cum centum navibus circa Peloponnesum erant, et cum ipsis Corcyraei, qui cum quinquaginta navibus auxilio ipsis venerant, et nonnulli alii socii, qui in illis regionibus habitabant, cum aliis maleficiis praeternavigantes affecerunt, tum etiam ad agri Laconici Metho-

κατὰ θάλασσαν, ὥσπερ δὴ ἔμελλον διὰ παντὸς τοῦ πολέμου φυλάξειν· καὶ χίλια τάλαντα ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει χρημάτων ἔδοξεν αὐτοῖς, ἐξαίρετα ποιησαμένοις, χωρὶς θέσθαι, καὶ μὴ ἀναλοῦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων πολεμεῖν· ἢν δέ τις εἴπῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ κινεῖν τὰ χρήματα ταῦτα ἐς ἄλλο τι, ἢν μὴ οἱ πολέμιοι νηΐτῃ στρατῷ ἐπιπλέωσι τῇ πόλει, καὶ δέῃ ἀμύνασθαι, θάνατον [τὴν] ζημίαν ἐπέθεντο. τριήρεις τε μετ' αὐτῶν ἐξαιρέτους ἑκατὸν ἐποιήσαντο κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕκαστον τὰς βελτίστας, καὶ τριηράρχους αὐταῖς· ὧν μὴ χρῆσθαι μηδεμιᾷ ἐς ἄλλο τι ἢ μετὰ τῶν χρημάτων περὶ τοῦ αὐτοῦ κινδύνου, ἢν δέῃ.

κέ. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι, καὶ Κερκυραῖοι μετ' αὐτῶν, πεντήκοντα ναυσὶ προσβεβοηθηκότες, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων, ἄλλα τε ἐκάκουν περιπλέοντες, καὶ ἐς Μεθώνην τῆς Λακωνικῆς ἀποβάντες, τῷ τεί-

χει προσέβαλον ὄντι ἀσθενεῖ, καὶ ἀνθρώπων οὐκ ἐνόντων. ἔτυχε δὲ περὶ τοὺς χώρους τούτους Βρασίδας ὁ Τέλλιδος, ἀνὴρ Σπαρτιάτης, φρουρὰν ἔχων· καὶ αἰσθόμενος, ἐβοήθει τοῖς ἐν τῷ χωρίῳ μετὰ ὁπλιτῶν ἑκατόν. διαδραμὼν δὲ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον ἐσκεδασμένον κατὰ τὴν χώραν, καὶ πρὸς τὸ τεῖχος τετραμμένον, ἐσπίπτει ἐς τὴν Μεθώνην, καὶ ὀλίγους τινὰς ἐν τῇ ἐσδρομῇ, ἀπολέσας τῶν μεθ᾽ ἑαυτοῦ, τήν τε πόλιν περιεποίησε, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος πρῶτος τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐπῃνέθη ἐν Σπάρτῃ. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἄραντες παρέπλεον· καὶ σχόντες τῆς Ἠλείας ἐς Φειάν, ἐδῄουν τὴν γῆν ἐπὶ δύο ἡμέρας. καὶ προσβοηθήσαντας τῶν ἐκ τῆς κοίλης Ἤλιδος τριακοσίους λογάδας, καὶ τῶν αὐτόθεν ἐκ τῆς περιοικίδος Ἠλείων, μάχῃ ἐκράτησαν. ἀνέμου δὲ κατιόντος μεγάλου, χειμαζόμενοι ἐν ἀλιμένῳ χωρίῳ, οἱ μὲν πολλοὶ ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς ναῦς, καὶ περιέπλεον τὸν Ἰχθὺν κα-

nem, exſcenſu ex navibus in terram facto, adorti ſunt muros ejus, qui erant infirmi, et intra quos non *multi* homines erant: ſed forte Braſidas Tellidis *filius*, vir Spartanus, circum illa loca cum praeſidio erat, cumque *rem* ſenſiſſet, illis, qui in ea urbe erant, cum centum gravis armaturae militibus auxilio venit: cumque per medias Athenienſium copias, per agrum ſparſas, et ad *urbis* muros converſas, curſu transiſſet, Methonem irrupit; et paucis quibusdam de ſuis militibus, in ipſa irruptione amiſſis, et ipſam urbem ſervavit, et primus omnium, qui illi bello adminiſtrando interfuerunt, propter hoc forte facinus Spartae collaudatus eſt. Athenienſes vero *inde* ſolventes abierunt: et cum ad Phiam Elidis *urbem* appuliſſent, *ejus* agrum per biduum vaſtarunt; et trecentos delectos, qui ex inferiori Elide *ſuis* auxilio venerant, aliosque Eleos, qui circumcirca illi regioni erant finitimi, pugna vicerunt. Caeterum, exorto ingenti vento, cum in loco importuoſo tempeſtate jactarentur, plerique quidem *eorum* naves conſcenderunt, et promontorium, quod Ichthys appel-

latur, circumvecti, in portum, qui est Phiae, pervenerunt. Interea vero Messenii, et alii nonnulli, qui naves conscendere nequiverant, terrestri itinere profecti, Phiam ceperunt. Postea vero naves, quae circumvehebantur, eos receperunt; atque illinc, relicta Phia, in altum vela fecerunt: nam magna militum Eleorum manus jam *suis* subsidio venerat. Athenienses autem, in alia loca navibus delati, obiter *ea* vastarunt.

26. Atque sub hoc ipsum tempus Athenienses triginta naves emiserunt, ut Locridem obirent, simul etiam, ut Euboeam tuerentur: his autem praeerat Cleopompus Cliniae *filius*: et, exscensu ex navibus in terram facto, cum nonnulla maritima loca vastavit, tum etiam Thronium cepit; et obsides ab illis accepit, et apud Alopen Locros, qui *suis* auxilium tulerant, proelio superavit.

27. Hac eadem aestate Athenienses Aeginetas ex Aegina, cum ipsos, tum etiam liberos, et conjuges ejecerunt; ipsis crimini

λόμενον τὴν ἄκραν ἐς τὸν ἐν τῇ Φειᾷ λιμένα. οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐν τούτῳ, καὶ ἄλλοι τινὲς οἱ οὐ δυνάμενοι ἐπιβῆναι, κατὰ γῆν χωρήσαντες, τὴν Φειὰν αἱροῦσι· καὶ ὕστερον αἵ τε νῆες περιπλεύσασαι ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὺς, καὶ ἐξανάγονται ἐκλιπόντες Φειάν· καὶ τῶν Ηλείων ἡ πολλὴ ἤδη στρατιὰ προσεβεβοηθήκει. παραπλεύσαντες δὲ οἱ Αθηναῖοι ἐπὶ ἄλλα χωρία, ἐδῄουν.

κϛʹ. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον οἱ Αθηναῖοι τριάκοντα ναῦς ἐξέπεμψαν περὶ τὴν Λοκρίδα, καὶ Εὐβοίας ἅμα φυλακήν. ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου· καὶ ἀποβάσεις ποιησάμενος, τῆς τε παραθαλασσίου ἔστιν ἃ ἐδῄωσε, καὶ Θρόνιον εἷλεν· ὁμήρους τε ἔλαβεν αὐτῶν, καὶ ἐν Αλώπῃ τοὺς βοηθήσαντας Λοκρῶν μάχῃ ἐκράτησεν.

κζʹ. Ανέστησαν δὲ καὶ Αἰγινήτας τῷ αὐτῷ θέρει τούτῳ ἐξ Αἰγίνης Αθηναῖοι, αὐτούς τε καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, ἐπικαλέ-

σαντες οὐχ ἥκιστα τοῦ πολέμου σφίσιν αἰτίους εἶναι. καὶ τὴν Αἴγιναν ἀσφαλέστερον ἐφαίνετο τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην, αὐτῶν πέμψαντας ἐποίκους, ἔχειν· καὶ ἐξέπεμψαν ὕστερον οὐ πολλῷ ἐς αὐτὴν τοὺς οἰκήτορας. ἐκπεσοῦσι δὲ τοῖς Αἰγινήταις οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Θυρέαν οἰκεῖν, καὶ τὴν γῆν νέμεσθαι, κατά τε τὸ Ἀθηναίων διάφορον, καὶ ὅτι σφῶν εὐεργέται ἦσαν ὑπὸ τὸν σεισμὸν, καὶ τῶν Εἱλώτων τὴν ἐπανάστασιν. ἡ δὲ Θυρεάτις γῆ, μεθορία τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς ἐστὶν, ἐπὶ θάλασσαν καθήκουσα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐνταῦθα ᾤκησαν, οἱ δ᾽ ἐσπάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

κη΄. Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους νουμηνίᾳ κατὰ σελήνην (ὥσπερ καὶ μόνον δοκεῖ εἶναι γίγνεσθαι δυνατὸν) ὁ ἥλιος ἐξέλιπε μετὰ μεσημβρίαν, καὶ πάλιν ἀνεπληρώθη, γενόμενος μηνοειδὴς, καὶ ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων.

κθ΄. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει Νυμφόδω-

dantes, quod hujus belli contra se moti praecipui autores essent. Simul etiam tutius fore videbatur, si Aeginam Peloponneso adjacentem, colonia de suis *eo* missa, ipsi tenerent: nec multo post colonos in eam miserunt. Aeginetis autem ejectis Lacedaemonii Thyream incolendam, et *ejus* agrum possidendum dederunt, tum ob odium, quo Athenienses prosequebantur, tum etiam, quod de se bene meriti essent terrae-motus tempore, et Helotum rebellione. Thyreaticus vero ager est medius inter Argivum et Laconicum, et ad mare pertinet. Atque alii quidem eorum hic habitaverunt, alii vero per reliquam Graeciam dissipati sunt.

28. Eadem etiam aestate, Calendis Lunaribus, quae naturali lunae cursu contingunt, (quo solo etiam tempore hoc fieri posse videtur,) sol defecit post meridiem, et ex lunata figura, qua tunc apparuit, cum nonnullae etiam stellae conspicue apparuissent, rursus ad pristinam sui orbis plenitudinem ac splendorem rediit.

29. Eadem etiam aestate Nymphodo-

rum Pythei *filium*, Abderiten, cujus sororem Sitalces *matrimonio conjunctam* habebat, virum, qui magna autoritate apud ipsum valebat, Athenienses, licet eum prius hostem esse judicassent, tamen hospitem publice fecerunt, eumque accersiverunt, quod *ejus opera* Sitalcen Teris *filium*, Thracum Regem, sibi societate adjungere cuperent. Hic autem Teres, Sitalcis pater, primus Odrysarum imperium majus reliquis Thraciae regnis effecit. Magna enim Thracum pars est sui juris, suisque legibus vivit. Cum illo autem Tereo, qui Procnen Pandionis filiam ex Athenarum urbe uxorem duxerat, Teres iste nullo propinquitatis vinculo conjunctus erat: nec ex eadem Thracia fuerunt. Sed ille quidem, Tereus inquam, habitabat in *urbe* Daulia, quae est in agro, qui nunc Phocensis appellatur, quem Thraces tunc incolebant: (et in hoc agro mulieres illae facinus illud in Ityn perpetrarunt; quinetiam a multis poëtis, qui lusciniae mentionem fecerunt, haec avis Daulias cognomento est appellata. Verisimile autem est Pandionem *cum hoc Tereo, qui ab ipso* tam parvo *locorum intervallo distabat*, filiae affi-

ρου τὸν Πύθεω, ἄνδρα Ἀβδηρίτην, οὗ εἶχε τὴν ἀδελφὴν Σιτάλκης, δυνάμενον παρ' αὐτῷ μέγα, οἱ Ἀθηναῖοι, πρότερον πολέμιον νομίζοντες, πρόξενον ἐποιήσαντο, καὶ μετεπέμψαντο· βουλόμενοι Σιτάλκην σφίσι τὸν Τήρεω Θρακῶν βασιλέα ξύμμαχον γενέσθαι. ὁ δὲ Τήρης οὗτος, ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ, πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπιπλέον τῆς ἄλλης Θράκης ἐποίησε. πολὺ γὰρ μέρος καὶ αὐτόνομόν ἐστι Θρακῶν. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα, προσήκεν ὁ Τήρης οὗτος οὐδέν. οὐδὲ τῆς αὐτῆς Θράκης ἐγένοντο· ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος νῦν καλουμένης γῆς ὁ Τηρεὺς ᾤκει, τότε ὑπὸ Θρακῶν οἰκουμένης· (καὶ τὸ ἔργον τὸ περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν. πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυλιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. εἰκὸς δὲ καὶ τὸ κῆδος Πανδίονα ξυνάψασθαι τῆς θυγατρὸς διὰ τοσού-

τυ, ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλυς, μᾶλλον ἢ διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐς Οδρύσας ὁδυ.) Τήρης δὲ, ὔτε τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχων, βασιλεύς τε πρῶτος ἐν κράτει Οδρυσῶν ἐγένετο. οὗ δὴ ὄντα τὸν Σιτάλκην οἱ Αθηναῖοι ξύμμαχον ἐποιήσαντο, βυλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία κὴ Περδίκκαν ξυνελεῖν αὐτόν. ἐλθών τε ἐς τὰς Αθήνας ὁ Νυμφόδωρος τήν τε τοῦ Σιτάλκυ ξυμμαχίαν ἐποίησε, κὴ Σάδοκον τὸν ὑὸν αὐτοῦ, Αθηναῖον. τόν τε ἐπὶ Θράκης πόλεμον ὑπεδέχετο καταλύσειν. πείσειν γὰρ Σιτάλκην πέμπειν στρατιὰν Θρακίαν Αθηναίοις ἱππέων τε κὴ Πελταστῶν. ξυνεβίβασε δὲ κὴ τὸν Περδίκκαν τοῖς Αθηναίοις, καὶ Θέρμην αὐτῷ ἔπεισεν ἀποδοῦναι. ξυνεστράτευσέ τ᾽ εὐθὺς Περδίκκας ἐπὶ Χαλκιδέας μετ᾽ Αθηναίων, κὴ Φορμίωνος. ὔτω μὲν Σιτάλκης τε ὁ Τήρεω, Θρακῶν βασιλεὺς, ξύμμαχος ἐγένετο Αθηναίοις, κὴ Περδίκκας ὁ Αλεξάνδρυ, Μακεδόνων βασιλεύς.

nitatem contraxisse, mutui auxilii causa potius, quam *cum altero Tere, qui* multorum dierum itinere ad Odrysas usque *ab ipso remotus erat.*) Sed Teres nec idem nomen habuit, et Odrysarum regnum primus per vim est adeptus. Hujus igitur filium Sitalcen Athenienses in societatem adsciverunt, Thraciae oppida, et Perdiccam hujus opera sibi adjungere cupientes. Nymphodorus autem, Athenas profectus, Sitalcis societatem ipsis conciliavit, et Sadocum ipsius *Sitalcis* filium Atheniensem *civem* fecit; et promisit fore, ut bellum, quod in Thracia gerebatur, sedaret; se enim Sitalci persuasurum, ut exercitum equitum Thracum, et Peltastarum Atheniensibus mitteret. Perdiccam etiam Atheniensibus conciliavit, et *ipsis* persuasit, ut ei Thermen redderent. Et confestim Perdiccas cum Atheniensibus et Phormione arma Chalcidensibus intulit. Sic igitur et Sitalces Teris *filius*, Thracum Rex, et Perdiccas Alexandri *filius*, Macedonum Rex, societatis foedus cum Atheniensibus fecerunt.

30. Athenienſes vero, qui cum centum navibus circa Peloponneſum adhuc verſabantur, Solium Corinthiorum oppidum ceperunt, idque cum agro ſolis Acarnanum Palirenſibus incolendum tradiderunt. Aſtacum quoque, in qua Euarchus tyrannus erat, per vim ceperunt, eoque *illinc* ejecto, urbem in ſocietatem adſciverunt; et in inſulam Cephalleniam navibus profecti, ſine pugna in ſuam poteſtatem redegerunt. Cephallenia autem ſita eſt e regione Acarnaniae et Leucadis; et in ea ſunt quatuor civitates, Pallenſes, Cranii, Samaei, Pronaei. Nec multo poſt hae naves reverſae ſunt Athenas.

31. Sub hujus aeſtatis autumnum, Athenienſes, cum ipſi, tum etiam inquilini cum univerſi populi copiis, duce Pericle Xanthippi *filio*, in agrum Megarenſem irruptionem fecerunt. Et Athenienſes, qui circa Peloponneſum cum centum navibus erant (jam enim in Aegina erant) domum repetentes, cum audiſſent, ſuos cives cum univerſi po-

λ'. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν Ἀθηναῖοι, ἔτι ὄντες περὶ Πελοπόννησον, Σόλλιόν τε Κορινθίων πόλισμα αἱροῦσι, καὶ παραδιδόασι Παλιρεῦσιν Ἀκαρνάνων μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι. καὶ Ἄστακον, ἧς Εὔαρχος ἐτυράννει, λαβόντες κατὰ κράτος, καὶ ἐξελάσαντες αὐτὸν, τὸ χωρίον ἐς τὴν ξυμμαχίαν προσεποιήσαντο. ἐπί τε Κεφαλληνίαν τὴν νῆσον προσπλεύσαντες, προσηγάγοντο ἄνευ μάχης. κεῖται δὲ ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα· τετράπολις οὖσα, Παλλῆς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Πρόναιοι. ὕστερον δ' οὐ πολλῷ ἀνεχώρησαν αἱ νῆες ἐς τὰς Ἀθήνας.

λα'. Περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ θέρους τούτου, Ἀθηναῖοι πανδημεὶ, αὐτοὶ καὶ οἱ μέτοικοι ἐσέβαλον ἐς τὴν Μεγαρίδα, Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος. καὶ οἱ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν (ἔτυχον γὰρ ἤδη ἐν Αἰγίνῃ ὄντες) ἐπ' οἴκου ἀνακομιζόμενοι, ὡς ᾔσθοντο

τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανστρατιᾷ ἐν Μεγάροις ὄντας, ἔπλευσαν παρ' αὐτοὺς, καὶ ξυνεμίχθησαν. στρατόπεδόν τε μέγιστον δὴ τοῦτο ἀθρόον Ἀθηναίων ἐγένετο, ἀκμαζούσης ἔτι τῆς πόλεως, καὶ οὔπω νενοσηκυίας. μυρίων γὰρ ὁπλιτῶν οὐκ ἐλάσσους ἦσαν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι· χωρὶς δὲ, αὐτοῖς οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ τρισχίλιοι ἦσαν. μέτοικοι δὲ ξυνεσέβαλον οὐκ ἐλάσσους τρισχιλίων ὁπλιτῶν. χωρὶς δὲ, ὁ ἄλλος ὅμιλος ψιλῶν οὐκ ὀλίγος. δῃώσαντες δὲ τὰ πολλὰ τῆς γῆς, ἀνεχώρησαν. ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι [πολλαὶ] ὕστερον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐσβολαὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεγαρίδα, καὶ ἱππέων, καὶ πανστρατιᾷ, μέχρις οὗ Νίσαια ἑάλω ὑπ' Ἀθηναίων.

λϐ'. Ἐτειχίσθη δὲ καὶ Ἀταλάντη ὑπ' Ἀθηναίων φρούριον, τοῦ θέρους τούτου τελευτῶντος, ἡ ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσος ἐρήμη πρότερον οὖσα, τοῦ μὴ λῃστὰς ἐκπλέοντας ἐξ Ὀποῦντος καὶ τῆς ἄλλης Λοκρίδος

puli copiis ex urbe profectos, et ad Megara esse, ad eos navigarunt, seque cum ipsis junxerunt. Atque hic Atheniensium exercitus in unum collectus *omnium* maximus fuit, quod respublica adhuc floreret, nec dum morbo laborasset; nam ipsi Athenienses non pauciores erant, quam decem millia gravis armaturae militum. Praeterea vero ipsis etiam apud Potidaeam erant tria militum millia. Inquilini etiam non pauciores tribus millibus gravis armaturae militum, cum ipsis ad illam expeditionem iverant. Praeterea erat alia non parva militum leviter armatorum turba. Magna autem illius agri parte vastata se receperunt. Quotannis vero Athenienses alias quoque multas irruptiones in agrum Megarensem fecerunt, modo cum equitatu, modo etiam cum universi populi copiis, donec Nisaeam ceperunt.

32. Athenienses etiam sub finem hujus aestatis Atalantam, insulam apud Locros Opuntios, quae prius erat deserta, muris cinxerunt, ut esset *belli* propugnaculum; ne praedones, ex *urbe* Opunte et aliis Locro-

rum oppidis navigantes, Euboeam maleficiis afficerent. Atque haec quidem hac aestate post Peloponnesiorum ex Attica discessum gesta sunt.

33. Insequente autem hyeme, Euarchus Acarnan, Astacum redire cupiens, Corinthiis persuasit, ut cum quadraginta navibus, et mille et quingentis gravis armaturae militibus *eo* profecti se reducerent. Ipse quoque nonnullos alios milites mercenarios conduxerat. Praeerant autem his copiis Euphamidas Aristonymi, et Timoxenus Timocratis, et Eumachus Chrysidis *filius*: et *illuc* profecti, *hominem* reduxerunt. Cum autem nonnulla etiam reliquae Acarnaniae oppida maritima sibi adjungere vellent, cumque rem tentassent, postquam *voti compotes fieri* non potuerunt, domum reverti coeperunt. Et cum praeternavigantes ad Cephalleniam appulissent, atque exscensum ex navibus in Craniorum agrum fecissent, ab illis per quandam deditionis faciendae speciem decepti, nonnullos de suis militibus amiserunt, quod Cranii eos exinopinato invasissent: et duriore conditione *inde* recedere

κακουργεῖν τὴν Εὔβοιαν. ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει τούτῳ μετὰ τῶν Πελοποννησίων ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀναχώρησιν, ἐγένετο.

λγ΄. Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος, Εὔαρχος ὁ Ἀκαρνὰν, βουλόμενος ἐς τὴν Ἀστακον κατελθεῖν, πείθει Κορινθίους τεσσαράκοντα ναυσὶ καὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἑαυτὸν κατάγειν, πλεύσαντας· καὶ αὐτὸς ἐπικούρους τινὰς προσεμισθώσατο. ἦρχον δὲ τῆς στρατιᾶς Εὐφαμίδας τε ὁ Ἀριστωνύμου, καὶ Τιμόξενος ὁ Τιμοκράτους, καὶ Εὔμαχος ὁ Χρύσιδος. καὶ πλεύσαντες, κατήγαγον· καὶ τῆς ἄλλης Ἀκαρνανίας τῆς περὶ θάλασσαν ἔστιν ἃ χωρία βουλόμενοι προσποιήσασθαι, καὶ πειραθέντες, ὡς οὐκ ἠδύναντο, ἀπέπλεον ἐπ᾽ οἴκου. σχόντες δ᾽ ἐν τῷ παράπλῳ ἐς Κεφαλληνίαν, καὶ ἀπόβασιν ποιησάμενοι ἐς τὴν Κρανίων γῆν, ἀπατηθέντες ὑπ᾽ αὐτῶν ἐξ ὁμολογίας τινὸς, ἄνδρας τε ἀποβάλλουσι σφῶν αὐτῶν, ἐπιθεμένων ἀπροσδοκήτως τῶν Κρανίων· καὶ βιαιότε-

ρον ἀναγαγόμενοι, ἐκομίσθησαν ἐπ' οἴκου.

λδ'. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι, οἱ Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι, δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρῶτον ἀποθανόντων, τρόπῳ τοιῷδε. τὰ μὲν ὀστᾶ προτίθενται τῶν ἀπογενομένων, πρότριτα σκηνὴν ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει τῷ αὐτοῦ ἕκαστος ἤν τι βούληται. ἐπειδὰν δὲ [καὶ] ἡ ἐκφορὰ ᾖ, λάρνακας κυπαρισσίνας ἄγουσιν ἅμαξαι, φυλῆς ἑκάστης μίαν. ἔνεστι δὲ καὶ τὰ ὀστᾶ ἧς ἕκαστος ἦν φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν. ξυνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων. καὶ γυναῖκες πάρεισιν αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον, ὀλοφυρόμεναι. τιθέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὅ ἐστιν ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστείου τῆς πόλεως. (καὶ ἀεὶ ἐν αὐτῷ θάπτουσι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων, πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι. ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ τὴν ἀρετὴν κρίναντες, αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποί-

coacti, domum se receperunt.

34. Eadem hyeme, Athenienſes patrio inſtituto publice humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt; in hunc fere modum. Triduo antequam funus efferatur, tabernaculum faciunt, et ſub eo defunctorum oſſa proponunt; et unusquisque ſuo *cadaveri* inferias affert, ſi quas velit. Quum autem funeris efferendi dies venit, plauſtra adducuntur, quae arcas ex cupreſſo factas ex ſingulis tribubus ſingulas portant. In his autem inſunt oſſa ſingularum tribuum, ex quibus ſinguli ſunt. Unus autem lectus ſtratus fertur inanis, illorum cauſa, qui non exſtant, et quorum cadavera inter alia caeſorum corpora reperiri ſuſcipique non potuerunt. Quilibet autem tam de civibus, quam de peregrinis funus proſequitur: et mulieres, quae cum illis propinquitatis vinculo ſunt conjunctae, ad ſepulcrum adſunt ejulantes. Haec autem in publico monumento condunt, quod eſt in pulcerrimis urbis ſuburbiis. (atque hic ſemper ſepeliunt eos, qui in bello ceciderunt; illis exceptis, qui in campis Marathoniis obierunt: nam cum illorum virtutem inſignem eſſe judicaſſent, in illo

ipso loco, *in quo ceciderunt*, sepulcrum etiam fecerunt.) Postquam autem *eos* humarunt, vir aliquis ab ipsa civitate delectus, qui et prudentia et dignitate *caeteris* praestare videatur, orationem illorum laudibus convenientem super ipsis habet. Postea vero discedunt. Hoc igitur modo *Athenienses suorum in bello caesorum corpora* sepeliunt. Et toto belli tempore, quoties *hoc ipsis* accidebat, hoc ritu utebantur. Pericles autem Xanthippi *filius* ad hos, qui primi *tunc* obierunt, oratione *funebri* cohonestandos delectus est: et postquam tempus permisit, a sepulcro in suggestum, quod excelsum erat, utquam longissime per circumstantem hominum multitudinem exaudiretur, progressus, haec verba fecit.

35. ‘Multi quidem eorum, qui ex hoc ‘loco verba jam fecerunt, eum laudant, qui ‘hanc orationem *funebrem* legi, *veterique* ‘*instituto* addidit; propterea quod eam de ‘iis, qui in proeliis interfecti sepelirentur, ‘haberi praeclarum esset. Mihi vero satis ‘esse videtur, virorum, qui re ipsa, *factis*‘*que* fortes exstiterunt, honores etiam re ‘ipsa *factisque* declarari, qualia sunt, quae ‘publice nunc circa hoc sepulcrum apparata

ησαν.) ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως, ὃς ἂν γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι, καὶ ἀξιώματι προήκῃ, λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα. μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται. ὧδε μὲν θάπτουσι· καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου, ὁπότε ξυμβαίη αὐτοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ. ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖσδε Περικλῆς ὁ Ξανθίππου ᾑρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπιπλεῖστον τοῦ ὁμίλου, ἔλεγε τοιάδε.

λε'. ‘ ΟΙ μὲν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε ἤδη εἰρηκότων ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δ' ἂν ἀρκοῦν ἐδόκει εἶναι, ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων, ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα ὁρᾶτε· καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν

‛ ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι, εὖ τε καὶ χεῖρον εἰ-
‛ πόντι πιστευθῆναι. χαλεπὸν γὰρ τὸ με-
‛ τρίως εἰπεῖν, ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς
‛ ἀληθείας βεβαιοῦται. ὅ, τε γὰρ ξυνειδὼς
‛ καὶ εὔνους ἀκροατὴς τάχ' ἄν τι ἐνδεεστέρως
‛ πρὸς ἃ βούλεταί τε καὶ ἐπίσταται νομίσειε
‛ δηλοῦσθαι· ὅ, τε ἄπειρος, ἔστιν ἃ καὶ πλε-
‛ ονάζεσθαι, διὰ φθόνον, εἴ τι ὑπὲρ τὴν ἑ-
‛ αυτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκ-
‛ τοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἑτέρων λεγόμενοι,
‛ ἐς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς
‛ εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσε· τῷ δὲ ὑπερ-
‛ βάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες, ἤδη καὶ ἀπιστοῦ-
‛ σιν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκι-
‛ μάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ καὶ ἐμὲ
‛ ἑπόμενον τῷ νόμῳ, πειρᾶσθαι ὑμῶν τῆς
‛ ἑκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς
‛ ἐπιπλεῖστον.

λϛʹ. ‛ Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων
‛ πρῶτον. δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον
‛ δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην

‘ videtis, nec in uno viro multorum virtutes
‘ periclitari, ut perinde ac ipſe dixerit, ſive
‘ bene, ſive male, ita etiam ei fides habea-
‘ tur. Difficile enim eſt modum in dicendo
‘ tenere, *ita ut auditori ſatisfacias:* in quo
‘ vel ipſa veritatis opinio vix ſtabiliri poteſt.
‘ Nam auditor, qui rei eſt gnarus, et qui
‘ *defuncto* eſt benevolus, fortaſſe exiſtimabit
‘ aliquid parcius declaratum, quam ipſe ve-
‘ lit, ac norit; et rei ignarus, nonnulla eti-
‘ am redundare *putabit,* propter invidiam,
‘ ſi quid ſupra *vires ac* ingenium ſuum au-
‘ diat. Eatenus enim laudes, quae aliis tri-
‘ buuntur, ſunt tolerabiles, quatenus unus-
‘ quisque ſe quoque aliquid eorum, quae
‘ audivit, facere poſſe putat. Sed quum *au-
‘ ditores* exſuperantiae *virtutis* ipſorum *de-
‘ functorum* invident, tunc vero non cre-
‘ dunt, *quae de illis dicuntur.* Quoniam au-
‘ tem majores noſtri haec praeclare ſe habe-
‘ re cenſuerunt, oportet me quoque legi
‘ huic obſequentem operam dare, ut quam
‘ maxime potero uniuscujusque veſtrum vo-
‘ luntati ac opinioni ſatisfaciam.

36. ‘ Initium autem a majoribus ducam.
‘ Aequum enim eſt, ſimul etiam decorum,
‘ in hac laudatione hunc honorem comme-

'morationis ipsis tribui. Nam regionem 'istam iidem semper incolentes, succedentibus posteris ad hoc usque tempus liberam sua virtute tradiderunt. Itaque cum 'illi laude sunt digni, tum etiam magis patres nostri: nam cum ad ea, quae *a majoribus* acceperant, tantum imperium, quantum hoc est, quod obtinemus, acquisivissent, id non sine labore nobis, qui heic 'sumus, praeterea reliquerunt. Majorem 'vero hujus *imperii* partem nos ipsi, praesertim qui nunc sumus integra et matura 'aetate, propagavimus; urbemque rebus 'omnibus, et ad bellum, et ad pacem pertinentibus instructissimam, ac ornatissimam 'reddidimus. Quorum *majorum* praeclara 'facinora in bellis edita, quibus *haec* omnia sunt parta, aut si quid nos ipsi, aut patres nostri, bellum a barbaris, aut a Graecis illatum alacriter propulsantes fecimus, 'quia apud vos rerum gnaros prolixiore 'oratione uti nolo, *haec* omittam. Sed quibus studiis ad hoc imperium pervenerimus, et quo reipublicae administrandae 'genere, quave disciplina sit auctum, ubi 'prius haec declaravero, tunc et ad istorum 'laudationem accedam: tum quod exi-

τῆς μνήμης δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες, διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου, καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν. κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν, οὐκ ἀπόνως ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον. τὰ δὲ πλέω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἵδε, οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ, ἐπηυξήσαμεν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. ὧν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς ἕκαστα ἐκτήθη, ἢ εἴ τι αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν βάρβαρον ἢ Ἕλληνα πόλεμον ἐπιόντα προθύμως ἠμυνάμεθα, μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος, ἐάσω. ἀπὸ δὲ οἵας τε ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ' αὐτὰ, καὶ μεθ' οἵας πολιτείας, καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον, εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε

‘ ἔπαινον, νομίζων ἐπί τε τῷ παρόντι οὐκ
‘ ἂν ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ, καὶ τὸν πάν-
‘ τα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶ-
‘ ναι αὐτῶν ἐπακοῦσαι.

λζ΄. ‘ Χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζη-
‘ λούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγ-
‘ μα δὲ αὐτοὶ μᾶλλον ὄντες τισὶν, ἢ μι-
‘ μούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μὲν, διὰ τὸ
‘ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν,
‘ δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ, κατὰ
‘ μὲν τοὺς νόμους, πρὸς τὰ ἴδια διάφορα
‘ πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς
‘ ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους
‘ τὸ πλεῖον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προ-
‘ τιμᾶται· οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ
‘ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος
‘ ἀφανείᾳ κεκώλυται. ἐλευθέρως δὲ τά τε
‘ πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν, καὶ ἐς τὴν
‘ πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτη-
‘ δευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέ-
‘ λας, εἰ καθ' ἡδονήν τι δρᾷ, ἔχοντες, οὐδὲ

'stimem hanc orationem non indecoram
' fore institutae huic laudationi, tum etiam
' quod universo tam civium, quam peregri-
' norum coetui conducere *judicem,* harum
' *rerum* commemorationem audire.

37. ' Nos enim ea reipublicae admini-
' stratione utimur, quae aliarum civitatum
' leges non aemulatur, imo vero nos ipsi
' nonnullis potius exemplo sumus, quam a-
' lios imitamur. Et nomine quidem Demo-
' cratia vocatur; propterea quod non ad
' paucorum, sed ad communem utilitatem
' administramus. Omnes vero ex legum
' praescripto in privatis controversiis fru-
' untur juris aequabilitate; et pro dignita-
' te, ut quisque aliqua in re excellit, ita e-
' tiam non *quod sit* ex *aliqua civium* parte
' potius, quam virtutis gratia, in republica
' *aliis* anteponitur, neque etiam propter
' paupertatem ac dignitatis obscuritatem,
' dummodo aliqua in re civitati prodesse
' possit, arcetur. Liberaliter porro rempu-
' blicam administramus, nec per mutuam
' quotidianarum actionum suspicionem aliis,
' si quid animi causa agunt, succensentes;

' neque molestum, licet innoxium, vultu do' ' lorem praeferentes. Sed privata negotia ' *inter nos* sine molestia agentes, ea, quae ' ad rempublicam pertinent, propter me' ' tum non violamus; illis, qui sunt in Ma' ' gistratu, semper obtemperantes, et legi' ' bus, iis potissimum, quae latae sunt, ut ' auxilio sint hominibus injuria affectis, at' ' que adeo illis, quae licet non sint scriptae, ' certam tamen ignominiam afferunt.

38. ' Quinetiam laborum crebras re' ' missiones animis nostris invenimus, certa' ' minibus et sacrificiis anniversariis, quae ' moribus ac institutis patriis sunt recepta, ' nos recreantes, et decoro privatorum ap' ' paratu, cujus quotidiana voluptas dolores ' excutit. Huc autem, ex omnibus orbis ter' ' rarum partibus, omnia propter urbis mag' ' nitudinem importantur; acciditque nobis, ' ut non magis familiariter nostris, quam a' ' liorum etiam mortalium bonis perfrua' ' mur.

39. ' Quinetiam rerum bellicarum stu' ' diis praestantiores sumus nostris adversa'

ἀζημίους μὲν, λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι. ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες, τὰ δημόσια διὰ δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν, τῶν τε ἀεὶ ἐν ἀρχῇ ὄντων ἀκροάσει, καὶ τῶν νόμων, καὶ μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀδικουμένων κεῖνται, καὶ ὅσοι ἄγραφοι ὄντες αἰσχύνην ὁμολογουμένην φέρουσι.

λη'. ‘Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀγῶσι μέν γε καὶ θυσίαις διετησίοις νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν, ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει. ἐπεισέρχεται δὲ διὰ μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα· καὶ ξυμβαίνει ἡμῖν μηδὲν οἰκειοτέρᾳ τῇ ἀπολαύσει τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ γιγνόμενα καρποῦσθαι, ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

λθ'. ‘Διαφέρομεν δὲ καὶ ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων τοῖσδε.

‘ τήν τε γὰρ πόλιν κοινὴν παρέχομεν, κ
‘ ὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα
‘ ἢ μαθήματος, ἢ θεάματος, ὃ μὴ κρυφθὲν
‘ ἄν τις τῶν πολεμίων ἰδὼν ὠφεληθείη.
‘ πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τοπλέον
‘ καὶ ἀπάταις, ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς
‘ τὰ ἔργα εὐψύχῳ. καὶ ἐν ταῖς παιδείαις
‘ οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει, εὐθὺς νέοι ὄντες
‘ τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται· ἡμεῖς δὲ, ἀνειμ-
‘ μένως διαιτώμενοι, οὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τοὺς
‘ ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. τεκμήριον
‘ δέ· οὔτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑκά-
‘ στους, μετὰ πάντων δ' ἐς τὴν γῆν ἡμῶν
‘ στρατεύουσι· τήν τε τῶν πέλας αὐτοὶ
‘ ἐπελθόντες, οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ
‘ τοὺς περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνομένους μαχό-
‘ μενοι ταπλείω κρατοῦμεν. ἀθρόᾳ τε τῇ
‘ δυνάμει ἡμῶν οὐδείς πω πολέμιος ἐνέτυ-
‘ χε, διὰ τὴν τοῦ ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέ-
‘ λειαν, καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ ἐπὶ πολλὰ ἡ-
‘ μῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν. ἢν δέ που μορίῳ

'riis, his urbem omnibus communem exhi-'bemus, nec ullis peregrinorum expulsioni-'bus quemquam unquam a disciplinis aut 'spectaculis arcemus; quod minime abscon-'ditum, si quis ex hostibus viderit, utilita-'tem percipere possit: quippe non tam ap-'paratibus, et dolis, quam nostrae in rebus 'gerendis fortitudini, confidimus. Atque in 'disciplinis, hi quidem *Lacedaemonii* sta-'tim ab ineunte aetate virtutem exercitatio-'ne laboriosa consectantur. Nos vero, quam-'vis remisso vitae genere utamur, nihilo ta-'men secius, ac illi, aequalia pericula subi-'mus. *Hujus autem rei* hoc est argumentum. 'neque enim Lacedaemonii per se, sed cum 'omnibus auxiliis nostrum agrum invadunt. 'Nos vero, *sine externis auxiliis* aliorum '*agrum* invadentes, in alieno cum iis, qui 'pro laribus suis decertant, bellum gerentes, 'victoriam plerumque obtinemus. Nec ul-'lus hostis in nostras copias frequentes ad-'huc incidit, simul, cum propter nostrum 'rerum nauticarum studium, tum etiam 'propter copias, quas, ex nostrorum civium 'et subjectorum numero collectas, in diver-'sa terrarum loca dimittimus. Quod si us-

'piam cum aliqua *noſtrarum copiarum* par-
'ticula manus conſeruerint; et quum ali-
'quos de noſtris ſuperarunt, omnes *a ſe*
'pulſos gloriantur, et quum victi fuerunt,
'ſe ab univerſis victos fuiſſe *dicunt*. Quam-
'quam ſi otio potius, quam laborum medi-
'tatione, nec legibus magis, quam genero-
'ſis moribus pericula ſubire velimus: nobis
'contingit, ut et aerumnis futuris non de-
'fatigemur; et quum in ipſas jam venire-
'mus, non minus audaces ſimus *in his tole-*
'*randis*, quam qui perpetuo ſe exercent.

40. 'Hinc etiam accidit, ut cum in hiſce
'rebus tum etiam in aliis noſtra civitas ad-
'miratione ſit digna. Nam elegantiae qui-
'dem ſtudemus; *ſed* cum frugalitate, *et ſine*
'*luxu:* et philoſophamur, *ſed* ſine mollitie.
'Et divitiis in rerum gerendarum opportu-
'nitate potius utimur, quam ad inanem ver-
'borum jactationem. neque turpe cuiquam
'*eſt* ſuam paupertatem fateri: ſed turpe *eſt*,
'non *conari eam* re ipſa vitare. Et in iiſdem
'*hominibus* ſimul et privatarum, et publi-
'carum *rerum* cura ineſt. quinetiam aliis,
'qui opificiis dant operam, *hoc adeſt*, ut rei-
'publicae adminiſtrandae non minus, *quam*

τινὶ προσμίξωσι, κρατήσαντές τε τινὰς ἡμῶν, πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι, καὶ νικηθέντες, ὑφ' ἁπάντων ἡσσῆσθαι. καίτοι εἰ ῥαθυμίᾳ μᾶλλον ἢ πόνων μελέτῃ, καὶ μὴ μετὰ νόμων τοπλεῖον ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλοιμεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι, μὴ ἀτολμοτέρους τῶν ἀεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι.

μ'. Καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι, καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις. Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ' εὐτελείας, καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας· πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον ἐν καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα· καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ, αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις, τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι. μά-

νοι γὰρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα, οὐκ ἀπράγμονα ἀλλ’ ἀχρεῖον νομίζομεν· καὶ αὐτοὶ ἤτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα, καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν, ἐκλογίζεσθαι. ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ’ ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τά τε δεινὰ καὶ ἡδέα [σαφέστατα] γιγνώσκοντες, καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἠναντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες, κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν, ὥστε ὀφειλομένην δι’ εὐνοίας ᾧ δέδωκε σώζειν· ὁ δ’ ἀντοφείλων, ἀμβλύτερος, εἰδὼς οὐκ ἐς χά-

'*caeteri*, ſint periti. Nos enim ſoli eum, qui 'rerum iſtarum nullam habet notitiam, non 'otioſum, ſed inutilem eſſe ducimus. Iidem 'etiam res recte judicamus, et animo con-'cipimus: non exiſtimantes orationem re-'bus nocere; ſed potius oratione non prius 'doceri, quam ad res, quae ſunt gerendae, 'exſequendas accedas, *detrimento eſſe dū-'centes*. Nam hoc quoque prae caeteris exi-'mium habemus, quod et iidem maxime au-'deamus, et quae *audemus ac* aggredimur, '*ea maxime* conſideremus. quod aliis *obeſſe* '*ſolet: nam* imperitia quidem, audaciam; 'conſideratio vero *difficultatum ac periculo-'rum*, cunctationem *et metum* affert. Illi au-'tem jure fortiſſimi ſunt habendi, qui aſpe-'ra et jucunda manifeſtiſſime cognoſcunt, 'nec tamen propterea a periculis adeundis 'deterrentur. In iis etiam, quae ad benefi-'centiam pertinent, a multis diſcrepamus. 'nam non accipientes, ſed dantes benefici-'um, amicos nobis comparamus. Is autem, 'qui dat beneficium, amicus eſt conſtantior, 'ut debitam *ſibi gratiam, in eo* tueatur, cui '*beneficium* benevolentiae cauſa dedit. Sed 'qui pro beneficio *accepto gratiam referre*

'debet, est *in amore* hebetior; quia scit se 'beneficium non daturum, sed rem debitam 'persoluturum. Nos etiam soli non magis 'habita quaestus ratione, quam certa libe-'ralitate freti, quoslibet magnifice juvamus.

41. 'Atque ut rem paucis expediam, di-'co et totam istam civitatem esse Graeciae 'magistram, et singulos ejus cives, atque 'eosdem homines apud nos mihi videri ad 'plurima rerum genera, et cum maxima 'gratia, maximaque venustate sese idone-'os exhibere. Quod autem haec, quae in 'praesentia dicuntur, non magis verborum 'inani jactatione, quam rerum veritate ni-'tantur, haec reipublicae potentia, quam 'his studiis paravimus, *facile* indicat. Sola 'enim *omnium* earum, quae nunc exstant, 'famam superans, dato documento cognos-'citur; solaque ne hostibus quidem sibi 'bellum inferentibus indignationem affert, 'quasi clades accipiant a civitate, quae mi-'norem et potentiam et dignitatem habeat; 'neque populis subjectis conquerendi mate-'riam praebet, quasi viris imperio indignis 'pareant. Magnis autem exemplis potenti-'am relinquentes contestatam, et nostrae

‘ ριν ἀλλ’ ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀπο-
‘ δώσων. καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος μᾶλ-
‘ λον λογισμῷ, ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ
‘ ἀδεῶς τινὰ ὠφελοῦμεν.

μα΄. ‘ Ξυνελών τε λέγω, τήν τε πᾶ-
‘ σαν πόλιν, τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶ-
‘ ναι, καὶ καθ’ ἕκαστον δοκεῖν ἄν μοι τὸν
‘ αὐτὸν ἄνδρα παρ’ ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ’ εἴ-
‘ δη, καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ’ ἂν εὐ-
‘ τραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέ-
‘ χεσθαι. καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι
‘ κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλή-
‘ θεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν
‘ ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, ση-
‘ μαίνει. μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσ-
‘ σων ἐς πεῖραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ
‘ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει
‘ ὑφ’ οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κα-
‘ τάμεμψιν ὡς οὐχ ὑπ’ ἀξίων ἄρχεται.
‘ μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δήτοι ἀ-
‘ μάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμε-

‘ νοι, τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμα-
‘ σθησόμεθα· καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὁ-
‘ μήρου ἐπαινέτου, οὔτε ὅστις ἔπεσι μὲν τὸ
‘ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ᾽ ἔργων τὴν ὑπό-
‘ νοιαν ἡ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν
‘ μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσϐατὸν τῇ ἡμε-
‘ τέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι,
‘ πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κἀγα-
‘ θῶν ἀΐδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοι-
‘ αύτης οὖν πόλεως οἵδε τε γενναίως, δικαι-
‘ οῦντες μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν, μαχό-
‘ μενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομέ-
‘ νων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς
‘ κάμνειν.

μϐ΄. ‘ Διὸ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς
‘ πόλεως. διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ
‘ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς
‘ τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐ-
‘ λογίαν ἅμα ἐφ᾽ οἷς νῦν λέγω φανερὰν
‘ σημείοις καθιστάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τὰ
‘ μέγιστα. ἃ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ

'aetatis hominibus, et posteris admirationi 'erimus; ita ut nec Homerum praeconem 'simus desideraturi, nec alium quempiam, 'qui suis quidem carminibus animos in prae-'sentia demulceat, rerum vero gestarum o-'pinione veritatem laedat: quippe qui ter-'ram ubique atque mare nostra audacia no-'bis pervia esse coëgimus; et malorum, *qui-'bus hostes*, et bonorum, *quibus amicos af-'fecimus*, sempiterna monumenta plurimis 'in locis ereximus. Pro tali igitur civitate 'et isti, quod se hac privari iniquum duce-'rent, fortiter pugnantes occubuerunt; et 'quemlibet eorum, qui sunt reliqui, pro 'ipsa labores alacri animo subire decet.

42. 'Quamobrem etiam orationem de 'republica *longius* produxi, ut docerem non 'de re pari nobis certamen esse et *aliis*, qui 'nihil horum aeque habent: simul etiam, 'ut signis manifestis demonstrarem laudem 'eorum, quos oratione cohonestandos mihi 'jam proposui. quanquam maxima pars ip-'sius *laudationis a me* jam est explicata. 'Nam in quibus urbem laudavi, iis horum 'similiumque virtutes illam ornarunt. Ne-

'que apud multos Graecorum facile, ut a-'pud hos, dicta factis exaequata appareant. 'Nam praesens istorum mors virtutem *uni-'uscujusque* viri declarare, et prima indi-'care, et postrema confirmare mihi vide-'tur. Etenim aequum est illorum, qui cae-'teris in rebus fuerunt deteriores, *quam* '*alii,* bellicam pro patria fortitudinem, *qua* '*pollent ipsi,* primo loco poni. Nam bene-'facto malefacti memoriam delentes, publi-'ce plus utilitatis universae civitati attule-'runt, quam privatim suis vitiis eam laese-'runt. Horum vero nullus divitiarum fruc-'tum, quem se in posterum ex ipsis percep-'turum speraret, *virtuti* anteponens, mol-'lis *ac ignavus* fuit; neque spe pauperta-'tis *vitandae,* quasi hac vitata dives vel post-'hac esset futurus, pericula detrectavit: 'cum hostium ultionem longe magis quam 'illorum fruitionem expetendam ducen-'tes, tum hoc omnium pulcerrimum peri-'culum existimantes; hoc subeundo, illos 'quidem ulcisci, haec vero assequi volue-'runt. incertum quidem rei feliciter geren-'dae eventum spei committentes; id vero 'quod jam cernebatur, in sua ipsorum vir-

' τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν·
' καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόῤῥο-
' πος, ὥσπερ τῶνδε, ὁ λόγος τῶν ἔργων
' φανείη. δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρε-
' τὴν, πρώτη τε μηνύουσα, καὶ τελευταία
' βεβαιοῦσα, ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή. καὶ
' γὰρ τοῖς τἄλλα χείροσι δίκαιον τὴν ἐς
' τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδρα-
' γαθίαν προτίθεσθαι. ἀγαθῷ γὰρ κακὸν
' ἀφανίσαντες, κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν,
' ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. τῶνδε δὲ οὔτε
' πλούτου τὶς τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν προτιμή-
' σας ἐμαλακίσθη, οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς
' κἂν ἔτι διαφυγὼν αὐτὴν πλουτήσειεν,
' ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο· τὴν δὲ
' τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐ-
' τῶν λαβόντες, καὶ κινδύνων ἅμα τόνδε
' κάλλιστον νομίσαντες, ἠβουλήθησαν μετ'
' αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ ἐφί-
' εσθαι· ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορ-
' θώσειν ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ

'ἤδη ὁρωμένȣ σφίσιν αὐτοῖς ἀξιȣντες πε-
'ποιθέναι· κ̀ ἐν αὐτῷ τῷ ἀμύνασθαι καὶ
'παθεῖν, μᾶλλον ἡγησάμενοι, ἢ τῷ ἐν-
'δόντες σώζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχρὸν τȣ͂ λό-
'γου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑ-
'πέμειναν, κ̀ δι' ἐλαχίςȣ καιροῦ τύχης
'ἅμα ἀκμῇ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τȣ͂ δέȣς
'ἀπηλλάγησαν.

μγ'. 'Καὶ οἵδε μὲν προσηκόντως τῇ
'πόλει τοιοίδε ἐγένοντο· τοὺς δὲ λοι-
'ποὺς χρὴ ἀσφαλεςέραν μὲν εὔχεσθαι,
'ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τȣ̀ς
'πολεμίους διάνοιαν ἔχειν, σκοποῦντας
'μὴ λόγῳ μόνῳ τὴν ὠφέλειαν· ἣν ἄν
'τις πρὸς οὐδὲν χεῖρον αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδό-
'τας μηκύνοι, λέγων ὅσα ἐν τῷ τοὺς πο-
'λεμίȣς ἀμύνεσθαι, ἀγαθὰ ἔνεςιν· ἀλλὰ
'μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ'
'ἡμέραν ἔργῳ θεωμένȣς, κ̀ ἐραςὰς γιγνο-
'μένους αὐτῆς. καὶ ὅταν ὑμῖν μεγάλη
'δόξῃ εἶναι, ἐνθυμȣμένοις ὅτι τολμῶντες

' tute, ejusque fiducia ponendum cenſentes. ' atque in eo ipſo pulcrius exiſtimantes in ' hoſte propulſando vel ipſam mortem ob- ' ire, quam cedendo ſalutem ſibi parere: ' verborum quidem dedecus vitarunt, rem ' vero ipſam corpore pertulerunt; et bre- ' viſſimo temporis ſpatio, breviſſimaque for- ' tunae inclinatione, ſumma potius cum glo- ' ria, quam cum timore de vita deceſſerunt.

43. ' Atque hi quidem, quales eos eſſe ' oportuerat, tales in patriam exſtiterunt. ' Reliquos vero tutiorem quidem optare, ſed ' nequaquam minus audacem in hoſtes ani- ' mum habere velle oportet: nec oratione ' ſola utilitatem ſpectare, quam apud vos re- ' rum non minus gnaros, *quam ego ſum*, ali- ' quis dicendo amplificare poſſet, recenſens ' quot bona inſint in hoſtium propulſatio- ' ne; ſed potius hujus reipublicae potentiam ' quotidie factis contemplari, ejusque valde ' amantes evadere. Et quum haec *urbs* vo- ' bis magna eſſe videbitur, illud cogitate, ' viros fortes, et qui norant quid facere de- ' ceret, quique in ipſis rebus gerendis eru- ' beſcebant, iſtam rerum potentiam compa-

'rasse: et qui, quoties a rei alicujus tenta-'tae adeptione aberrarunt, non propterea 'etiam rempublicam sua virtute fraudan-'dam censuerunt; sed ipsi pulcerrimam col-'lectam prolixo et libenti animo dederunt. 'Publice enim corpora dantes, privatim glo-'riam non senescentem acceperunt, et hono-'rificentissimam sepulturam, non *eam* poti-'us, in qua ipsi siti sunt, quam *eam*, in qua 'ipsorum gloria, in qualibet rerum vel di-'cendarum vel agendarum occasione, quae 'sese offeret, perpetuo celebranda relinqui-'tur. Nam virorum illustrium omnis est 'regio sepulcrum, neque sola cipporum in 'domestico inscriptio *virtutem eorum* testa-'tur: sed etiam in alieno *solo* memoria nul-'lis mandata scriptis, magis apud animum 'cujusque, quam apud sepulcrum exstruc-'tum, perpetuo manet. Quos ipsi nunc imi-'tandos vobis praeponentes, et felicitatem 'existimantes esse libertatem, et libertatem 'esse animi generositatem, bellica pericula 'subire ne recusetis. Nec enim homines 'calamitosi, quibus nulla boni spes adest, 'vitam potius profundere debent, quam illi,

‘ καὶ γιγνώσκοντες τὰ δέοντα, καὶ ἐν τοῖς
‘ ἔργοις αἰσχυνόμενοι ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο· καὶ ὁπότε καὶ πείρᾳ του σφαλείησαν,
‘ οὔκουν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προϊέμενοι. κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες, ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον
‘ ἐλάμβανον, καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον,
‘ οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ
‘ δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι ἀεὶ καὶ
‘ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται. ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ
‘ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ
‘ σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ
‘ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ
‘ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται. οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες, καὶ τὸ
‘ εὔδαιμον, τὸ ἐλεύθερον, τὸ δὲ ἐλεύθερον,
‘ τὸ εὔψυχον κρίναντες, μὴ περιορᾶσθε
‘ τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ

‘ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται, καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἤν τι πταίσωσιν. ἀλγεινοτέρα γὰρ ἀνδρί γε φρόνημα ἔχοντι ἡ ἐν τῷ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις, ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος.

μδ'. ‘ Διόπερ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. ἐν πολυτρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες. τὸ δ' εὐτυχὲς, οἳ ἂν τῆς εὐπρεπεστάτης λάχωσιν, ὥσπερ οἵδε μὲν νῦν, τελευτῆς, ὑμεῖς δὲ λύπης· καὶ οἷς ἐνευδαιμονῆσαί τε ὁ βίος ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι ξυνεμετρήθη. χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἕξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς ποτὲ καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε· καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ'

' quibus, si diutius vivant, fortunae ex secunda in adversam periculosa et incerta commutatio est extimescenda; et quorum potissimum maxime interest, si quid offenderint. Nam vexatio cum mollitie conjuncta, viro saltem magnanimo est acerbior, quam mors sensu carens, quae cum fortitudine, simul et cum publica spe, ipsi contingit.

44. ' Quamobrem etiam nunc istorum parentes, quotquot adestis, non magis deflebo, quam consolabor. Hominum enim vitam variis fortunae casibus obnoxiam esse sciunt. Illi autem felicitatem *sunt adepti*, quibus honestissimus vitae finis, ut nunc istis *mortuis*, vobis vero moeror obtigit: et quibus datum est, ut *eorum* vita feliciter acta pariter et finita censeatur. Scio autem difficile esse persuadere vobis, quorum monumenta vel saepius in aliorum rebus secundis habebitis, quibus vos quoque quondam exsultabatis. nec dolor *contingit*, quum quis bonis, quae nunquam est expertus, privatur: sed quum quis *eo bono* spoliatur, quo frui consueverat. Hoc tamen spe aliorum quoque liberorum to-

‘ lerandum eſt illis, qui per aetatem liberos ‘ adhuc ſuſcipere poſſunt. Nam futura ſo‘ boles et privatim defunctorum oblivio‘ nem nonnullis afferet; et reipublicae bifa‘ riam *proderit,* tum quia *ad urbis frequen‘ tiam;* ne deſerta relinquatur, tum etiam ‘ quia ad *ejus* praeſidium conferet. Fieri e‘ nim non poteſt, ut, qui liberos non ha‘ bent, quos *pro patria* periculis objiciant, ‘ perinde atque iſti fecerunt, quicquam ju‘ ſtum aut aequabile in commune conſulant. ‘ Quotquot vero aetate jam provecta eſtis, ‘ vitam actam, quae fuit longior, et in qua ‘ floruiſtis, loco lucri ducite; et reliquam ‘ brevem fore exiſtimate, et iſtorum gloria ‘ dolorem levate. Solum enim honoris, *et ‘ verae gloriae* ſtudium non ſeneſcit. Ne‘ que in ea aetatis infirmitate, quae homi‘ nem reddit inutilem, quaeſtus, ut nonnulli ‘ dicunt, magis delectat, quam ipſe honor, ‘ quo quis ornatur.

45. ‘ Liberis autem, et fratribus iſto‘ rum, quotquot hic adeſtis, magnum certa‘ men *propoſitum eſſe* video. Eum enim, qui ‘ fato functus eſt, quilibet laudare ſolet. Et ‘ vix veſtrae virtutis exſuperantia *hoc aſſe‘ qui poteritis, ut* non *dico* pares illis; ſed

'ὃ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθείη. καρτερεῖν δὲ χρὴ καὶ ἄλλων παίδων ἐλπίδι, οἷς ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσθαι. ἰδίᾳ τε γὰρ τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί τισιν ἔσονται· καὶ τῇ πόλει διχόθεν, ἔκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι, καὶ ἀσφαλείᾳ συνοίσειν. οὐ γὰρ οἷόν τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλεύεσθαι οἳ ἂν μὴ καὶ παῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν. ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλείονα, κέρδος ὃν, εὐτυχεῖτε βίον, ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφίζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον· καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.

με'. 'Παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε πάρεστε, ἢ ἀδελφοῖς, ὁρῶ μέγαν τὸν ἀγῶνα. τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν ἐπαινεῖν· καὶ μόλις ἂν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ ὁμοῖοι ἀλλ' ὀλίγῳ χείρους κριθείητε.

‘ φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸν ἀντίπαλον· τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται. εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικείας τὶ ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται, μνησθῆναι, βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν σημανῶ. τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι, ὑμῖν μεγάλη ἡ δόξα, καὶ ᾗς ἂν ἐπ’ ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ.

μϛʹ. ‘ Εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ κατὰ τὸν νόμον ὅσα εἶχον πρόσφορα· καὶ ἔργῳ, οἱ θαπτόμενοι, τὰ μὲν, ἤδη κεκόσμηνται· τὰ δὲ, αὐτῶν τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε δημοσίᾳ ἡ πόλις μέχρις ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον στέφανον τοῖσδέ τε καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν τοιῶνδε ἀγώνων προτιθεῖσα. ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖσδε καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσι. νῦν δὲ ἀπολοφυράμενοι ὃν προσήκει ἑκάστῳ, ἄπιτε.’

'ut paulo inferiores judicemini. Nam livor 'eſt inter aemulos, quamdiu vivunt. Sed id, 'quod nullis eſt impedimento, *et is, qui jam* '*obiit*, benevolentia, non aemula colitur. Si 'quam autem et de virtute mulierum, quae 'in viduitate nunc erunt, mentionem me 'facere oportet, brevi adhortatione rem 'totam compleƈtar. Nam gloriam magnam 'adipiſcemini, ſi a priſtina veſtra natura '*ſexuque* non deſciveritis; et ſi operam de-'deritis, ut quam minimum rumoris, ſive in 'bonam, ſive in malam partem, de vobis in-'ter mares disſeminetur.

46. 'Expoſui ego quoque oratione, ex 'legis praeſcripto, quaecunque ad rem 'praeſentem facere judicavi. et re ipſa qui 'ſepeliuntur, partim quidem jam ſunt or-'nati, partim vero illorum liberos civitas 'publice alet ad pubertatem usque, utilem 'profeƈto et iſtis et poſteris coronam hujus-'modi *bellicorum* certaminum proponens. 'Nam apud quos maxima virtutis praemia 'proponuntur, in horum etiam civitate viri 'praeſtantiſſimi verſantur. Jam vero, poſt-'quam veſtros quique neceſſarios deplora-'veritis, abite.'

47. Hujusmodi igitur funus hac hyeme factum est: hac autem exacta, primus hujus belli annus est absolutus. Aestate autem statim incunte, Peloponnesii, eorumque socii cum duabus *copiarum* partibus, ut et ante, in Atticam irruperunt, (Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedaemoniorum Rex, illis praeerat,) castrisque in ea positis agrum vastabant. Cumque nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primum aggredi coepit: quanquam et ante cum in multas regiones invasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, et alia loca. veruntamen neque tanta pestilentia, neque tot hominum interitus uspiam accidisse memorabatur: nec enim medici, propter *morbi* ignorantiam initio *aegrotis* mederi poterant: sed ipsi potissimum *eo* magis interibant, quo magis *ad aegrotos* accedebant; nec ulla alia hominum ars *illis opem ac salutem ferre poterat.* Omnes etiam supplicationes ad *Deorum* templa factae, et omnis opera, qua aut in oraculis sciscitandis, aut in aliis hujusmodi rebus usi fuerant, *haec* omnia nullius e-

μζ'. Τοιόσδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο ἐν τῷ χειμῶνι τούτῳ· καὶ διελθόντος αὐτοῦ, πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου τοῦδε ἐτελεύτα. τοῦ δὲ θέρους εὐθὺς ἀρχομένου, Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τὰ δύο μέρη, ὥσπερ καὶ τοπρῶτον, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν, (ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεὺς) καὶ καθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν. καὶ ὄντων αὐτῶν οὐ πολλάς πω ἡμέρας ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι, καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις· οὐ μέντοι τοσοῦτός γε λοιμὸς, οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι. οὔτε γὰρ ἰατροὶ ἤρκουν τοπρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοίᾳ, ἀλλ' αὐτοὶ μάλιστα ἔθνησκον ὅσῳ καὶ μάλιστα προσῄεσαν, οὔτε ἄλλη ἀνθρωπεία τέχνη οὐδεμία. ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἱκέτευσαν, ἢ μαντείοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐχρήσαντο, πάντα ἀνωφελῆ ἦν. τελευτῶν-

τές τε αὐτῶν ἀπέςησαν, ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι.

μή. Ηρξαλο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειλα δὲ κ᾽ ἐς Αἴγυπλον κ᾽ Λιβύην καλέβη, κ᾽ ἐς τὴν βασιλέως γῆν τὴν πολλήν. ἐς δὲ τὴν Αθηναίων πόλιν ἐξαπιναίως ἐνέπεσε· κ᾽ τοπρῶτον ἐν τῷ Πειραιεῖ ἥψατο τῶν ἀνθρώπων, ὥςε καὶ ἐλέχθη ὑπ᾽ αὐτῶν ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν ἐς τὰ Φρέαλα. κρῆναι γὰρ ὔπω ἦσαν αὐτόθι. ὕςερον δὲ κ᾽ ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκελο, καὶ ἔθνησκον πολλῷ μᾶλλον ἤδη. λεγέτω μὲν ȣ̃ν περὶ αὐτȣ̃ ὡς ἕκαςος γιγνώσκει, κ᾽ ἰατρὸς, κ᾽ ἰδιώτης, ἀφ᾽ ὅτȣ εἰκὸς ἦν γενέσθαι αὐτὸ, καὶ τὰς αἰτίας ἅςτινας νομίζει τοσαύτης μελαβολῆς ἱκανὰς εἶναι δύναμιν ἐς τὸ μεταςῆσαι σχεῖν· ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνετο λέξω, καὶ ἀφ᾽ ὧν ἄν τις σκοπῶν, εἴ ποτε κ᾽ αὖθις ἐπιπέσοι, μάλις᾽ ἂν ἔχοι τὶ προειδὼς μὴ ἀγνοεῖν, ταῦτα δηλώσω, αὐ-

rant usus; tandemque victi magnitudine mali, haec missa fecerunt.

48. Primum autem *hic morbus*, (ut fertur) initium duxit ex Aethiopia, quae est supra Aegyptum; deinde vero et in Aegyptum et Africam descendit, et in magnam partem regionis Regis *Persarum:* in Atheniensium porro civitatem derepente incidit, ac primum *quidem* in Pyraeeo homines tentavit; ita ut ab his etiam rumor disseminatus fuerit, venena a Peloponnesiis in puteos dejecta fuisse: nondum enim fontes illic erant. Deinde vero et in superiorem urbem processit, et longe plures tunc moriebantur. Pronunciet autem de eo *morbo*, ut quisque sentit; tam artis medicae peritus, quam imperitus, unde verisimile videtur eum exstitisse, et quas causas fuisse putet, quae tantae mutationis faciendae vim habuerint. Ego vero, et cujusmodi fuerit, dicam; et quae sibi quisque proponens, si quando rursus etiam *hic morbus* ingruat, jam praedoctus aliquid habeat, ex quo praecipue *eum* cognoscat, haec declarabo; tum quia ego ipse hoc

morbo laboravi, tum etiam quia alios hoc laborantes ipſe vidi.

49. Nam annus ille (ut vel omnium confeſſione conſtabat) ex omnibus maxime fuit immunis ab aliis morbis. quod ſi quis et ante aliquo alio morbo laborabat, omnes *hi morbi* in iſtum convertebantur. Alios vero ex nulla certa manifeſtaque cauſa apparente, ſed ex improviſo, cum ſani forent, primum quidem acres capitis fervores, et oculorum rubores, et inflammatio corripiebat. Et interiora, guttur *inquam*, et lingua continuo cruenta erant; et halitum tetrum et graveolentem emittebant. Deinde vero ex his ſternutatio, et raucitas ſequebatur: nec multo poſt hic dolor cum vehementi tuſſi in pectus deſcendebat. Ubi vero in corde haeſerat, cum ipſum ſubvertebat, tum etiam omnes bilis ejectiones, quotquot a medicis nominatae ſunt, ſequebantur, et ipſae cum ingenti cruciatu. Singultusque plerisque incidebat inanis, vehementem afferens convulſionem, in aliquibus quidem ſtatim ceſſan-

τός τε νοσήσας, καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἄλλους πάσχοντας.

μθ΄. Τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὡς ὡμολογεῖτο, ἐκ πάντων μάλιστα δὴ ἐκεῖνο ἄνοσον ἐς τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγχανεν ὄν· εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη. τοὺς δ᾽ ἄλλους ἀπ᾽ οὐδεμιᾶς προφάσεως, ἀλλ᾽ ἐξαίφνης, ὑγιεῖς ὄντας, πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς θέρμαι ἰσχυραὶ, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ φλόγωσις ἐλάμβανε. καὶ τὰ ἐντὸς, ἥ τε φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα, εὐθὺς αἱματώδη ἦν, καὶ πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες ἠφίει· ἔπειτα, ἐξ αὐτῶν πταρμὸς καὶ βράγχος ἐπεγίγνετο. καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος, μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ· καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν, καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν, ἐπῄεσαν, καὶ αὗται μετὰ ταλαιπωρίας μεγάλης. λύγξ τε ταῖς πλείοσιν ἐνέπιπτε κενὴ, σπασμὸν ἐν-

διδοῦσα ἰσχυρὸν, τοῖς μὲν, μετὰ ταῦτα λωφήσαντα, τοῖς δὲ, καὶ πολλῷ ὕστερον. καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα, οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν, οὔτε χλωρὸν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιδνὸν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός· τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν. καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων (ἀνθρώπων) καὶ ἔδρασαν ἐς φρέατα, ἀπαύστῳ τῇ δίψῃ ξυνεχόμενοι. καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει τό, τε πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν. καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διαπαντός· καὶ τὸ σῶμα, ὅσον περ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ. ὥστε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐνναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ, εἰ διαφύγοιεν, ἐπικατιόντος τοῦ νοσήματος

tem, in nonnullis multo ſerius. Et corpus quidem exterius, tangenti non erat admodum calidum, neque pallidum, ſed ſubrubrum, lividum, parvis puſtulis et ulceribus effloreſcens. Interiora vero ita flagrabant, ut neque tenuiſſimorum veſtimentorum, aut linteorum injectiones ſuſtinerent, neque aliud quippiam praeter nuditatem: et libentiſſime in aquas gelidas ſe conjicerent. Et multi eorum, qui neglecti erant, hoc ipſum etiam fecerunt, et in puteos ſe dejecerunt ſiti inſedabili. Et largior potus perinde erat ac parcior. Et corporis vexatio, quae quieſcendi facultatem adimebat, et perpetuae vigiliae *eos* urgebant. Corpus etiam ipſum, quamdiu morbus vigebat, non languebat: ſed praeter opinionem cruciatui reſiſtebat. Itaque plerique intra nonum, aut etiam ſeptimum diem, propter internum ardorem interibant, aliquid virium adhuc retinentes, aut, ſi, *hoc temporis ſpatio praeterito, mortem* vitaſſent; *tamen,* quia morbus in ventrem inferiorem deſcendebat, et exulceratio vehemens in ipſo naſcebatur, ſimul eti-

am, quia immoderatum alvi profluvium invadebat, plerique postea propter debilitatem interibant. Morbus enim, qui primas in capite sedes collocarat, per totum corpus, initio a summis partibus ducto, pervadebat. Et si quis ex maximis illis *periculis* evasisset, extremae tamen corporis partes, quae captae laesaeque remanebant, eum hoc morbo laborasse testabantur. Nam in ipsa quoque pudenda, et in summas manus, summosque pedes prorumpebat, multique his membris capti *mortem* vitarunt; nonnulli etiam oculis *amissis*. Nonnullos etiam, simul ac ex morbo convaluerunt, statim omnium rerum oblivio pariter cepit, ita ut neque se ipsos, neque necessarios agnoscerent.

50. Cum enim hoc morbi genus multo fuerit atrocius, quam quod oratione possit exprimi, et aliis in rebus gravius, quam ut humana natura ferre possit, singulos invasit, ac etiam hoc *indicio* maxime declaravit, se aliquid aliud esse, quam aliquod familiarium. Nam alites, et quadrupedes, quotquot

ἐς τὴν κοιλίαν, καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης, καὶ διαῤῥοίας ἅμα ἀκράτου ἐπιπιπτούσης, οἱ πολλοὶ ὕστερον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφθείροντο. [καὶ] διεξῄει γὰρ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν κακόν· καὶ εἴτις ἐκ τῶν μεγίστων περιγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινε. κατέσκηπτε γὰρ καὶ ἐς τὰ αἰδοῖα, καὶ ἐς ἄκρας χεῖρας, καὶ πόδας· καὶ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφευγον· εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. τοὺς δὲ καὶ λήθη ἐλάμβανε παραυτίκα ἀναστάντας τῶν πάντων ὁμοίως, καὶ ἠγνόησαν σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους.

ν'. Γενόμενον γὰρ κρεῖσσον λόγου τὸ εἶδος τῆς νόσου, τά τε ἄλλα χαλεπωτέρως ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν προσέπιπτεν ἑκάστῳ, καὶ ἐν τῷδε ἐδήλωσε μάλιστα ἄλλο τι ὂν ἢ τῶν ξυντρόφων τι. τὰ γὰρ ὄρνεα καὶ τετράποδα ὅσα ἀνθρώπων ἅπτε-

ται, πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων, ἢ οὐ προσῄει, ἢ γευσάμενα διεφθείρετο. τεκμήριον δὲ, τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις σαφὴς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως, οὔτε περὶ τοιοῦτον οὐδέν. οἱ δὲ κύνες μᾶλλον αἴσθησιν παρεῖχον τοῦ ἀποβαίνοντος, διὰ τὸ ξυνδιαιτᾶσθαι.

να'. Τὸ μὲν οὖν νόσημα, πολλὰ καὶ ἄλλα παραλιπόντι ἀτοπίας, ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον γιγνόμενον, τοιοῦτον ἦν ἐπίπαν τὴν ἰδέαν. καὶ ἄλλο παρελύπει κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οὐδὲν τῶν εἰωθότων· ὃ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. ἔθνησκον δὲ, οἱ μὲν, ἀμελείᾳ, οἱ δὲ, καὶ πάνυ θεραπευόμενοι. ἕν τε οὐδὲν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν, ὅ, τι χρῆν προσφέροντας ὠφελεῖν. τὸ γάρ τῳ ξυνενεγκὸν ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε. σῶμά τε αὔταρκες ὂν οὐδὲν διεφάνη πρὸς αὐτὸ, ἰσχύος πέρι ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ πάντα ξυνῄρει, καὶ τὰ πάσῃ διαίτῃ θεραπευόμενα. δεινότα-

humanis cadaveribus vesci solent, cum multa jacerent insepulta, aut non accedebant, aut, si gustassent, interibant. Argumento autem hoc est, quod hujusmodi avium manifestus fuit defectus; nec uspiam alibi, nec circum ulla hujusmodi *cadavera* visebantur. Canes vero, propter consuetudinem, quam cum hominibus habebant, majorem eventus significationem dabant.

51. Hic igitur morbus (ut omittam multa alia inusitatae atrocitatis, prout unicuique aliquid accidebat diversum ab eo, quod alteri contingebat,) omnino specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius *morbus* ex consuetis *Athenienses* infestabat. quod si quis exoriretur, in hunc desinebat. Moriebantur autem, alii incuria, alii vero, vel diligentissime curati. Nec ullum prorsus remedium, ut ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat: nullumque corpus, sive firmae, sive infirmae valetudinis esset, tanti mali violentiae resistere potuit: sed omnia pariter, vel ea, quae omni victus ratione curabantur, corripiebat. Illud vero in toto hoc malo gravissimum e-

rat, tum quod, ſimul ac quis ſe morbo correptum ſenſiſſet, animo conſternaretur, (ſtatim enim animo ad ſalutis deſperationem converſi, multo magis ſe ipſos projiciebant, neque reſiſtebant,) tum etiam, quod propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeo ut ex ea oppleretur, tanquam pecudes morerentur. Atque haec fuit praecipua maximae ſtragis cauſa. ſive enim noluiſſent metu deterriti mutuo ſe inviſere, deſerti interibant, multaeque familiae propter inopiam hominum, qui aegrotos curarent, exhauſtae ſunt: ſive *alteri ad alteros* adiſſent, interibant. praecipue vero qui aliquam virtutis partem ſibi vendicabant. Nam prae pudore ſibi ipſis non parcebant, dum in amicorum aedes ingrediebantur, ut eos inviſerent; ſiquidem vel ipſi domeſtici tandem lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commovebantur, mali violentia ſuperati. Illi tamen, qui evaſerant, et eum, qui moriebatur, et eum, qui laborabat, magis miſerabantur; tum quod hoc malum prius experti cognoſcerent, tum etiam quod ipſi in tuto jam eſſent. Hic enim morbus eundem bis

τον δὲ παντὸς ἦν τοῦ κακοῦ, ἥ τε ἀθυμία, ὁπότε τὶς αἴσθοιτο κάμνων, (πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιστον εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ, πολλῷ μᾶλλον προΐεντο σφᾶς αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀντεῖχον) καὶ ὅτι ἕτερος ἀφ' ἑτέρου, θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι, ὥσπερ τὰ πρόβατα, ἔθνησκον· καὶ τὸν πλεῖστον φθόρον τοῦτο ἐνεποίει. εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες ἀλλήλοις προσιέναι, ἀπώλλυντο ἔρημοι, καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσοντος· εἴ τε προσίοιεν, διεφθείροντο· καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τι μεταποιούμενοι. αἰσχύνῃ γὰρ ἠφείδουν σφῶν αὐτῶν, ἐσιόντες παρὰ τοὺς φίλους, ἐπεὶ καὶ τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκεῖοι. ἐξέκαμνον, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι. ἐπιπλέον δὲ ὅμως οἱ διαπεφευγότες τόν τε θνήσκοντα καὶ τὸν πονούμενον ᾠκτίζοντο, διὰ τὸ προειδέναι τε, καὶ αὐτοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ εἶναι. δὶς γὰρ τὸν αὐτὸν, ὥστε καὶ κτείνειν, οὐκ ἐπελάμβανε.

καὶ ἐμακαρίζοντό τε ὑπὸ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτοὶ τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ, καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλπίδος τι εἶχον κούφης μηδ' ἂν ὑπ' ἄλλου νοσήματος ποτὲ ἔτι διαφθαρῆναι.

νβ'. Ἐπίεσε δ' αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τῷ ὑπάρχοντι πόνῳ καὶ ἡ ξυγκομιδὴ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ οὐχ ἧσσον τοὺς ἐπελθόντας. οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων, ὁ φθόρος ἐγίγνετο, οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο· καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο, καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας, ἡμιθνῆτες, τῇ τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ. τά τε ἱερὰ, ἐν οἷς ἐσκήνηντο, νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων. ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ, οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔχοντες ὅ, τι γένωνται, ἐς ὀλιγωρίαν ἐτράποντο καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων ὁμοίως· νόμοι τε πάντες συνεταράχθησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς. ἔθαπτον δὲ ὡς

non corripiebat, ita ut eum etiam interimeret. Et ab aliis beati censebantur, ipsique propter praesentem salutis insperatae laetitiam exsultantes, quandam etiam levem spem habebant, se ne alio quidem *ullo* morbo in posterum amplius unquam absumptum iri.

52. Ipsos autem, praeter laborem, quo jam vexabantur, ipsa quoque *rerum* ex agris *in urbem* comportatio, praecipue vero *rusticos*, qui *in eam* confluxerant, gravius pressit. Cum enim non essent aedes, sed in tuguriolis aestuosis ob anni tempus habitarent, strages edebatur, nullo ordine: quinetiam alii super alios morientes, mortui jacebant; et in viis, et circa fontes omnes, aquae desiderio, semimortui volutabantur. Et templa, in quibus tabernacula habitandi causa fecerant, cadaveribus hominum, qui ibi in ipsis moriebantur, erant referta. Malo enim supra modum urgente, homines non habentes, quid agerent, aut quo se verterent, sacra ac profana aeque negligere coeperunt. omnesque leges, quibus ante in sepultura utebantur, pariter sunt conturbatae. nam sepeliebant, ut quisque poterat. Multique, propter crebram domesticorum

jam defunctorum ſtragem, rerum neceſſariarum penuria, ad impudentia ſepulcra ſe converterunt. Nam alii quidem in alienos rogos, antevertentes illos, qui eos exſtruxerant, mortuum ſuum imponebant, igneque ſubjecto accendebant: alii vero, dum alterius cadaver arderet, ſuo cadavere, quod ipſi ferebant, ſuperjecto, diſcedebant.

53. Hic autem morbus aliis etiam in rebus civitati majoris improbitatis fuit initium. facilius enim quilibet audebat *palam* facere, quae prius *pudore impeditus* occultabat, ita ut ex animi libidine non patraret, quod repentinam rerum mutationem fieri viderent: et homines quidem fortunatos repente mori; illos vero, qui nihil ante poſſidebant, ſtatim illorum bona poſſidere *animadverterent*. Itaque bonis illis celeriter perfruendum, operamque voluptatibus dandam cenſebant, quod pariter et corpora et bona momentanea et in diem tantum duratura eſſe exiſtimarent. Nemoque promtus erat ad labores tolerandos rei cauſa, quae honeſta videretur, incertum exiſtimans, an eſſet interiturus priusquam ad illam perveniret. Quod autem *unusquisque* jucundum, et un-

ἕκαστος ἠδύνατο. καὶ πολλοὶ ἐς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο, σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, διὰ τὸ συχνοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν. ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας, φθάσαντες τοὺς νήσαντας, οἱ μὲν, ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νε-κρὸν ὑφῆπτον, οἱ δὲ, καιομένου ἄλλου, ἄνω-θεν ἐπιβαλόντες ὃν φέροιεν, ἀπῄεσαν.

νγ΄. Πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς τἄλλα τῇ πόλει ἐπιπλέον ἀνομίας τὸ νόσημα. ῥᾷον γὰρ ἐτόλμα τις ἃ πρότερον ἀπεκρύπτετο μὴ καθ᾽ ἡδονὴν ποιεῖν, ἀγχίστροφον τὴν μεταβολὴν ὁρῶντες τῶν τ᾽ εὐδαιμόνων καὶ αἰφνιδίως θνησκόντων, καὶ τῶν οὐδὲν πρότε-ρον κεκτημένων, εὐθὺς δὲ τἀκείνων ἐχόν-των. ὥστε ταχείας τὰς ἐπαυρέσεις καὶ πρὸς τὸ τερπνὸν ἠξίουν ποιεῖσθαι, ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως ἡ-γούμενοι. καὶ τὸ μὲν προσταλαιπωρεῖν τῷ δόξαντι καλῷ, οὐδεὶς πρόθυμος ἦν, ἄδηλον νομίζων εἰ πρὶν ἐπ᾽ αὐτὸ ἐλθεῖν, διαφθα-ρήσεται· ὅ,τι δὲ ἤδει τε ἡδὺ καὶ πανταχό-

θεν τὸ ἐς αὐτὸν κερδαλέον, τοῦτο καὶ καλὸν καὶ χρήσιμον κατέστη. Θεῶν δὲ φόβος, ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπεῖργε· τὸ μὲν, κρίνοντες ἐν ὁμοίῳ καὶ σέβειν καὶ μὴ, ἐκ τοῦ πάντας ὁρᾶν ἐν ἴσῳ ἀπολλυμένους· τῶν δὲ ἁμαρτημάτων οὐδεὶς ἐλπίζων μέχρι τοῦ δίκην γενέσθαι βιοὺς ἂν τὴν τιμωρίαν ἀντιδοῦναι· πολὺ δὲ μείζω τὴν ἤδη κατεψηφισμένην σφῶν ἐπικρεμασθῆναι, ἣν πρὶν ἐμπεσεῖν, εἰκὸς εἶναι τοῦ βίου τι ἀπολαῦσαι.

νδ'. Τοιούτῳ μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπιέζοντο, ἀνθρώπων τε ἔνδον θνησκόντων, καὶ γῆς ἔξω δηουμένης, ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα εἰκὸς, ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι,

Ἥξει Δωριακὸς πόλεμος, καὶ λοιμὸς
ἅμ' αὐτῷ.

Ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοι-

dique sibi quaestuosum fore noverat, hoc etiam honestum, et utile constituebatur. nec ullus deorum metus, aut hominum lex *eos* arcebat; partim quidem, quia *Deos* colere, perinde esse judicabant, ac non colere, quod omnes pariter mori viderent: partim vero, quia nullus se tamdiu superstitem futurum sperabat, dum instituto judicio poenas suorum delictorum daret. Multoque majorem *poenam*, *fatorum judicio* jam decretam, sibi impendere *existimabant*; ante cujus adventum, aliquibus vitae voluptatibus sibi perfruendum esse *censebant*.

54. Athenienses igitur in hujusmodi morbum inciderunt, eoque graviter premebantur, tum quod homines intra muros morerentur, tum etiam quod foris ager *ab hostibus* vastaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, ut verisimile est, hoc etiam carmen in memoriam revocarunt, quod seniores olim decantatum dicebant,

Doriacum veniet loimo comitante duellum.

Inter homines autem altercatio erat, non

λοιμὸν, in iſto carmine ab antiquis nominatum, ſed λιμόν. Sed in praeſentia illud merito evicit, peſtilentiam ſignificatam fuiſſe. Homines enim ad mala, quae patiebantur, *carminis* mentionem accommodabant. Quod ſi unquam aliud Doricum bellum poſt hoc *eos* invaſerit, et λιμὸν eſſe contigerit, veriſimiliter hoc modo canent. Oraculum etiam Lacedaemoniis redditum, ab illis, qui hoc noverant, memorabatur, quum ipſis oraculum conſulentibus, an bellum eſſet movendum, Deus reſpondit, ipſos fore victores, ſi bellum totis viribus gererent, ſeque ipſis opem laturum dixit. Quod igitur attinet ad oraculum, ea, quae *tunc* fiebant, cum ipſo convenire conjiciebant. Cum autem Peloponneſii *in Atticam* irrupiſſent, hic morbus ſtatim graſſari coepit. Nec ipſam Peloponneſum invaſit, *neç ullo malo eam affecit*, quod ſit relatu dignum: depaſtus vero eſt Athenas praecipue, deinde ex aliis locis ea, quae maxima populi frequentia erant referta. Atque haec quidem ſunt ea, quae in morbo evenerunt.

55. Peloponneſii vero, poſtquam *Atti-*

μὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμόν. ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τȣ͂ παρόντος εἰκότως, λοιμὸν εἰρῆσθαι. οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπαχον, τὴν μνήμην ἐποιȣ͂ντο. ἢν δέ γε, οἶμαι, ποτὲ ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τȣ͂δε ὕςερος, καὶ ξυμβῇ γενέσθαι λιμὸν, κατὰ τὸ εἰκὸς ȣ̔́τως ᾄσονται. μνήμη δὲ ἐγένετο καὶ τȣ͂ Λακεδαιμονίων χρηςηρίȣ τοῖς εἰδόσιν, ὅτε ἐπερωτῶσιν αὐτοῖς τὸν θεὸν εἰ χρὴ πολεμεῖν, ἀνεῖλε κατὰ κράτος πολεμȣ͂σι νίκην ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι. περὶ μὲν ȣ͂ν τȣ͂ χρηςηρίȣ, τὰ γιγνόμενα εἴκαζον ὅμοια εἶναι. ἐσβεβληκότων δὲ τῶν Πελοποννησίων, ἡ νόσος ἤρξατο εὐθύς. καὶ ἐς μὲν Πελοπόννησον οὐκ ἐσῆλθεν, ὅ,τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, ἐπενείματο δὲ Ἀθήνας μὲν μάλιςα, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τὰ πολυανθρωπότατα. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν νόσον γενόμενα.

νέ. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ ἔτε-

μον τὸ πεδίον, παρῆλθον ἐς τὴν Πάραλον γῆν καλουμένην, μέχρι Λαυρίου ὄρους, οὗ τὰ ἀργύρεια μέταλλα ἐστὶν Ἀθηναίοις. καὶ πρῶτον μὲν ἔτεμον ταύτην ἣ πρὸς Πελοπόννησον ὁρᾷ, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς Εὔβοιάν τε καὶ Ἄνδρον τετραμμένην. Περικλῆς δὲ, στρατηγὸς ὢν καὶ τότε, περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐπεξιέναι τοὺς Ἀθηναίους, τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχεν ὥσπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐσβολῇ.

νϛʹ. Ετι δ' αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ὄντων, πρὶν ἐς τὴν παραλίαν γῆν ἐλθεῖν, ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν τῇ Πελοποννήσῳ παρεσκευάζετο, καὶ ἐπειδὴ ἕτοιμα ἦν, ἀνήγετο. ἦγε δ' ἐπὶ τῶν νεῶν ὁπλίτας Ἀθηναίων τετρακισχιλίους, καὶ ἱππέας τριακοσίους, ἐν ναυσὶν ἱππαγωγοῖς πρῶτον τότε ἐκ τῶν παλαιῶν [νεῶν] ποιηθείσαις. ξυνεστρατεύοντο δὲ καὶ Χῖοι καὶ Λέσβιοι πεντήκοντα ναυσίν. ὅτε δὲ ἀνήγετο ἡ στρατιὰ αὕτη Ἀθηναίων, Πελοποννησίους κατέλιπον τῆς Ἀττικῆς ὄντας ἐν τῇ παραλίᾳ. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Ἐπί-

cae planitiem vaſtarunt, in agrum, qui maritimus appellatur, proceſſerunt usque ad montem Laurium, ubi ſunt argenti fodinae, quas Athenienſes poſſident. ac primum quidem eam *agri* partem vaſtarunt, quae Peloponneſum ſpectat, deinde vero eam, quae ad Euboeam, et Andrum vergit. Pericles autem, qui tunc quoque dux erat, in eadem ſententia perſeverabat, quemadmodum et in ſuperiore expeditione *fecerat*, non oportere Athenienſes *ex urbe* contra *hoſtem* exire.

56. Cum autem *Lacedaemonii* in *Atticae* planitie adhuc eſſent, antequam ad oram maritimam venirent, *ipſe* centum navium claſſem Peloponneſo bellum illaturus inſtruebat; et poſtquam *omnia* parata fuerunt, ſolvit. Ducebat autem in navibus quatuor millia gravis armaturae militum Athenienſium, et trecentos equites in *aliis* navibus, quae equis vehendis erant aptae, quae ex vetuſtis navigiis tunc primum factae fuerant. ad eandem autem expeditionem et Chii et Lesbii cum quinquaginta navibus proficiſcebantur. Cum autem hic Athenienſium exercitus ſolvit, Peloponneſios in Atticae

ora maritima verſantes reliquerunt. cumque ad Epidaurum Peloponneſi *urbem* perveniſſent, magnam *agri* partem vaſtarunt, et adorti urbem, in ſpem quidem ejus expugnandae venerunt; res tamen ipſis non ſucceſſit. cum autem ab Epidauro ſolviſſent, Troezenium, Halienſem, et Hermionenſem agrum vaſtarunt: haec autem omnia loca ſunt in maritima Peloponneſi ora. Hinc vero ſolventes, ad Praſias, agri Laconici oppidum maritimum, pervenerunt, ejusque agrum vaſtarunt, et ipſum oppidum ceperunt ac diripuerunt. His autem actis, domum redierunt. Peloponneſios vero non amplius in Attica verſantes, ſed domum reverſos invenerunt.

57. Quamdiu autem Peloponneſii in Attica, et Athenienſes in navali expeditione erant, hic morbus et militiae et domi Athenienſes abſumſit. Quamobrem etiam aiunt, Peloponneſios morbi metu, cum ex transfugis eum in urbe graſſari intellexiſſent, ſimul etiam cum ſepelientes viderent, citius,

δαυρον τῆς Πελοποννήσε, ἔτεμον τῆς γῆς τὴν πολλήν· καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσβαλόντες, ἐς ἐλπίδα μὲν ἦλθον τε ἑλεῖν, οὐ μένλοι προεχώρησέ γε. ἀναγαγόμενοι δὲ ἐκ τῆς Επιδαύρε, ἔτεμον τήν τε Τροιζηνίδα γῆν ϗ τὴν Ἁλιάδα, ϗ τὴν Ἑρμιονίδα. ἔςι δὲ πάνλα ταῦτα ἐπιθαλάσσια τῆς Πελοποννήσε. ἄρανλες δὲ ἀπ' αὐτῶν, ἀφίκονλο ἐς Πρασιὰς, τῆς Λακωνικῆς πόλισμα ἐπιθαλάσσιον, ϗ τῆς τε γῆς ἔτεμον καὶ αὐτὸ τὸ πόλισμα εἷλον, ϗ ἐπόρθησαν. ταῦτα δὲ ποιήσανλες, ἐπ' οἴκε ἀνεχώρησαν. τοὺς δὲ Πελοποννησίες ἐκέτι καλέλαβον ἐν τῇ Αττικῇ ὄνλας, ἀλλ' ἀνακεχωρηκότας.

νζ'. Ὅσον δὲ χρόνον οἵτε Πελοποννήσιοι ἦσαν ἐν τῇ γῇ τῶν Αθηναίων, ϗ οἱ Αθηναῖοι ἐςράτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, ἡ νόσος ἔν τε τῇ ςραλιᾷ τὲς Αθηναίες ἔφθειρε ϗ ἐν τῇ πόλει. ὥςε ϗ ἐλέχθη, τὲς Πελοποννησίες δείσανλας τὸ νόσημα, ὡς ἐπυνθάνονλο τῶν αὐτομόλων ὅτι ἐν τῇ πόλει εἴη,

καὶ θάπτοντας ἅμα ᾐσθάνοντο, θᾶσσον ἐκ τῆς γῆς ἐξελθεῖν. τῇ δὲ ἐσβολῇ ταύτῃ πλεῖςόν τε χρόνον ἐνέμειναν, καὶ τὴν γῆν πᾶσαν ἔτεμον. ἡμέρας γὰρ τεσσαράκοντα μάλιςα ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀττικῇ ἐγένοντο.

νή. Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους, Ἄγνων ὁ Νικίου καὶ Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου, ξυςράτηγοι ὄντες Περικλέους, λαβόντες τὴν ςρατιὰν ᾗπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο, ἐςράτευσαν [εὐθὺς] ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης, καὶ Ποτίδαιαν ἔτι πολιορκουμένην. ἀφικόμενοι δὲ, μηχανάς τε τῇ Ποτιδαίᾳ προσέφερον, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπειρῶντο ἑλεῖν. προὐχώρει δὲ αὐτοῖς οὔτε ἡ αἵρεσις τῆς πόλεως, οὔτε τἆλλα τῆς παρασκευῆς ἀξίως. ἐπιγενομένη γὰρ ἡ νόσος, ἐνταῦθα δὴ πάνυ ἐπίεσε τοὺς Ἀθηναίους, φθείρουσα τὴν ςρατιὰν, ὥςε καὶ τοὺς προτέρους ςρατιώτας νοσῆσαι τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς ξὺν Ἄγνωνι ςρατιᾶς, ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ὑγιαίνοντας. Φορμίων δὲ, καὶ οἱ ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι οὐκέτι ἦσαν περὶ

quam ſtatuerant, inde disceſſiſſe. Hac autem expeditione in agro hoſtili diutiſſime ſunt commorati, totumque vaſtarunt. nam quadraginta ferme dies in Attica manſerunt.

58. Eadem aeſtate Agnon Niciae, et Cleopompus Cliniae *filius*, Periclis in praetura collegae, ſumtis copiis, quibus ille fuerat uſus, Chalcidenſibus, qui ſunt in Thracia, et Potidaeae adhuc obſeſſae bellum ſtatim intulerunt. Cum autem veniſſent, machinas ei admoverunt, omnique ope expugnare conabantur. Sed neque urbis expugnatio, neque caetera pro apparatus magnitudine ipſis ſuccedebant. Nam morbus iſte ſuperveniens, hic Athenienſes tum graviter afflixit, abſumens exercitum, adeo ut et priores Athenienſium milites, morbum contraxerint ex contagio copiarum, quae cum Agnone venerant, quamvis antea recte valerent. Phormion vero, et mille ac ſexcenti milites, apud Chalcidenſes non amplius erant. Agnon igitur cum navibus Athenas

rediit, ex quatuor millibus militum, mille et quinquaginta morbo amissis, intra dies circiter quadraginta. Priores vero milites in suo loco remanentes Potidaeam obsidebant.

59. Post secundam vero Peloponnesiorum irruptionem Athenienses, cum ager ipsorum iterum esset vastatus, et morbus simul et bellum ipsos premeret, sententiam mutarunt; et Periclem culpare coeperunt, tum quod sibi suasisset, ut bellum hoc susciperent, tum etiam quod propter ipsum in has calamitates incidissent. ad compositionem vero cum Lacedaemoniis faciendam animis inclinabant: cumque nonnullos legatos ad ipsos misissent, nihil impetrare potuerunt. Tunc autem in maxima dubitatione constituti, omnisque consilii inopes, in Periclem invehebantur. Ille vero, cum ipsos ob praesentem rerum statum indignari videret, omniaque facere, quae ipse speraverat, coacta concione, (adhuc enim erat exercitus praetor) illos ad fiduciam adhortari, et

Χαλκιδέας. ὁ μὲν οὖν Ἅγνων ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησεν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας, ἐν τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέραις. οἱ δὲ πρότεροι στρατιῶται κατὰ χώραν μένοντες ἐπολιόρκουν τὴν Ποτίδαιαν.

νθ'. Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων, οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἥ τε γῆ αὐτῶν ἐτέτμητο τοδεύτερον, καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος, ἠλλοίωντο τὰς γνώμας. καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον, ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν, καὶ δι' ἐκεῖνον ταῖς ξυμφοραῖς περιπεπτωκότες· πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὥρμηντο ξυγχωρεῖν, καὶ πρέσβεις τινὰς πέμψαντες ὡς αὐτοὺς, ἄπρακτοι ἐγένοντο. πανταχόθεν τε τῇ γνώμῃ ἄποροι καθεστῶτες, ἐνέκειντο τῷ Περικλεῖ. ὁ δὲ, ὁρῶν αὐτοὺς πρὸς τὰ παρόντα χαλεπαίνοντας καὶ πάντα ποιοῦντας ἅπερ αὐτὸς ἤλπιζε, ξύλλογον ποιήσας (ἔτι δ' ἐστρατήγει) ἐβούλετο θαρσῦναί τε, καὶ ἀπα-

γαγὼν τὸ ὀργιζόμενον τῆς γνώμης, πρὸς τὸ ἠπιώτερον καὶ ἀδεέστερον καταστῆσαι. καὶ παρελθὼν ἔλεξε τοιάδε.

ξ'. ‘ ΚΑΙ προσδεχομένῳ μοι τὰ τῆς ‘ ὀργῆς ὑμῶν ἔς με γεγένηται· (αἰσθάνο‘ μαι γὰρ τὰς αἰτίας) καὶ ἐκκλησίαν τού‘ του ἕνεκα ξυνήγαγον, ὅπως ὑπομνήσω, καὶ ‘ μέμψωμαι εἴτι μὴ ὀρθῶς ἢ ἐμοὶ χαλε‘ παίνετε, ἢ ταῖς ξυμφοραῖς εἴκετε. ἐγὼ ‘ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλέω ξύμπασαν ὀρ‘ θουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας, ἢ καθ' ‘ ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρό‘ αν δὲ σφαλλομένην. καλῶς μὲν γὰρ φε‘ ρόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν, διαφθει‘ ρομένης τῆς πατρίδος, οὐδὲν ἧσσον ξυνα‘ πόλλυται· κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχού‘ σῃ, πολλῷ μᾶλλον διασώζεται. ὁπότε ‘ οὖν πόλις μὲν τὰς ἰδίας ξυμφορὰς οἵα τε ‘ φέρειν, εἷς δὲ ἕκαστος τὰς ἐκείνης ἀδύνα‘ τος, πῶς οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν αὐτῇ; ‘ καὶ μὴ ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε, ταῖς κατ' οἰ-

ira ſedata animos illorum mitigare, omnemque metum illis adimere volebat. Quamobrem in medium progreſſus hanc orationem habuit.

60. 'VESTRA in me indignatio mihi 'exſpectanti contigit. (ejus enim cauſas in-'telligo) atque propterea concionem coëgi, 'ut vos commonefacerem, et vobiſcum ex-'poſtularem, ſi quid vos haud recte vel mihi 'ſuccenſetis, vel rebus adverſis ceditis. Ego 'enim exiſtimo, civitatem, cujus univerſus 'ſtatus manet erectus, majorem utilitatem 'privatis hominibus afferre, quam ſi ſingu-'lorum civium felicitate privatim floreat, 'ipſa vero univerſa jaceat afflicta. Qui enim 'privatim rem feliciter gerit, ſi patria ever-'tatur, ipſe quoque nihilominus una cum 'ea perit. Qui vero in republica florente 'rem infeliciter gerit, is longe facilius con-'ſervatur. Quum igitur reſpublica quidem 'privatas calamitates ſuſtinere poteſt, ſingu-'li vero *publicas* ipſius *calamitates ferre* 'nequeunt, quomodo non convenit univer-'ſos opem ipſi ferre? nec *oportet facere* id, 'quod vos nunc facitis, *qui* domeſticis jac-

'turis attoniti, reipublicae salutem deseri-'tis, et me, qui vobis suasi, ut bellum hoc 'susciperetis, atque adeo vos ipsos, qui mihi 'assensi estis, accusatis. Atque mihi tali vi-'ro irascimini, qui me nulli secundum esse 'puto, aut in cognoscendis rebus, quae sunt 'faciendae, aut etiam in his explicandis: 'quique civitatis insuper amore insignis sum, 'et pecunia invictus. Nam qui novit, neque 'aperte docet, perinde est ac si nunquam 'cogitasset. Et qui utrumque habet, sed rei-'publicae est malivolus, is pariter nullum 'amicum consilium ipsi dabit: sed si hoc e-'tiam illi adfuerit, sed pecunia vincatur, 'hanc unam ob rem caetera omnia venalia 'habebit. Quare si mihi vel mediocriter 'haec praeter caeteros adesse existimantes, 'me autorem in hoc bello suscipiendo se-'quuti estis, nullo meo merito nunc saltem 'injuriae culpam sustineam.

61. 'Quibus enim, dum caeteris in re-'bus fortuna secunda utuntur, optio datur, 'magna est stultitia, si bellum gerant. Sed 'si necesse erat, aut cedentes finitimis sta-

'κον κακοπραγίαις ἐκπεπληγμένοι) τοῦ 'κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε, καὶ ἐμὲ τὸν 'παραινέσαντα πολεμεῖν, καὶ ὑμᾶς αὐ'τοὺς, οἳ ξυνέγνωτε, δι' αἰτίας ἔχετε. καί'τοι ἐμοὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε, ὃς οὐ'δενὸς ἥσσων οἴομαι εἶναι γνῶναί τε τὰ δέ'οντα, καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα· φιλόπολίς 'τε, καὶ χρημάτων κρείσσων. ὅ, τε γὰρ 'γνοὺς, καὶ μὴ σαφῶς διδάξας, ἐν ἴσῳ εἰ καὶ 'μὴ ἐνεθυμήθη· ὅ,τ' ἔχων ἀμφότερα, τῇ 'δὲ πόλει δύσνους, οὐκ ἂν ὁμοίως τὶ οἰ'κείως φράζοι· προσόντος δὲ καὶ τοῦδε, 'χρήμασι δὲ νικωμένου, τὰ ξύμπαντα 'τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο. ὥστ' εἴ μοι καὶ 'μέσως ἡγούμενοι μᾶλλον ἑτέρων προσ'εῖναι αὐτὰ, πολεμεῖν ἐπείσθητε, οὐκ 'ἂν εἰκότως νῦν γε τοῦ ἀδικεῖν αἰτίαν 'φεροίμην.

ξα'. 'Καὶ γὰρ οἷς μὲν αἵρεσις γεγένη'ται τἄλλα εὐτυχοῦσι, πολλὴ ἄνοια πο'λεμῆσαι· εἰ δ' ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἴξαντας,

‘ εὐθὺς τοῖς πέλας ὑπακοῦσαι, ἢ κινδυνεύ-
‘ σαντας περιγενέσθαι, ὁ φυγὼν τὸν κίν-
‘ δυνον, τοῦ ὑποστάντος μεμπτότερος. καὶ
‘ ἐγὼ μὲν ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἐξίσταμαι.
‘ ὑμεῖς δὲ μεταβάλλετε, ἐπειδὴ ξυνέβη
‘ ὑμῖν πεισθῆναι μὲν ἀκεραίοις, μεταμέλειν
‘ δὲ κακουμένοις· καὶ τὸν ἐμὸν λόγον ἐν τῷ
‘ ὑμετέρῳ ἀσθενεῖ τῆς γνώμης μὴ ὀρθὸν
‘ φαίνεσθαι· διότι τὸ μὲν λυποῦν ἔχει ἤδη
‘ τὴν αἴσθησιν ἑκάστῳ, τῆς δὲ ὠφελείας
‘ ἄπεστιν ἔτι ἡ δήλωσις ἅπασι· καὶ μετα-
‘ βολῆς μεγάλης, καὶ ταύτης ἐξ ὀλίγου ἐμ-
‘ πεσούσης, ταπεινὴ ὑμῶν ἡ διάνοια ἐγ-
‘ καρτερεῖν ἃ ἔγνωτε. δουλοῖ γὰρ φρόνη-
‘ μα, τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ
‘ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον. ὃ ὑ-
‘ μῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις οὐχ ἥκιστα καὶ κατὰ
‘ τὴν νόσον γεγένηται. ὅμως δὲ, πόλιν με-
‘ γάλην οἰκοῦντας, καὶ ἐν ἤθεσιν ἀντιπάλοις
‘ αὐτῇ τεθραμμένους, χρεὼν καὶ ξυμφοραῖς
‘ ταῖς μεγίσταις ἐθέλειν ὑφίστασθαι, καὶ τὴν

'tim parere, aut periculum ſubeuntes hoſte 'ſuperato ſervari; is qui periculum ſubter'fugit, majorem reprehenſionem meretur, 'quam ille, qui hoc fortiter ſuſtinuit. At'que ego quidem *nunc etiam* idem ſum, *qui* '*et ante;* nec a ſententia diſcedo. Vos vero '*ſententiam* mutatis, poſtquam vobis acci'dit, ut rebus quidem integris bellum ſuſ'ciperetis autoritatem meam ſequuti, cala'mitatibus vero afflicti, poenitentia ducami'ni; meique conſilii ratio, propter veſtri 'judicii imbecillitatem, non recta videatur: 'quia id quidem, quod moleſtiam affert, ab 'unoquoque veſtrum jam ſentitur; commu'nis vero utilitas, quae adhuc eſt remota, 'nondum patet. Itaque quia paulo major re'rum converſio, eaque repente incidit, im'becillo abjectoque animo eſtis ad ſententi'am veſtram tuendam. Repentinus enim et 'inexſpectatus caſus, et qui maxime praeter 'opinionem accidit, animum dejicit. Quod 'cum aliis in rebus, tum vero praecipue in '*hoc* morbo vobis accidit. Tamen cum ci'vitatem magnam incolatis, et in inſtitutis 'ipſi paribus ſitis educati, vos etiam decet

'animis excelsis gravissimas quasque calamitates sustinere, nec dignitatem delere: (Perinde enim homines damnare solent eum, qui per ignaviam deserit suam gloriam, ac eum odisse, qui per confidentiam, alienam affectat.) Sed deponentes rerum privatarum dolorem, reipublicae succurrere, ejusque salutem tueri.

62. 'Quod autem attinet ad belli laborem, *et ad vestram opinionem, qua adducti veremini* ne sit diuturnus, nec tamen *ideo* magis victoriam obtineamus, vobis et illa sufficiant, in quibus jam saepe alias demonstravi, ipsum non recte suspectum esse. Declarabo autem hoc quoque, quod neque vos ipsi unquam ante hac cogitasse mihi videmini, licet vobis adsit, de magnitudine (inquam) imperii; neque ego in superioribus meis orationibus *declaravi*. Et ne nunc quidem *hac oratione* uterer, quae quandam jactationis speciem habet, nisi vos praeter rationem animis consternatos viderem. Existimatis enim vos sociis tantum imperare. Ego vero pronuntio, duarum orbis terrarum partium, terrae et maris,

'ἀξίωσιν μὴ ἀφανίζειν. (ἐν ἴσῳ γὰρ οἱ 'ἄνθρωποι δικαιοῦσι τῆς τε ὑπαρχούσης δό- 'ξης αἰτιᾶσθαι ὅστις μαλακίᾳ ἐλλείπει, 'καὶ τῆς μὴ προσηκούσης μισεῖν τὸν θρα- 'σύτητι ὀρεγόμενον.) ἀπαλγήσαντας δὲ 'τὰ ἴδια, τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀντιλαμ- 'βάνεσθαι.

ξβ'. 'Τὸν δὲ πόνον τὸν κατὰ τὸν πό- 'λεμον, μὴ γένηταί τε πολὺς, καὶ οὐδὲν 'μᾶλλον περιγενώμεθα, ἀρκείτω μὲν ὑ- 'μῖν καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς ἄλλοτε πολλάκις 'γε δὴ ἀπέδειξα οὐκ ὀρθῶς αὐτὸν ὑποπτευ- 'όμενον. δηλώσω δὲ καὶ τόδε, ὅ μοι δοκεῖτε 'οὔτ' αὐτοὶ πώποτε ἐνθυμηθῆναι ὑπάρχον 'ὑμῖν μεγέθους πέρι ἐς τὴν ἀρχὴν, οὔτ' ἐγὼ 'ἐν τοῖς πρὶν λόγοις. οὐδ' ἂν νῦν ἐχρησά- 'μην κομπωδεστέραν ἔχοντι τὴν προσποί- 'ησιν, εἰ μὴ καταπεπληγμένους ὑμᾶς πα- 'ρὰ τὸ εἰκὸς ἑώρων. οἴεσθε μὲν γὰρ τῶν 'ξυμμάχων μόνον ἄρχειν· ἐγὼ δὲ ἀποφαί- 'νω, δύο μερῶν τῶν ἐς χρῆσιν φανερῶν,

'γῆς καὶ θαλάσσης, τοῦ ἑτέρου ὑμᾶς παν-
'τὸς κυριωτάτους ὄντας, ἐφ' ὅσον τε νῦν
'νέμεσθε, καὶ ἢν ἐπὶ πλέον βουληθῆτε· καὶ
'οὐκ ἔστιν ὅστις τῇ ὑπαρχούσῃ παρασκευῇ
'τοῦ ναυτικοῦ πλέοντας ὑμᾶς οὔτε βασιλεὺς
'κωλύσει, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος τῶν ἐν τῷ
'παρόντι. ὥστε οὐ κατὰ τὴν τῶν οἰκιῶν
'καὶ τῆς γῆς χρείαν (ὧν μεγάλων νομί-
'ζετε ἐστερῆσθαι) αὕτη ἡ δύναμις φαίνεται·
'οὐδ' εἰκὸς χαλεπῶς φέρειν αὐτῶν μᾶλ-
'λον, ἢ οὐ κήπιον, καὶ ἐγκαλλώπισμα
'πλούτου πρὸς ταύτην νομίσαντας, ὀλι-
'γωρῆσαι· καὶ γνῶναι ἐλευθερίαν μὲν,
'ἢν ἀντιλαμβανόμενοι αὐτῆς διασώσωμεν,
'ῥαδίως ταῦτα ἀναληψομένην, ἄλλων
'δὲ ὑπακούσασι, καὶ τὰ προσκεκτημένα
'φιλεῖν ἐλασσοῦσθαι. τῶν τε πατέρων μὴ
'χείρους κατ' ἀμφότερα φανῆναι, οἳ με-
'τὰ πόνων καὶ οὐ παρ' ἄλλων δεξάμενοι
'κατέσχον τε καὶ προσέτι διασώσαντες παρ-
'έδοσαν ἡμῖν αὐτά. αἴσχιον δὲ ἔχοντας

'quarum usus est manifestus, alteram to-'tam in vestra potissimum potestate esse, 'non modo quoad nunc tenetis, verum eti-'am quoad progredi voletis. Nec *enim* ul-'lus est Rex, nec ulla alia gens earum, quae 'nunc vivunt, quae vos cum praesenti clas-'sis apparatu navigantes prohibere possit. 'Itaque constat, istam potentiam non esse 'conferendam cum usu, vel aedificiorum, 'vel agri, quibus quasi magnis quibusdam 'rebus vos privatos putatis; neque vos de-'cet iniquo potius, *quam sedato* animo re-'rum istarum *jacturam* ferre: sed leve 'quoddam divitiarum decus, et ornamen-'tum *haec* existimare, et negligere. et vobis 'persuadere, libertatem quidem, si eam for-'titer retineamus et conservemus, haec fa-'cile recuperaturam: sed si aliorum impe-'rio pareamus, reliquas etiam fortunas, quas 'jam possidemus, imminutum iri; quod *il-'lis, qui suam libertatem produnt*, accidere 'solet. Et neutra in re nos a nostris majo-'ribus degenerare *decet*; qui res istas non 'ab aliis acceptas, sed suis laboribus partas 'retinuerunt, et praeterea conservatas no-

'bis tradiderunt. Turpius autem eſt rebus, 'quas poſſidemus, privari, quam rem infe'liciter gerere, dum quaerimus. *Decet* e'tiam nos adverſus hoſtes ire non ſolum 'cum fidentia, ſed etiam cum contemtione. 'Gloriatio enim etiam ex felici imperitia 'vel cuilibet ignavo innaſcitur. At contem'tio *ei innaſcitur*, qui vel conſilio ſe adver'ſariis ſuperiorem eſſe confidit. id, quod 'nobis adeſt. Et prudentia, ſi fortunae con'ditio ſit aequalis, propter animi celſitudi'nem, audaciam reddit tutiorem, et ſpei mi'nus fidit, cujus vires ſunt in dubio: ſed 'conſilio *fidit*, cujus providentia ex prae'ſentibus copiis eſt exploratior.

63. 'Decet etiam vos dignitati, quam 'reſpublica propter imperium habet, (qua 'vos omnes laetamini) opem ferre: nec la'bores ſubterfugere, aut ne honores qui'dem conſectari: neque exiſtimare de una 'tantum re, de libertate videlicet in ſervi'tutem commutanda, certamen eſſe; ſed et 'de imperio amittendo, et de periculo ob 'offenſas in imperio contractas impendente. 'a quo ne diſcedere quidem vobis amplius

ἀφαιρεθῆναι, ἢ κλωμένους ἀτυχῆσαι. ἰέναι δὲ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας εὐτυχοῦς καὶ δειλῷ τινι ἐγγίγνεται· καταφρόνησις δὲ, ὃς ἂν καὶ γνώμη πιστεύη τῶν ἐναντίων προέχειν· ὃ ἡμῖν ὑπάρχει. καὶ τὴν τόλμαν ἀπὸ τῆς ὁμοίας τύχης ἡ ξύνεσις ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος ἐχυρωτέραν παρέχεται· ἐλπίδι τε ἧσσον πιστεύει, ἧς ἐν τῷ ἀπόρῳ ἡ ἰσχύς· γνώμη δὲ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων, ἧς βεβαιοτέρα ἡ πρόνοια.

ξγ'. ‘ Τῆς τε πόλεως ὑμᾶς εἰκὸς τῷ τιμωμένῳ ἀπὸ τοῦ ἄρχειν (ᾧπερ ἅπαντες ἀγάλεσθε) βοηθεῖν, καὶ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἢ μηδὲ τὰς τιμὰς διώκειν· μηδὲ νομίσαι περὶ ἑνὸς μόνου δουλείας ἀντ' ἐλευθερίας ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀρχῆς στερήσεως, καὶ κινδύνου ὧν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπήχθεσθε. ἧς οὐδ' ἐκστῆ-

' ναι ἔτι ὑμῖν ἐστιν· εἴτις καὶ τόδε ἐν τῷ ' παρόντι δεδιὼς ἀπραγμοσύνῃ ἀνδραγαθί-' ζεται. ὡς τυραννίδα γὰρ ἤδη ἔχετε αὐ-' τήν. ἣν λαβεῖν μὲν, ἄδικον δοκεῖ εἶναι, ' ἀφεῖναι δὲ, ἐπικίνδυνον. τάχιστ' ἄν τε ' πόλιν οἱ τοιοῦτοι ἑτέρους τε πείσαντες ἀ-' πολέσειαν, καὶ εἴπου ἐπὶ σφῶν αὐτῶν αὐ-' τόνομοι οἰκήσειαν. τὸ γὰρ ἄπραγμον ' οὐ σώζεται, μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τε-' ταγμένον, οὐδὲ ἐν ἀρχούσῃ πόλει ξυμ-' φέρει, ἀλλ' ἐν ὑπηκόῳ, ἀσφαλῶς δου-' λεύειν.

ξδ'. ' Ὑμεῖς δὲ μήτε ὑπὸ τῶν τοιῶνδε ' πολιτῶν παράγεσθε, μήτε ἐμὲ δι' ὀργῆς ' ἔχετε, (ᾧ καὶ αὐτοὶ ξυνδιέγνωτε πολε-' μεῖν) εἰ καὶ ἐπελθόντες οἱ ἐναντίοι ἔδρα-' σαν ἅπερ εἰκὸς ἦν, μὴ ἐθελησάντων ὑ-' μῶν ὑπακούειν. ἐπεὶ γεγένηταί τε πέρα ' ὧν προσεδεχόμεθα ἡ νόσος ἥδε (πρᾶγμα ' μόνον δὴ τῶν πάντων ἐλπίδος κρεῖσσον ' γεγενημένον) καὶ δι' αὐτὴν οἶδ' ὅτι μέρος

'licet: etiam si quis vestrum hoc in praesentia veritus, vitam quietam agendo se viri boni fortisque officio defungi existimet. nam ut tyrannidem, hoc *imperium* jam tenetis: quod occupare quidem videtur injustum; deponere vero, periculosum. Nam hujusmodi homines, *qui pacis et otii sunt cupidi*, si caeteris quoque *idem* persuaderent, et si forte liberi, *et arbitratu suo viventes*, per se, *et seorsum ab aliis* civitatem incolerent, *eam* protinus perderent. Etenim tranquillitas, nisi cum agendi studio sit conjuncta, servari non potest; neque civitati principatum obtinenti, sed subditae quietam securamque agere servitutem conducit.

64. 'Vos vero neque ab hujusmodi civibus decipiamini, neque mihi succenseatis, (cui vos etiam de bello gerendo assensi estis) licet hostes, qui nobis bellum intulerunt, fecerint ea, quae illos facturos esse verisimile erat, quia vos *ipsis* parere noluistis. quandoquidem morbus iste praeter omnem nostram exspectationem accidit (res profecto, quae una omnium spem superarit) ejusque causa magna ex parte me in

'longe majora vestrum odia incurrisse scio. 'sed immerito, nisi etiam quum aliquid prae-'ter vestram exspectationem feliciter gesse-'ritis, mihi tribuatis. Mala enim, quae di-'vinitus accidunt, necessario; quae ab ho-'stibus proficiscuntur, fortiter sunt feren-'da. haec enim et antea in hujus civitatis 'more posita erant; nunc vero *cavete*, ne 'in vobis prohibeantur, *neve a vobis dissol-'vantur*. Sciatis autem hanc urbem maxi-'mum nomen apud omnes mortales conse-'cutam, quod rebus adversis minime cedat; 'eamque et plurimos milites ac labores bel-'lo impendisse, maximamque potentiam ad 'hoc usque tempus habuisse, cujus apud 'posteros in aeternum, etiam si tandem ali-'quando succumbamus (natura enim com-'paratum est, ut omnia decrescant) memo-'ria relinquetur: quod videlicet nos Grae-'ci plurimorum Graecorum imperium jam 'obtinuerimus, et gravissima bella, tum ad-'versus universos, tum adversus singulos, 'sustinuerimus, praeterea quod urbem re-'rum omnium copia instructissimam, et fre-'quentissimam incoluerimus. Quanquam is 'quidem, qui segnis est, haec vituperabit:

' τὶ μᾶλλον ἔτι μισοῦμαι· οὐ δικαίως, εἰ μὴ
' καὶ ὅταν παρὰ λόγον τὶ εὖ πράξητε, ἐμοὶ
' ἀναθήσετε. φέρειν τε χρὴ τά τε δαιμόνια
' ἀναγκαίως, τά τε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀν-
' δρείως. ταῦτα γὰρ ἐν ἔθει τῇδε τῇ πόλει
' πρότερόν τε ἦν, νῦν τε μὴ ἐν ὑμῖν κωλυθῇ.
' γνῶτε δὲ ὄνομα μέγιστον αὐτὴν ἔχουσαν
' ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, διὰ τὸ ταῖς ξυμφο-
' ραῖς μὴ εἴκειν· πλεῖστα δὲ σώματα καὶ
' πόνους ἀναλωκέναι πολέμῳ, καὶ δύναμιν
' μεγίστην δὴ μέχρι τοῦδε κεκτημένην, ἧς ἐς
' ἀΐδιον τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἢν καὶ νῦν ὑπεν-
' δῶμέν ποτε (πάντα γὰρ πέφυκε καὶ ἐλασ-
' σοῦσθαι) μνήμη καταλελείψεται· Ἑλ-
' λήνων τε, ὅτι Ἕλληνες πλείστων δὴ ἤρ-
' ξαμεν, καὶ πολέμοις μεγίστοις ἀντέσχομεν,
' πρός τε ξύμπαντας, καὶ καθ' ἑκάστους·
' πόλιν τε τοῖς πᾶσιν εὐπορωτάτην καὶ
' μεγίστην ᾠκήσαμεν. καίτοι ταῦτα ὁ μὲν
' ἀπράγμων μέμψαιτ' ἄν, ὁ δὲ δρᾷν τι
' βουλόμενος, καὶ αὐτὸς ζηλώσει· εἰ δέ τις

‘ μὴ κέκτηται, φθονήσει. τὸ δὲ μισεῖσθαι
‘ καὶ λυπηροὺς εἶναι ἐν τῷ παρόντι, πᾶσι
‘ μὲν ὑπῆρξε δὴ ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων ἠξίωσαν
‘ ἄρχειν· ὅστις δ᾽ ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπί-
‘ φθονον λαμβάνει, ὀρθῶς βουλεύεται. μῖ-
‘ σος μὲν γὰρ οὐκ ἐπιπολὺ ἀντέχει· ἡ δὲ
‘ παραυτίκα τε λαμπρότης, καὶ ἐς τὸ ἔ-
‘ πειτα δόξα αείμνηστος καταλείπεται.
‘ ὑμεῖς δὲ ἔς τε τὸ μέλλον καλὸν προγνόν-
‘ τες, ἔς τε τὸ αὐτίκα μὴ αἰσχρὸν, τῷ ἤ-
‘ δη προθύμῳ ἀμφότερα κτήσασθε· καὶ
‘ Λακεδαιμονίοις μήτε ἐπικηρυκεύεσθε, μή-
‘ τε ἔνδηλοί ἐστε τοῖς παροῦσι πόνοις βαρυ-
‘ νόμενοι. ὡς οἵτινες πρὸς τὰς ξυμφορὰς
‘ γνώμῃ μὲν ἥκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μά-
‘ λιστα ἀντέχουσιν, οὗτοι καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν
‘ κράτιστοί εἰσι.’

ξε΄. Τοιαῦτα ὁ Περικλῆς λέγων, ἐπει-
ρᾶτο τοὺς Ἀθηναίους τῆς τε ἐπ᾽ αὐτὸν ὀρ-
γῆς παραλύειν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων δει-
νῶν ἀπάγειν τὴν γνώμην. οἱ δὲ δημοσίᾳ

'sed qui est agendi studiosus, ipse quoque 'aemulabitur. si quis vero non possideat, 'invidebit. Caeterum *aliis* invisos et gra-'ves in praesentia esse omnibus contingit, 'quotquot alteri alteris imperare volue-'runt. Qui vero maximarum rerum gratia 'suscipit invidiam, is quidem recte sibi con-'sulit. Odium enim non diu durat: sed et 'praesens splendor, et gloria in posterum 'perpetuo celebranda relinquitur. Vos igi-'tur quod in reliquum tempus honestum 'futurum est, nec est in praesenti inho-'nestum, cogitatione prospicientes, prae-'senti animorum alacritate utrumque quae-'ratis: neque ullum caduceatorem ad La-'cedaemonios mittatis, neque significatio-'nem detis, vos praesentibus incommodis 'premi. Nam qui in calamitatibus animo 'minimum afflictantur, et re ipsa plurimum '*ipsis* resistunt, isti et publice et privatim 'omnium sunt praestantissimi.'

65. His verbis Pericles Atheniensium iram in se conceptam mitigare, animosque *illorum* a praesentibus malis abducere conabatur. Illi vero publice quidem ejus orati-

one flectebantur, nec *ullos legatos* ad Lacedaemonios amplius mittebant, et in bellum animis impensius incumbebant: sed privatim calamitates, quibus premebantur, aegre ferebant. Pauper quidem, quod, tenuiores facultates habens, bellum ingressus esset, et tamen his ipsis privatus esset. Illi vero, qui opibus pollebant, quod egregia in agris praedia, villasque magnifice aedificatas, et sumtuosa supellectile instructas amisissent: sed; quod omnium erat gravissimum, quod pro pace bellum haberent. Nec prius universi iram, quam in eum conceperant, deposuerunt, quam eum pecunia mulctarunt. Rursus tamen non multo post (id quod vulgus facere solet) *ipsum* belli ducem elegerunt, eique rerum omnium administrationem commiserunt: quod domestici quidem luctus, et jacturae, quam singuli privatim fecerant, dolorem jam minus sentirent; ipsum vero in rebus, quibus universa civitas indigebat, administrandis, plurimi faciendum esse judicarent. Quamdiu enim reipublicae praefuit in pace, eam moderate rexit, eamque bona fide tutatus est; ejusque sub imperio ad maximam potentiam evecta erat. Postquam au-

μὲν τοῖς λόγοις ἀνεπείθοντο, καὶ οὔτε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἔπεμπον, ἔς τε τὸν πόλεμον μᾶλλον ὥρμηντο· ἰδίᾳ δὲ τοῖς παθήμασιν ἐλυποῦντο· ὁ μὲν πένης, ὅτι ἀπ᾽ ἐλασσόνων ὁρμώμενος, ἐστέρητο καὶ τούτων· οἱ δὲ δυνατοὶ, καλὰ κτήματα κατὰ τὴν χώραν οἰκοδομίαις τε καὶ πολυτελέσι κατασκευαῖς ἀπολωλεκότες· τὸ δὲ μέγιστον, πόλεμον ἀντ᾽ εἰρήνης ἔχοντες. οὐ μέντοι πρότερόν γε οἱ ξύμπαντες ἐπαύσαντο ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτὸν πρὶν ἐζημίωσαν χρήμασιν. ὕστερον δ᾽ αὖθις οὐ πολλῷ (ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν) στρατηγὸν εἵλοντο καὶ πάντα τὰ πράγματα ἐπέτρεψαν· ὧν μὲν περὶ τὰ οἰκεῖα ἕκαστος ἤλγει, ἀμβλύτεροι ἤδη ὄντες, ὧν δὲ ἡ ξύμπασα πόλις προσεδεῖτο, πλείστου ἄξιον νομίζοντες εἶναι. ὅσον τε γὰρ χρόνον προὔστη τῆς πόλεως ἐν τῇ εἰρήνῃ, μετρίως ἐξηγεῖτο, καὶ ἀσφαλῶς διεφύλαξεν αὐτὴν, καὶ ἐγένετο ἐπ᾽ ἐκείνου μεγίστη· ἐπειδή τε ὁ πόλεμος κατέστη, ὁ δὲ φαί-

νεται καὶ ἐν τούτῳ προγνοὺς τὴν δύναμιν. ἐπεβίω δὲ δύο ἔτη, ϗ ἓξ μῆνας· ϗ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐπιπλέον ἔτι ἐγνώσθη ἡ πρόνοια αὐτοῦ ἡ ἐς τὸν πόλεμον. ὁ μὲν γὰρ, ἡσυχάζοντάς τε καὶ τὸ ναυτικὸν θεραπεύοντας, ϗ ἀρχὴν μὴ ἐπικτωμένους ἐν τῷ πολέμῳ μηδὲ τῇ πόλει κινδυνεύοντας, ἔφη περιέσεσθαι. οἱ δὲ ταῦτά τε πάντα ἐς τοὐναντίον ἔπραξαν, ϗ ἄλλα ἔξω τοῦ πολέμου δοκοῦντα εἶναι, κατὰ τὰς ἰδίας φιλοτιμίας, ϗ ἴδια κέρδη, κακῶς ἔς τε σφᾶς αὐτοὺς ϗ τοὺς ξυμμάχους ἐπολίτευσαν· ἃ κατορθούμενα μὲν, τοῖς ἰδιώταις τιμὴ καὶ ὠφέλεια μᾶλλον ἦν· σφαλέντα δὲ, τῇ πόλει ἐς τὸν πόλεμον βλάβη καθίστατο. αἴτιον δ' ἦν, ὅτι ἐκεῖνος μὲν δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι ϗ τῇ γνώμῃ, χρημάτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος, κατεῖχε τὸ πλῆθος ἐλευθέρως, ϗ οὐκ ἤγετο μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἦγε, διὰ τὸ μὴ κτώμενος ἐξ οὐ προσηκόντων τὴν δύναμιν πρὸς ἡδονήν τι

tem hoc bellum fuſceptum eſt, in hoc etiam ille reipublicae vires videtur praevidiſſe. Duos autem annos et ſex menſes *a bello moto* praeterea vixit: et poſt ejus mortem, ejus providentia in bello magis cognita eſt. Ille enim dicebat victores evaſuros, ſi quieſcerent, rebusque nauticis operam darent; neque novum imperium quaererent, dum hoc bellum gererent; neque rempublicam in diſcrimen vocarent. Illi vero et haec omnia contra egerunt, et alia, quae ad hoc bellum pertinere non videbantur, ob privatam ambitionem, et privatos quaeſtus, in ſuam, ſociorumque perniciem adminiſtrarunt. Nam quum ea, *quae gerenda ſuſcipiebant*, feliciter ſuccedebant, honor et fructus ad privatos potius, *quam ad rempublicam* redibat: quum vero infeliciter ſuccedebant, reipublicae detrimentum in hoc bello afferebant. Hujus autem rei haec fuit cauſa, quod cum ille et dignitate et conſilio polleret, et manifeſte omnium civium integerrimus eſſet, ut nullis pecuniae muneribus ſe corrumpi pateretur, plebem in officio liberaliter contineret, nec ab ea magis regeretur, quam ipſe eam regeret. Nam cum non malis artibus potentiam adeptus eſſet, ad

multitudinis voluntatem nihil dicebat: sed eam pro sua autoritate castigare, quinetiam nonnullis in rebus *ei palam* adversari poterat. Quoties igitur eos aliquid intempestive ac petulantiae confidentia pulsos audere animadvertebat, *eos*, incusso metu, dicendo reprimebat. Contra vero, eos temere et absque causa trepidantes ad fiduciam reducebat. Quare verbo quidem erat dominatus popularis; sed re ipsa penes primarium *populi* virum principatus erat. Qui vero eum sunt sequuti, cum potius inter se dignitate pares essent, et eorum singuli principem in republica locum affectarent, omnia ad populi voluntatem dicere, ejusque libidini rempublicam permittere coeperunt. Unde cum multis aliis in rebus peccatum est, (ut in ampla civitate, et quae principatum obtinet, *accidere plerumque solet*,) tum etiam in expeditione in Siciliam facta, quae suscepta est non tam peccato judicii, *et culpa* eorum, ad quos *ipsi Athenienses* proficiscebantur, quam illorum, qui *classem illam* emiserunt, qui non cognoscebant ea, quae *suis illuc* profectis conducebant: sed propter privatas simultates, de populi principatu contendentes, et res, quae militiae gerebantur, debilitarunt, et

λέγειν, ἀλλ' ἔχων ἐπ' ἀξιώσει καὶ πρὸς ὀργήν τι ἀντειπεῖν. ὁπότε γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι· καὶ δεδιότας αὖ ἀλόγως, ἀντικαθίστη πάλιν ἐπὶ τὸ θαρσεῖν. ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν, δημοκρατία, ἔργῳ δὲ, ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή. οἱ δὲ ὕστερον, ἴσοι αὐτοὶ μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους ὄντες, καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ πρῶτος ἕκαστος γίγνεσθαι, ἐτράποντο καθ' ἡδονὰς τῷ δήμῳ καὶ τὰ πράγματα ἐνδιδόναι. ἐξ ὧν ἄλλα τε πολλὰ, ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει καὶ ἀρχὴν ἐχούσῃ, ἡμαρτήθη, καὶ ὁ ἐς Σικελίαν πλοῦς· ὃς οὐ τοσοῦτον γνώμης ἁμάρτημα ἦν πρὸς οὓς ἐπῄεσαν, ὅσον οἱ ἐκπέμψαντες, οὐ τὰ πρόσφορα τοῖς οἰχομένοις ἐπιγιγνώσκοντες, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας διαφορὰς περὶ τῆς τοῦ δήμου προστασίας, τά τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀμβλύτερα ἐποίουν, καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν πρῶτον ἐν ἀλλήλοις ἐταράχθησαν. σφαλέντες δὲ ἐν

Σικελίᾳ ἄλλῃ τε παρασκευῇ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τῷ πλέονι μορίῳ, καὶ κατὰ τὴν πόλιν ἤδη ἐν στάσει ὄντες, ὅμως τρία μὲν ἔτη ἀντεῖχον τοῖς τε πρότερον ὑπάρχουσι πολεμίοις, καὶ τοῖς ἀπὸ Σικελίας μετ' αὐτῶν, καὶ τῶν ξυμμάχων ἔτι τοῖς πλέοσιν ἀφεστηκόσι· Κύρῳ τε ὕστερον βασιλέως παιδὶ προσγενομένῳ, ὃς παρεῖχε χρήματα Πελοποννησίοις ἐς τὸ ναυτικόν. καὶ οὐ πρότερον ἐνέδοσαν ἢ αὐτοὶ ἐν σφίσι κατὰ τὰς ἰδίας διαφορὰς περιπεσόντες ἐσφάλησαν. τοσοῦτον τῷ Περικλεῖ ἐπερίσσευσε τότε, ἀφ' ὧν αὐτὸς προέγνω, καὶ πάνυ ἂν ῥᾳδίως περιγενέσθαι τὴν πόλιν τῶν Πελοποννησίων αὐτῶν τῷ πολέμῳ.

ξϛ'. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐστράτευσαν ναυσὶν ἑκατὸν ἐς Ζάκυνθον τὴν νῆσον, ἣ κεῖται ἀντιπέρας Ἤλιδος· εἰσὶ δὲ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Πελοποννήσου ἄποικοι, καὶ Ἀθηναίοις ξυνεμάχουν. ἐπέπλεον δὲ Λακεδαιμονίων χίλιοι

domi totum reipublicae ſtatum mutuis diſcordiis tunc primum conturbarunt. Quamvis autem in Sicilia rem infeliciter geſſiſſent, et cum alium apparatum, tùm etiam majorem claſſis partem amiſiſſent, et in ipſa urbe ſeditione jam laborarent, tamen tres annos reſtiterunt, et prioribus hoſtibus, et Siculis, qui ſe illis adjunxerant, quinetiam plerisque ſociorum, qui *ab ipſis* defecerant: mox etiam Cyro, Regis Perſarum filio, qui ſe *Lacedaemoniis* adjunxerat, et pecunias Peloponneſiis ad claſſem dederat. Nec prius *hoſtibus imperio* ceſſerunt, quam ipſi mutuis diſcordiis colliſi conciderunt. Tanta prudentia tunc in Pericle fuit, qua caeteros cives longe ſuperans, civitatem Peloponneſiis eo bello vel facillime ſuperiorem fore praeviderat.

66. Lacedaemonii vero, eorumque ſocii, eadem aeſtate cum centum navibus profecti ſunt in inſulam Zacynthum, quae jacet e regione Elidis. Zacynthii autem ſunt Achaeorum ex Peloponneſo coloni, et Athenienſium erant ſocii. Illa autem claſſe adverſus *illos* vehebantur mille gravis armaturae mi-

lites Spartani, et Cnemus Spartanus, classis praefectus; exscensuque ex navibus in terram facto, magnam illius agri partem vastarunt. cumque illi deditionem facere nollent, domum redierunt.

67. Eadem aestate jam extrema, Aristeus Corinthius, et Lacedaemoniorum legati, Aneristus, Nicolaus, Pratodemus, et Timagoras Tegeates, et suo nomine Polis Argivus, dum iter facerent in Asiam ad Regem, si qua ratione ei persuadere possent, ut sibi pecuniam daret, bellique societatem secum iniret, primum in Thraciam ad Sitalcem Terae filium iverunt, cupientes, si possent, ei persuadere, ut relicta Atheniensium societate ad suam transiret, et conjunctis armis secum Potidaeam iret, ubi erat Atheniensium exercitus, qui *urbem* obsidebat; utque eos suis auxiliis juvandi finem faceret, sibique adesset, ut illo adjuvante, quo proficiscebantur, ire possent trans Hellespontum ad Pharnacem Pharnabazi filium, qui eos ad Regem erat deducturus. Sed cum forte Atheniensium legati, Learchus Callimachi, et Ameniades Philemonis *filius*, a-

ὁπλῖται, καὶ Κνῆμος Σπαρτιάτης ναύαρχος. ἀποβάντες δὲ ἐς τὴν γῆν, ἐδῄωσαν τὰ πολλά. καὶ ἐπειδὴ οὐ ξυνεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου.

ξζ'. Καὶ τοῦ αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος, Ἀριστεὺς Κορίνθιος, καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, Ἀνήριστος, καὶ Νικόλαος, καὶ Πρατόδημος, καὶ Τεγεάτης Τιμαγόρας, καὶ Ἀργεῖος ἰδίᾳ, Πόλις, πορευόμενοι ἐς τὴν Ἀσίαν ὡς βασιλέα, εἴπως πείσειαν αὐτὸν χρήματά τε παρέχειν καὶ ξυμπολεμεῖν, ἀφικνοῦνται ὡς Σιτάλκην πρῶτον τὸν Τήρεω ἐς Θρᾴκην, βουλόμενοι πεῖσαί τε αὐτὸν, εἰ δύναιντο, μεταστάντα τῆς Ἀθηναίων ξυμμαχίας, στρατεῦσαι ἐπὶ τὴν Ποτίδαιαν, οὗ ἦν στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν· καὶ παῦσαι βοηθεῖν τε αὐτοῖς, καὶ ἧπερ ὥρμηντο, δι' ἐκείνου πορευθῆναι πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου ὡς Φαρνάκην τὸν Φαρναβάζου, ὃς αὐτοὺς ἔμελλεν ὡς βασιλέα ἀναπέμψειν. παρατυχόντες δὲ Ἀθηναίων πρέσβεις, Λέ-

αρχος ὁ Καλλιμάχου, καὶ Ἀμεινιάδης ὁ Φιλήμονος παρὰ τῷ Σιτάλκῃ, πείθουσι τὸν Σάδοκον τὸν γεγενημένον Ἀθηναῖον, Σιτάλκου υἱὸν, τοὺς ἄνδρας ἐγχειρίσαι σφίσιν, ὅπως μὴ διαβάντες ὡς βασιλέα, τὴν ἐκείνου πόλιν τὸ μέρος βλάψωσιν. ὁ δὲ, πεισθεὶς, πορευομένους αὐτοὺς διὰ τῆς Θράκης ἐπὶ τὸ πλοῖον, ᾧ ἔμελλον τὸν Ἑλλήσποντον περαιώσειν, πρὶν ἐσβαίνειν, ξυλλαμβάνει, ἄλλους ξυμπέμψας μετὰ τοῦ Λεάρχου καὶ Ἀμεινιάδου· καὶ ἐκέλευσεν ἐκείνοις παραδοῦναι. οἱ δὲ, λαβόντες, ἐκόμισαν ἐς τὰς Ἀθήνας. ἀφικομένων δὲ αὐτῶν, δείσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀριστέα, μὴ αὖθις σφᾶς ἔτι πλέω κακουργῇ διαφυγὼν, ὅτι καὶ πρὸ τούτων τὰ τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν ἐπὶ Θράκης πάντ᾽ ἐφαίνετο πράξας, ἀκρίτους καὶ βουλομένους ἔστιν ἃ εἰπεῖν, αὐθημερὸν ἀπέκτειναν πάντας, καὶ ἐς φάραγγας ἐσέβαλον· δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι οἷσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν, τοὺς ἐμπόρους οὓς ἔλαβον Ἀθηναίων

pud Sitalcem tunc adeſſent, Sadoco Sitalcae filio, qui civis Athenienſis factus fuerat, perſuaſerunt, ut eos ſibi traderet, ne, ſi ad Regem transiviſſent, quantum in ipſo ſitum eſſet, illi ſuae civitati nocerent. Ille vero eorum verbis adductus, illos, dum per Thraciam iter facerent ad navigium, quo Hellespontum erant trajecturi, antequam *id* conſcenderent, comprehendit, miſſis aliis quibusdam cum Learcho et Ameniade: illosque his tradi juſſit. Hi vero *eos* acceptos Athenas detulerunt. Qui cum eo perveniſſent, Athenienſes veriti ne Ariſteus, ſi evaſiſſet, longe pluribus maleficiis *ſe* afficeret, quia eum et ante rerum omnium, quae ad Potidaeam, et in Thracia geſtae fuerant, autorem fuiſſe conſtabat, omnes eodem die, indemnatos, et quaedam dicere volentes, interfecerunt, et in profundas foſſas dejecerunt: aequum eſſe cenſentes parem gratiam Lacedaemoniis referre, eosque eodem modo tractare, quo ipſi ſuos ante tractarant, qui negotiatores Athenienſium et ſociorum.

quos ceperant in onerariis navibus circa Peloponnesum navigantes, interfecerant, et in profundas fossas dejecerant. Lacedaemonii enim hujus belli initio omnes, quos in mari cepissent, ut hostes trucidabant, tam Atheniensium socios, quam eos, qui neutrorum partes sequebantur.

68. Sub idem tempus, extrema jam aestate, et Ambraciotae, cum ipsi, tum etiam multi barbari, quos ex suis sedibus excitarant, expeditionem fecerunt adversus Argos Amphilochicum, caeteramque Amphilochiam. Inimicitiae autem, quae ipsis cum Argivis intercesserant, hinc initium duxerunt. Argos Amphilochicum, et reliquam Amphilochiam, Amphilochus Amphiarai *filius*, post bellum Trojanum, domum reversus, cum rerum status, qui Argis erat, ei non placeret, condidit in sinu Ambracico, de eodem patriae suae nomine Argos, *cognomine vero Amphilochicum* appellans. Haec autem urbs omnium in Amphilochia sita-

καὶ τῶν ξυμμάχων, ἐν ὁλκάσι περὶ Πελοπόννησον πλέοντας ἀποκτείναντες, καὶ ἐς φάραγγας ἐσβαλόντες. πάντας γὰρ δὴ καὶ ἀρχὰς τοῦ πολέμου οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅσους λάβοιεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὡς πολεμίους διέφθειρον, καὶ τοὺς μετὰ Αθηναίων ξυμπολεμοῦντας, καὶ τοὺς μηδὲ μεθ᾽ ἑτέρων.

ξή. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τοῦ θέρους τελευτῶντος, καὶ Αμπρακιῶται, αὐτοί τε καὶ τῶν βαρβάρων πολλοὺς ἀναστήσαντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Αργος τὸ Αμφιλοχικὸν, καὶ τὴν ἄλλην Αμφιλοχίαν. ἔχθρα δὲ πρὸς τοὺς Αργείους ἀπὸ τοῦδε αὐτοῖς ἤρξατο πρῶτον γενέσθαι. Αργος τὸ Αμφιλοχικὸν καὶ Αμφιλοχίαν τὴν ἄλλην ἔκτισε μετὰ τὰ Τρωϊκὰ οἴκαδε ἀναχωρήσας, καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ ἐν Αργει καταστάσει, Αμφίλοχος ὁ Αμφιάρεω, ἐν τῷ Αμπρακικῷ κόλπῳ, ὁμώνυμον τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι Αργος ὀνομάσας. καὶ ἦν ἡ πόλις αὕτη μεγίστη τῆς Αμφιλοχίας, καὶ τοὺς δυ-

νατωτάτους εἶχεν οἰκήτορας. ὑπὸ ξυμφορῶν δὲ πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον πιεζόμενοι, Ἀμπρακιώτας ὁμόρους ὄντας τῇ Ἀμφιλοχικῇ ξυνοίκους ἐπηγάγοντο· καὶ Ἑλληνίσθησαν τὴν νῦν γλῶσσαν τότε πρῶτον ἀπὸ τῶν Ἀμπρακιωτῶν ξυνοικησάντων. οἱ δὲ ἄλλοι Ἀμφίλοχοι, βάρβαροί εἰσιν. ἐκβάλλουσιν οὖν τοὺς Ἀργείους οἱ Ἀμπρακιῶται χρόνῳ, καὶ αὐτοὶ ἴσχουσι τὴν πόλιν. οἱ δ' Ἀμφίλοχοι, γενομένου τούτου, διδόασιν ἑαυτοὺς Ἀκαρνᾶσι, καὶ προσεκαλέσαντο ἀμφότεροι Ἀθηναίους· οἳ αὐτοῖς Φορμίωνά τε στρατηγὸν ἔπεμψαν, καὶ ναῦς τριάκοντα. ἀφικομένου δὲ τοῦ Φορμίωνος, αἱροῦσι κατὰ κράτος Ἄργος, καὶ τοὺς Ἀμπρακιώτας ἠνδραπόδισαν. κοινῇ τε ᾤκησαν αὐτὸ Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀκαρνᾶνες. μετὰ δὲ τοῦτο ἡ ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον Ἀθηναίοις καὶ Ἀκαρνᾶσιν. οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται τὴν μὲν ἔχθραν ἐς τοὺς Ἀργείους ἀπὸ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ σφῶν αὐτῶν πρῶτον ἐποιήσαντο, ὕστερον δὲ ἐν τῷ πολέμῳ

rum maxima erat, et potentissimos quosque habebat incolas. Sed *ejus incolae* multis post saeculis, calamitatibus afflicti, Ambraciotas agro Amphilochico finitimos, in civitatis societatem accersiverunt; linguamque Graecam, quae nunc est in usu, tunc primum didicerunt ex Ambraciotis, qui in eadem urbe cum ipsis habitarant. At reliqui Amphilochi barbari sunt. Ambraciotae igitur progressu temporis Argivos urbe pellunt, ipsique retinent urbem. Amphilochi vero urbe pulsi sese Acarnanibus dediderunt: et utrique Athenienses in auxilium advocarunt, qui Phormionem ducem, et triginta naves ipsis miserunt. Cum autem Phormio *eo* pervenisset, Argos per vim ceperunt, et Ambraciotas in servitutem abstraxerunt; urbemque Amphilochi et Acarnanes communiter incoluerunt. Postea vero societas inter Athenienses et Acarnanes tunc primum est inita. Ambraciotae igitur tunc primum inimicitias cum Argivis, propter suos in servitutem ab illis abstractos, susceperunt; postea quam in hoc bello hanc expeditionem

fecerunt, exercitu ex ſuis militibus, et Chaonibus, et aliis quibusdam finitimis barbaris collecto. Et ad Argos profecti, agrum quidem in ſuam poteſtatem redegerunt: ſed cum urbem aggreſſi expugnare non potuiſſent, domum redierunt, et alii ab aliis diremti ad ſuam quique gentem reverterunt. Atque haec quidem aeſtate iſta ſunt geſta.

69. Ineunte autem hyeme, Athenienſes viginti naves, et Phormionem ducem circa Peloponneſum miſerunt: qui ex belli ſede, quam Naupacti habebat, proficiſcens, diligenter obſervabat, ne quis Corintho, et ex ſinu Criſaeo enavigaret, neve *eo* intraret. alias etiam ſex in Cariam, et Lyciam, et Meleſandrum ducem *miſerunt*, ut pecunias ab iſtarum regionum incolis exigerent; neque oneraria navigia ex Phaſelide, et Phoenice, et ex illa continente proficiſcentia, a Peloponneſiis latronibus, qui ex ipſa Peloponneſo veniebant, infeſtari ſinerent. Meleſander autem cum exercitu Athenienſium, et ſociorum, qui navibus ſimul vehebantur, in Ly-

τήνδε τὴν στρατείαν ποιοῦνται αὐτῶν τε καὶ Χαόνων καὶ ἄλλων τινῶν τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων· ἐλθόντες τε πρὸς τὸ Ἄργος, τῆς μὲν χώρας ἐκράτουν, τὴν δὲ πόλιν ὡς οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν προσβαλόντες, ἀπεχώρησαν ἐπ᾽ οἴκου, καὶ διελύθησαν κατὰ ἔθνη. τοσαῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει ἐγένετο.

ξθ΄. Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀθηναῖοι ναῦς ἔστειλαν εἴκοσι μὲν περὶ Πελοπόννησον, καὶ Φορμίωνα στρατηγόν· ὃς ὁρμώμενος ἐκ Ναυπάκτου, φυλακὴν εἶχε μήτ᾽ ἐκπλεῖν ἐκ Κορίνθου καὶ τοῦ Κρισαίου κόλπου μηδένα, μήτ᾽ ἐσπλεῖν· ἑτέρας δὲ ἓξ ἐπὶ Καρίας καὶ Λυκίας, καὶ Μελήσανδρον στρατηγὸν, ὅπως ταῦτά τε ἀργυρολογῶσι, καὶ τὸ λῃστικὸν τῶν Πελοποννησίων μὴ ἐῶσιν, αὐτόθεν ὁρμώμενον, βλάπτειν τὸν πλοῦν τῶν ὁλκάδων τῶν ἀπὸ Φασήλιδος καὶ Φοινίκης, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἠπείρου. ἀναβὰς δὲ στρατιᾷ Ἀθηναίων τε τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ἐς τὴν Λυκίαν ὁ Μελήσανδρος, ἀ-

ποθνήσκει, καὶ τῆς στρατιᾶς μέρος τὶ διέφθειρε, νικηθεὶς μάχῃ.

ό. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Ποτιδαιᾶται, ἐπειδὴ οὐκέτι ἐδύναντο πολιορκούμενοι ἀντέχειν, ἀλλ' αἵ τε ἐς τὴν Αττικὴν ἐσβολαὶ Πελοποννησίων οὐδὲν μᾶλλον ἀπανίστασαν τοὺς Αθηναίους, ὅ,τε σῖτος ἐπελελοίπει, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἐπεγεγένητο αὐτόθι ἤδη βρώσεως πέρι ἀναγκαίας, καί τινες καὶ ἀλλήλων ἐγεύοντο, οὕτω δὴ λόγους προσφέρουσι περὶ ξυμβάσεως τοῖς στρατηγοῖς τῶν Αθηναίων τοῖς ἐπὶ σφίσι τεταγμένοις, Ξενοφῶντί τε τῷ Εὐριπίδου, καὶ Ἑστιοδώρῳ τῷ Αριστοκλείδου, καὶ Φανομάχῳ τῷ Καλλιμάχου. οἱ δὲ προσεδέξαντο, ὁρῶντες μὲν τῆς στρατιᾶς τὴν ταλαιπωρίαν ἐν χωρίῳ χειμερινῷ, ἀναλωκυίας τε ἤδη τῆς πόλεως δισχίλια τάλαντα ἐς τὴν πολιορκίαν. ἐπὶ τοῖσδε οὖν ξυνέβησαν, ἐξελθεῖν αὐτοὺς, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τοὺς ἐπικούρους, ξὺν ἑνὶ ἱματίῳ, γυναῖκας δὲ ξὺν δυοῖν· καὶ ἀρ-

ciam ingressus, proelio superatus occidit, et quandam copiarum partem amisit.

70. Eadem hyeme Potidaeatae, cum diutius obsidionem tolerare non possent, et Peloponnesiorum irruptiones in Atticam factae nihilo magis Athenienses removerent, et res frumentaria defecisset, et alia multa praeterea pro necessario victu illic jam accidissent, quinetiam nonnulli mutuo se gustassent, ita demum in colloquium de deditione venerunt cum Atheniensium ducibus, quibus ea urbis obsidendae cura mandata fuerat, Xenophonte Euripidis, Hestiodoro Aristoclidae, et Phanomacho Callimachi *filio*. Illi vero *conditiones oblatas* acceperunt, tum quod exercitum in loco frigido magna incommoda ferre animadverterent, tum etiam quod respublica duo talentorum millia in illam obsidionem jam impendisset. His igitur conditionibus deditionem fecerunt, ut ipsi exirent, et liberi, et uxores, et milites auxiliarii, cum privis tunicis, foeminae vero cum binis, cumque certa singuli ad viaticum pe-

cunia. Atque hi quidem interposita fide publica egressi abierunt, et in agrum Chalcidicum, et quo quisque potuit. Athenienses vero ducibus crimini dederunt, quod populi injussu compositionem fecissent (existimabant enim *illos* urbem expugnare potuisse quemadmodum volebant) postea vero colonos ex suo corpore Potidaeam miserunt, eamque incoluerunt. Atque haec quidem hac hyeme sunt gesta; et secundus hujus belli annus finitus est, quod Thucydides conscripsit.

71. Ineunte aestate, Peloponnesii, eorumque socii in Atticam quidem nullam irruptionem fecerunt: sed cum copiis adversus Plataeam iverunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedaemoniorum Rex, illis praeerat, et castris positis agrum vastaturus erat. Sed Plataeenses, legatis statim ad ipsum missis, haec dixerunt. ' Archidame, ' et Lacedaemonii, neque juste, neque ex ' dignitate vestra, patrumque vestrorum fa' citis, qui agrum Plataeensem hostiliter in-

γύριόν τι ῥητὸν ἔχοντας ἐφόδιον. καὶ οἱ μὲν, ὑπόσπονδοι ἐξῆλθον ἔς τε τὴν Χαλκιδικὴν, καὶ ἕκαστος ᾗ ἐδύνατο. Ἀθηναῖοι δὲ τοὺς τε στρατηγοὺς ἐπητιάσαντο ὅτι ἄνευ αὐτῶν ξυνέβησαν (ἐνόμιζον γὰρ ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως ᾗ ἐβούλοντο) καὶ ὕστερον ἐποίκους ἑαυτῶν ἔπεμψαν ἐς τὴν Ποτίδαιαν, καὶ κατῴκισαν. ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο· καὶ τὸ δεύτερον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψε.

οα΄. Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου θέρους, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐς μὲν τὴν Ἀττικὴν οὐκ ἐσέβαλον, ἐστράτευσαν δὲ ἐπὶ Πλάταιαν. ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεὺς, καὶ καθίσας τὸν στρατὸν ἔμελλε δῃώσειν τὴν γῆν· οἱ δὲ Πλαταιῆς, εὐθὺς πρέσβεις πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, ἔλεγον τοιάδε. ‘ Ἀρχίδαμε, ‘ καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐ δίκαια ποιεῖτε, οὐδ᾽ ‘ ἄξια οὔτε ὑμῶν, οὔτε πατέρων ὧν ἐστε, ἐς ‘ γῆν τὴν Πλαταιέων στρατεύοντες. Παυ-

« σανίας γὰρ ὁ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνι-
« ος, ἐλευθερώσας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν
« Μήδων, μετὰ Ἑλλήνων τῶν ἐθελησάν-
« των ξυνάρασθαι τὸν κίνδυνον τῆς μάχης,
« ἣ παρ' ἡμῖν ἐγένετο, θύσας ἐν τῇ Πλα-
« ταιέων ἀγορᾷ Διῒ ἐλευθερίῳ ἱερὰ, καὶ
« ξυγκαλέσας πάντας τοὺς ξυμμάχους, ἀπε-
« δίδου Πλαταιεῦσι, γῆν καὶ πόλιν τὴν σφε-
« τέραν ἔχοντας αὐτονόμους οἰκεῖν· στρατεῦ-
« σαί τε μηδένα ποτὲ ἀδίκως ἐπ' αὐτοὺς,
« μηδ' ἐπὶ δουλείᾳ· εἰ δὲ μὴ, ἀμύνειν τοὺς
« παρόντας ξυμμάχους κατὰ δύναμιν. τάδε
« μὲν ἡμῖν πατέρες οἱ ὑμέτεροι ἔδοσαν, ἀρε-
« τῆς ἕνεκα, καὶ προθυμίας τῆς ἐν ἐκείνοις
« τοῖς κινδύνοις γενομένης· ὑμεῖς δὲ τἀναν-
« τία δρᾶτε. μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν
« ἐχθίστων ἐπὶ δουλείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἥκετε.
« μάρτυρας δὲ θεοὺς τούς τε ὁρκίους τότε γε-
« νομένους ποιούμενοι, καὶ τοὺς ὑμετέρους πα-
« τρῴους, καὶ ἡμετέρους ἐγχωρίους, λέγομεν
« ὑμῖν τὴν γῆν τὴν Πλαταιΐδα μὴ ἀδι-

'vaditis. Pausanias enim Cleombroti *filius*, 'Lacedaemonius, qui Graeciam Medorum 'dominatu liberavit, cum Graecis, qui pug-'nae apud nos commissae idem periculum 'subire voluerunt, cum victimas Jovi Libe-'ratori in Plataeensi foro immolasset, om-'nesque socios convocasset, Plataeensibus 'et agrum et urbem reddidit, ut sua possi-'dentes, *hic* suis legibus viverent, et dixit, 'nullum unquam injuste, ne servitutis qui-'dem imponendae gratia, bellum ipsis illa-'turum; alioqui socios, qui aderant, pro 'viribus vim ab ipsis propulsaturos. Haec 'igitur patres vestri propter virtutem, et 'animi alacritatem, quam in illis periculis 'demonstravimus, nobis tradiderunt. Vos 'vero contra facitis. Nam cum Thebanis, 'qui nobis sunt inimicissimi, huc venitis, ut 'nos in servitutem redigatis. Deos autem 'contestati, et eos, qui jurisjurandi testes 'tunc fuerunt, et vestros patrios, et nostros 'indigenas, vos rogamus, ne agrum Platae-'ensem laedatis, neve jusjurandum violetis:

'sed jure nostro *nos* vivere sinatis, quemad-'modum Pausanias statuit.'

72. Cum autem Plataeenses haec dixissent, Archidamus illorum orationem excipiens, haec respondit. 'Aequa est vestra oratio, Viri Plataeenses, si verbis facta respondeant. Quemadmodum igitur Pausanias vobis praestitit, cum vos ipsi vestro jure vivatis, tum etiam alios pro vestra virili parte in libertatem vindicetis, quotquot eadem pericula tunc vobiscum subierunt, et ejusdem foederis, ac jurisjurandi participes fuerunt, et qui nunc Atheniensibus serviunt. Nam vestri ipsorum causa, et aliorum in libertatem asserendorum gratia tantus apparatus *tunc* factus fuit, tantumque bellum fuit susceptum, cujus *libertatis*, cum vos quoque maxime participes fueritis, jusjurandum etiam servetis: sin minus (ad quae vel ante *vos* jam invitavimus,) quiescatis, res vestras possidentes, ac neutrorum partes sequamini, et utrosque quidem amicitiae causa, neutros vero belli gratia recipiatis.' Atque haec quidem nobis placent. Archidamus

‘ κεῖν, μηδὲ παραϐαίνειν τὺς ὅρκυς, ἐὰν δὲ ‘ οἰκεῖν αὐτονόμυς, καθάπερ Παυσανίας ἐ- ‘ δικαίωσε.’

οϐ'. Τοσαῦτα εἰπόντων Πλαταιέων, Αρχίδαμος ὑπολαϐὼν εἶπεν. ‘ Δίκαια λέ- ‘ γετε ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἢν ποιῆτε ὅ- ‘ μοια τοῖς λόγοις. καθάπερ γὰρ Παυσα- ‘ νίας ὑμῖν παρέδωκεν, αὐτοί τε αὐτονο- ‘ μεῖσθε, καὶ τοὺς ἄλλυς ξυνελευθερῦτε, ‘ ὅσοι μετασχόντες τῶν τότε κινδύνων, ὑ- ‘ μῖν τε ξυνώμοσαν, κὴ εἰσὶ νῦν ὑπ' Αθη- ‘ ναίοις· παρασκευή τε τοσήδε κὴ πόλεμος ‘ γεγένηται αὐτῶν ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων ‘ ἐλευθερώσεως· ἧς μάλιστα μὲν μετασχόν- ‘ τες καὶ αὐτοὶ ἐμμείνατε τοῖς ὅρκοις· εἰ ‘ δὲ μὴ (ἅπερ καὶ τοπρότερον ἤδη πρὐκα- ‘ λεσάμεθα) ἡσυχίαν ἄγετε, νεμόμενοι τὰ ‘ ὑμέτερα αὐτῶν· καὶ ἔστε μηδὲ μεθ' ἑ- ‘ τέρων· δέχεσθε δὲ ἀμφοτέρους φίλυς, ‘ ἐπὶ πολέμῳ δὲ, μηδ' ἑτέρους.’ καὶ τάδε ‘ ἡμῖν ἀρέσκει.’ Ὁ μὲν Αρχίδαμος το-

ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Πλαταιέων πρέσβεις ἀκούσαντες ταῦτα, ἐσῆλθον ἐς τὴν πόλιν, καὶ τῷ πλήθει τὰ ῥηθέντα κοινώσαντες, ἀπεκρίναντο αὐτῷ· ‘ Ὅτι ἀδύνατα σφίσιν ‘ εἴη ποιεῖν ἃ προκαλεῖται, ἄνευ Ἀθη-‘ ναίων· παῖδες γὰρ σφῶν καὶ γυναῖκες παρ’ ‘ ἐκείνοις εἴησαν. δεδιέναι δὲ καὶ περὶ τῇ ‘ πάσῃ πόλει, μὴ ἐκείνων ἀποχωρησάντων, ‘ Ἀθηναῖοι ἐλθόντες σφίσιν οὐκ ἐπιτρέπωσιν, ‘ ἢ Θηβαῖοι, ὡς ἔνορκοι ὄντες κατὰ τὸ ἀμ-‘ φοτέρους δέχεσθαι, αὖθις σφῶν τὴν πό-‘ λιν πειράσωσι καταλαβεῖν.’ ὁ δὲ, θαρσύνων αὐτοὺς, πρὸς ταῦτα ἔφη. ‘ Ὑμεῖς δὲ ‘ πόλιν μὲν καὶ οἰκίας παράδοτε ἡμῖν τοῖς ‘ Λακεδαιμονίοις, καὶ γῆς ὅρους ἀποδείξατε, ‘ καὶ δένδρα ἀριθμῷ τὰ ὑμέτερα, καὶ ἄλλο ‘ εἴτι δυνατὸν ἐς ἀριθμὸν ἐλθεῖν. αὐτοὶ δὲ ‘ μετὰχωρήσατε ὅποι βούλεσθε, ἕως ἂν ὁ ‘ πόλεμος ᾖ· ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ, ἀποδώ-‘ σομεν. μέχρι δὲ τοῦ δὲ ἕξομεν παρακατα-‘ θήκην, ἐργαζόμενοι, καὶ φορὰν φέροντες ἣ

igitur haec dixit. Plataeensium vero legati his auditis in urbem redierunt, cumque rem ad populum retulissent, Archidamo responderunt: ‘ Nihil a se eorum, quae ab ipso ‘ petebantur, sine Atheniensibus fieri posse. ‘ suos quippe liberos, et conjuges apud il‘ los esse. seque toti civitati timere, ne post ‘ ipsorum discessum, Athenienses venirent, ‘ et impedirent, aut etiam Thebani, prop‘ terea quod cautum esset de utrisque reci‘ piendis, suam urbem rursus occupare co‘ narentur.’ Ille vero illos bene sperare jubens, ad haec respondit: ‘ Vos igitur ur‘ bem et aedificia nobis Lacedaemoniis tra‘ dite, et fines agri demonstrate, et nume‘ rum vestrarum arborum, et quicquid ali‘ ud in numerum cadere potest. vos vero ‘ abite quocunque vultis, quamdiu bellum ‘ durarit. ubi autem hoc fuerit confectum, ‘ reddemus. Interea vero, ut depositum ser‘ vabimus, agrum colentes, et tributum pen-

'dentes, quod vobis ſuppetere poſſit.'

73. Illi vero, his auditis, in urbem redierunt. cumque his de rebus cum multitudine conſultaſſent, reſponderunt: 'Se 'velle conditiones ſibi ab eo oblatas cum 'Athenienſibus prius communicare; et ſi 'illis perſuadere poſſent, ſe ad haec facienda paratos eſſe.' Interea vero petierunt, ut inducias ſecum faceret, et ab agro vaſtando ſibi temperaret. Ille vero inducias fecit tot dierum, intra quot veriſimile videbatur, reſponſum Athenis afferri poſſe; et ab agro vaſtando ſibi temperavit. Plataeenſes vero legati ad Athenienſes profecti, et agitato cum illis conſilio, redierunt, haecque civitati retulerunt. 'Neque in ſuperiore tempore, 'viri Plataeenſes, ex quo ſocietatem inivimus, Athenienſes dicunt ſe paſſos eſſe nobis injuriam fieri, neque nunc paſſuros; at 'pro viribus opem laturos: vobisque mandant, per jusjurandum, quod veſtri patres 'jurarunt, nequid novi in ſocietate moliamini.

74. Cum legati haec renuntiaſſent, Pla-

‘ ἂν ὑμῖν μέλλῃ ἱκανὴ ἔσεσθαι.’

ογ΄. Οἱ δ᾽ ἀκούσαντες, ἐσῆλθον αὖθις ἐς τὴν πόλιν. καὶ βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ πλήθους, ἔλεξαν· ‘ Ὅτι βούλονται ἃ προκαλεῖ-
‘ ται, Ἀθηναίοις κοινῶσαι πρῶτον. καὶ, ἢν
‘ πείθωσιν αὐτοὺς, ποιεῖν ταῦτα.’ μέχρι δὲ τούτου, σπείσασθαι σφίσιν ἐκέλευον, καὶ τὴν γῆν μὴ δῃοῦν. ὁ δὲ, ἡμέρας τε ἐσπείσατο ἐν αἷς εἰκὸς ἦν κομισθῆναι, καὶ τὴν γῆν οὐκ ἔτεμνεν. ἐλθόντες δὲ οἱ Πλαταιῆς πρέσβεις ὡς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ βουλευσάμενοι μετ᾽ αὐτῶν, πάλιν ἦλθον ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν τῇ πόλει τοιάδε. ‘ Οὔτ᾽ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρό-
‘ νῳ, ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἀφ᾽ οὗ ξύμμαχοι
‘ ἐγενόμεθα, Ἀθηναῖοι φασὶν ἐν οὐδενὶ ἡμᾶς
‘ προέσθαι ἀδικουμένους, οὔτε νῦν περιόψε-
‘ σθαι, βοηθήσειν δὲ κατὰ δύναμιν. ἐπι-
‘ σκήπτουσί τε ὑμῖν, πρὸς τῶν ὅρκων οὓς οἱ
‘ πατέρες ὤμοσαν, μηδὲν νεωτερίζειν περὶ
‘ τὴν ξυμμαχίαν.’

οδ΄. Τοιαῦτα τῶν πρέσβεων ἀπαγγει-

λάντων, οἱ Πλαταιῆς ἐβουλεύσαντο Ἀθηναίους μὴ προδιδόναι, ἀλλ' ἀνέχεσθαι καὶ γῆν τεμνομένην, εἰ δεῖ, ὁρῶντας, καὶ ἄλλο πάσχοντας ὅ,τι ἂν ξυμβαίνῃ· ἐξελθεῖν τε μηδένα ἔτι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τείχους ἀποκρίνασθαι, 'Ὅτι ἀδύνατα σφίσι ποιεῖν ἐστιν 'ἃ Λακεδαιμόνιοι προκαλοῦνται.' ὡς δὲ ἀπεκρίναντο, ἐντεῦθεν δὴ πρῶτον μὲν ἐς ἐπιμαρτυρίαν καὶ θεῶν καὶ ἡρώων τῶν ἐγχωρίων Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς καθίστη, λέγων ὧδε. 'Θεοὶ ὅσοι γῆν τὴν Πλαταιίδα ἔ'χετε, καὶ ἥρωες, ξυνίστορές ἐστε ὅτι οὔτε 'τὴν ἀρχὴν ἀδίκως ἐκλιπόντων τῶνδε πρό'τερον τὸ ξυνώμοτον, ἐπὶ γῆν τήνδε ἤλθο'μεν, ἐν ᾗ οἱ πατέρες ἡμῶν εὐξάμενοι ὑ'μῖν Μήδων ἐκράτησαν, καὶ παρέχετε αὐ'τὴν εὐμενῆ ἐναγωνίσασθαι τοῖς Ἕλλη'σιν· οὔτε νῦν, ἤν τι ποιῶμεν, ἀδικήσο'μεν. προκαλεσάμενοι γὰρ πολλὰ καὶ εἰ'κότα, οὐ τυγχάνομεν. ξυγγνώμονες δὲ 'ἔστε, τῆς μὲν ἀδικίας κολάζεσθαι τοῖς

taeenſes decreverunt non deſerere Atheni-enſes; ſed pati et agrum ante ſuos oculos vaſtari, ſi neceſſe eſſet, et perferre quicquid aliud contingere poſſet: nec quemquam amplius emittere, ſed ex muris reſpondere, 'Se 'non poſſe facere ea, quae a Lacedaemoni-'is petebantur.' Cum autem hoc reſponſum *illis* dediſſent; tunc vero Rex Archidamus primum Deos et heroes indigenas conteſtari coepit, his verbis. 'Dii, quotquot agri 'Plataeenſis praeſides eſtis, et heroes teſtes 'eſtote, neque primum, cum iſti ſocietatis 'jusjurandum prius violarint, nos in hunc 'agrum injuſte veniſſe, in quo patres no-'ſtri poſt vota vobis nuncupata, Medos ſu-'perarunt, et quem Graecis benignum prae-'buiſtis, ut in eo dimicarent: neque nunc, 'ſi quid faciamus, nos injuſte facturos. nam 'cum multas, aequasque conditiones obtu-'lerimus, nihil ab illis impetrare potuimus. 'Teſtes igitur eſtote, illos quidem, qui nos 'injuriis provocarunt, pro injuriis illatis 'poenas nobis daturos: nos vero, qui bel-

' lum ipſis jure inferimus, *merito* poenas de
' illis ſumturos.'

75. His verbis Deos obteſtatus, aciem ad proelium inſtruxit. ac primum quidem ipſos, ne quis amplius exiret, circumvallavit arboribus, quas ceciderant. Deinde vero aggerem ad urbem aggeſſerunt, illam propediem expugnatum iri ſperantes, tanta militum manu in opere occupata. Itaque caeſam e Cithaerone materiam aggeri utrinque adhibebant, ſtorearum inſtar, murorum loco admoventes, ne humus aggeſta latius diffunderetur. In hunc autem aggerem ingerebant ligna, lapides, humum, et ſi quid aliud injectum ad opus abſolvendum facere videbatur. In hoc autem aggeris opere ſeptuaginta dies cum totidem noctibus conjunctos continenter conſumſerunt, ita inter ſe opus quietis gratia partiti, ut alii quidem materiam congererent, alii vero ſomnum et cibum caperent. Et Lacedaemonii, qui peregrinis ſingularum civitatum militibus praeerant, operi praepoſiti, ad opus urgebant. Plataeenſes vero hunc aggerem extolli cernentes, murum ligneum compoſuerunt, ſu-

'ὑπάρχουσι προτέροις, τῆς δὲ τιμωρίας 'τυγχάνειν τοῖς ἐπιφέρουσι νομίμως.'

οε'. Τοσαῦτα ἐπιθειάσας, καθίστη ἐς πόλεμον τὸν στρατόν· καὶ πρῶτον μὲν περιεσταύρωσεν αὐτοὺς τοῖς δένδρεσιν ἃ ἔκοψαν, τοῦ μηδένα ἔτι ἐξιέναι· ἔπειτα χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν, ἐλπίζοντες ταχίστην αἵρεσιν ἔσεσθαι αὐτῶν, στρατεύματος τοσούτου ἐργαζομένου. ξύλα μὲν οὖν τέμνοντες ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, παρῳκοδόμουν ἑκατέρωθεν, φορμηδὸν ἀντὶ τοίχων τιθέντες, ὅπως μὴ διαχέοιτο ἐπιπολὺ τὸ χῶμα. ἐφόρουν δὲ ὕλην ἐς αὐτὸ, καὶ λίθους, καὶ γῆν, καὶ εἴτι ἄλλο ἀνύτειν μέλλοι ἐπιβαλλόμενον. ἡμέρας δὲ ἔχουν ἑβδομήκοντα καὶ νύκτας ξυνεχῶς, διῃρημένοι κατ' ἀναπαύλας, ὥστε τοὺς μὲν, φέρειν, τοὺς δὲ, ὕπνον τε καὶ σῖτον αἱρεῖσθαι. Λακεδαιμονίων τε οἱ ξεναγοὶ ἑκάστης πόλεως ξυνεφεστῶτες ἠνάγκαζον ἐς τὸ ἔργον. οἱ δὲ Πλαταιῆς, ὁρῶντες τὸ χῶμα αἰρόμενον, ξύλινον τεῖχος ξυνθέντες, καὶ

ἐπιςήσαντες τῷ ἑαυτῶν τείχει ᾗ προσε-χοῦτο, ἐσῳκοδόμουν ἐς αὐτὸ πλίνθους, ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκιῶν καθαιροῦντες. ξύνδεσμος δ᾽ ἦν αὐτοῖς τὰ ξύλα, τοῦ μὴ, ὑψηλὸν γι-γνόμενον, ἀσθενὲς εἶναι τὸ οἰκοδόμημα. καὶ προκαλύμματα εἶχε δέῤῥεις, καὶ διφθέρας, ὥςε τοὺς ἐργαζομένους καὶ τὰ ξύλα μήτε πυρ-φόροις οἰςοῖς βάλλεσθαι, ἐν ἀσφαλείᾳ τε εἶναι. ἤρετο δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα, καὶ τὸ χῶμα οὐ σχολαίτερον ἀντανῄει αὐτῷ. καὶ οἱ Πλαταιῆς τοιόνδε τι ἐπινοοῦσι. διελόν-τες τοῦ τείχους ᾗ προσέπιπτε τὸ χῶμα, ἐσεφόρουν τὴν γῆν.

ος΄. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι αἰσθόμενοι, ἐν ταρσοῖς καλάμου πηλὸν ἐνείλλοντες ἐσέ-βαλον ἐς τὸ διῃρημένον, ὅπως μὴ διαχεόμε-νον, ὥσπερ ἡ γῆ, φοροῖτο. οἱ δὲ, ταύτῃ ἀ-ποκλειόμενοι, τοῦτο μὲν ἐπέχον· ὑπόνομον δ᾽ ἐκ τῆς πόλεως ὀρύξαντες, καὶ ξυντεκμη-ράμενοι ὑπὸ τὸ χῶμα, ὑφεῖλκον αὖθις πα-ρὰ σφᾶς τὸν χοῦν· καὶ ἐλάνθανον ἐπιπολὺ

isque muris impofuerunt ab illa parte, qua agger excitabatur; alterumque murum lateritium intra ligneum aedificarunt, materiam ex vicinis aedibus, quas demoliebantur, detrahentes. Lignis autem internexis materiam colligabant, ne fuccrefcens aedificium infirmum effet. Habebat autem munimenta objecta, quibus protegeretur, coria, et centones; ut et qui in opere erant occupati, et ligna ipfa nullis igniferis miffilibus peterentur; utque in tuto effent. Murus autem in magnam altitudinem extollebatur, et agger non fegnius ex adverfo contra ipfum furgebat. Plataeenfes vero tale quiddam excogitant. Intercifo muro, qua agger urbi imminebat, illius humum *in eam* importabant.

76. At Peloponnefii hac re cognita, coenum in cratibus arundineis involventes, in aggeris partem humo fubtracta divifam conjecerunt, ne, ficut humus diffluens, *in urbem* portaretur. Illi vero ifto conatu exclufi, ab hoc quidem abstinuerunt: fed cuniculos egerunt, eosque conjectura ab urbe fub ipfum aggerem dirigentes, humum ad fe rurfus fubducere coeperunt; diuque illos, qui

foris erant, latuerunt, adeo ut illis humum etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen opus absolverent, quod ipsorum agger deorsum subduceretur, et in partem, quae evacuabatur, semper subsidens caderet. Sed veriti, se ne sic quidem paucos multis resistere posse, hoc quoque excogitarunt: magnum quidem aedificium, quod aggeri oppositum exstruebatur, aedificare desierunt: at ab utroque ejus latere ducto initio, qua muro humiliori, cum altero urbis muro conjungebatur, murum lunata forma urbem versus ducere coeperunt, ut si magnus caperetur, hic hostibus resisteret, eosque novum aggerem ad eum rursus aggerere cogeret; et ulterius procedentes, duplicem laborem sustinere, et in majore periculo constitui. Peloponnesii vero dum aggerem jacerent, simul etiam urbi machinas admoverunt: unam quidem, quae per aggerem admota, magnam ingentis illius aedificii partem conquassavit, et Plataeenses perterrefecit: alias vero ab alia muri parte, quas ipsi Plataeenses laqueis circumjectis reflectebant, et trabes ingentes, quas ab utroque

τοὺς ἔξω, ὥστ' ἐπιβάλλοντας ἧσσον ἀνύτειν, ὑπαγομένου αὐτοῖς κάτωθεν τοῦ χώματος, καὶ ἱζάνοντος ἀεὶ ἐπὶ τὸ κενούμενον. δεδιότες δὲ μὴ οὐδ' οὕτω δύνωνται ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀντέχειν, προσεπεξεῦρον τόδε· τὸ μὲν μέγα οἰκοδόμημα ἐπαύσαντο ἐργαζόμενοι τὸ κατὰ τὸ χῶμα, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ἀρξάμενοι, ἀπὸ τοῦ βραχέος τείχους ἐκ τοῦ ἐντὸς ἐς τὴν πόλιν μηνοειδὲς προσῳκοδόμουν, ὅπως εἰ τὸ μέγα τεῖχος ἁλίσκοιτο, τοῦτ' ἀντέχοι, καὶ δέοι τοὺς ἐναντίους αὖθις πρὸς αὐτὸ χοῦν. καὶ προχωροῦντας εἴσω, διπλάσιόν τε πόνον ἔχειν, καὶ ἐν ἀμφιβόλῳ μᾶλλον γίγνεσθαι. ἅμα δὲ τῇ χώσει καὶ μηχανὰς προσῆγον τῇ πόλει οἱ Πελοποννήσιοι· μίαν μὲν, ἣ τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος κατὰ τὸ χῶμα προσαχθεῖσα, ἐπὶ μέγα τε κατέσεισε, καὶ τοὺς Πλαταιῆς ἐφόβησεν· ἄλλας δὲ ἄλλῃ τοῦ τείχους, ἃς βρόχους τε περιβάλλοντες ἀνέκλων οἱ Πλαταιῆς, καὶ δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες ἁλύσεσι μακραῖς

σιδηραῖς ἀπὸ τῆς τομῆς ἑκατέρωθεν, ἀπὸ κεραιῶν δύο ἐπικεκλιμένων, καὶ ὑπερτεινουσῶν, ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίως, ὁπότε προσπεσεῖσθαί πη μέλλοι ἡ μηχανὴ, ἀφίεσαν τὴν δοκὸν χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσι, καὶ οὐ διὰ χειρὸς ἔχοντες. ἡ δὲ, ῥύμη ἐμπίπτουσα, ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.

οζʹ. Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς αἵ τε μηχαναὶ οὐδὲν ὠφέλουν, καὶ τῷ χώματι τὸ ἀντιτείχισμα ἐγίγνετο, νομίσαντες ἄπορον εἶναι ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν ἑλεῖν τὴν πόλιν, πρὸς τὴν περιτείχισιν παρεσκευάζοντο. πρότερον δὲ πυρὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πειράσαι, εἰ δύναιντο, πνεύματος γενομένου, ἐπιφλέξαι τὴν πόλιν, οὖσαν οὐ μεγάλην. πᾶσαν γὰρ δὴ ἰδέαν ἐπενόουν, εἴπως σφίσιν ἄνευ δαπάνης καὶ πολιορκίας προσαχθείη. φοροῦντες δὲ ὕλης φακέλους, παρέβαλον ἀπὸ τοῦ χώματος ἐς τὸ μεταξὺ πρῶτον τοῦ τείχους καὶ τῆς προσχώσεως.

capite longis ferreis catenis ſuſpenderant, ex binis antennis ſupra murum inclinatis ac prominentibus transverſas ſurſum trahebant, et quoties machina aliquam muri partem petitura erat, trabem laxatis catenis, atque e manu remiſſis, cum impetu demittebant. illa vero cum impetu delata, prominens roſtrum refringebat.

77. Poſtea vero Peloponneſii, cum machinae nihil proficerent, et adverſus aggerem munitio erigeretur, exiſtimantes praeſentibus terroribus urbem capi non poſſe, ſe ad eam muro cingendam parabant. Ipſis tamen urbem prius igne tentare placuit, ſi poſſent coorto vento eam incendere, quod ſpatioſa non eſſet. Nullum enim oppugnationis genus intentatum praetermittebant, ſi forte ſine ſumtu, et obſidione in ſuam poteſtatem redigere poſſent. comportatos igitur materiae faſciculos primum quidem in eam partem, quae erat inter murum et aggerem, ex ipſo aggere conjecerunt. Cum autem propter tantam hominum manum celeriter

ſuiſſet repleta, in reliquum etiam urbis, quantum de loco ſuperiore plurimum occupare potuerunt, materiam congeſſerunt: eamque injecto igne, cum ſulphure et pice, incenderunt; tantaque flamma excitata eſt, quantam nullus unquam ad illud usque tempus ſaltem manu excitatam viderat. Jam enim *et alias* arbores, quae ſunt in montium ſylvis, caſu, vi ventorum, mutuo concurſu colliſae, ignem, flammamque ex hoc conceptam emiſerunt. Hoc vero incendium et magnum exſtitit, et Plataeenſes, qui caetera vitarant, propemodum abſumſit. Nam intra ad complures urbis regiones accedere tutum non erat. Quod ſi ventus ſecundus (ut adverſarii ſperaverant) ad ipſam acceſſiſſet, effugere non potuiſſent. Nunc vero hoc etiam accidiſſe fertur, magnam vim aquae de coelo cum tonitruis effuſae flammam reſtinxiſſe, et ita periculo liberaſſe.

78. Peloponneſii vero, cum hoc quoque conatu fruſtrati fuiſſent, quadam copiarum parte ibi relicta, et caeteris dimiſſis muro

ταχὺ δὲ πλήρους γενομένου διὰ πολυχειρίαν, ἐπιπαρένησαν καὶ τῆς ἄλλης πόλεως ὅσον ἐδύναντο ἀπὸ τοῦ μετεώρου πλεῖστον ἐπιχεῖν. ἐμβαλόντες δὲ πῦρ ξὺν θείῳ καὶ πίσσῃ, ἧψαν τὴν ὕλην, καὶ ἐγένετο φλὸξ τοσαύτη ὅσην οὐδείς πω ἔς γε ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδεν. ἤδη γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη τριφθεῖσα ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὐτὴν, ἀπὸ ταυτομάτου πῦρ καὶ φλόγα ἀπ' αὐτοῦ ἀνῆκε. τοῦτο δὲ μέγα τε ἦν, καὶ τοὺς Πλαταιέας τἄλλα διαφυγόντας, ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖραι. ἐντὸς γὰρ πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως οὐκ ἦν πελάσαι· πνεῦμά τε εἰ ἐπεγένετο αὐτῇ ἐπίφορον (ὅπερ καὶ ἤλπιζον οἱ ἐναντίοι) οὐκ ἂν διέφυγον. νῦν δὲ καὶ τόδε λέγεται ξυμβῆναι, ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ πολὺ καὶ βροντὰς γενομένας σβέσαι τὴν φλόγα, καὶ οὕτω παυσθῆναι τὸν κίνδυνον.

οη'. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ καὶ τούτου διήμαρτον, μέρος μέν τι καταλιπόντες τοῦ στρατοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἀφέντες, περιετεί-

χίζον τὴν πόλιν κύκλῳ, διελόμενοι κατὰ πόλεις τὸ χωρίον· τάφρος δὲ ἐντός τέ ἦν καὶ ἔξωθεν, ἐξ ἧς ἐπλινθεύσαντο. καὶ ἐπειδὴ πᾶν ἐξείργαστο περὶ ἀρκτούρου ἐπιτολὰς, καταλιπόντες φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους (τὸ δὲ ἥμισυ Βοιωτοὶ ἐφύλασσον) ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ, καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Πλαταιῆς δὲ παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας, καὶ τοὺς πρεσβυτάτους τε, καὶ πλῆθος τὸ ἀχρεῖον τῶν ἀνθρώπων πρότερον ἐκκεκομισμένοι ἦσαν ἐς τὰς Ἀθήνας. αὐτοὶ δ' ἐπολιορκοῦντο ἐγκαταλελειμμένοι τετρακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ ὀγδοήκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα καὶ ἑκατὸν σιτοποιοί. τοσοῦτοι ἦσαν οἱ ξύμπαντες ὅτε ἐς τὴν πολιορκίαν καθίσταντο· καὶ ἄλλος οὐδεὶς ἦν ἐν τῷ τείχει, οὔτε δοῦλος, οὔτε ἐλεύθερος. τοιαύτη μὲν ἡ Πλαταιέων πολιορκία κατεσκευάσθη.

οθ'. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, καὶ ἅμα τῇ τῶν Πλαταιέων ἐπιστρατείᾳ, Ἀθηναῖοι δισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἱππεῦσι διακοσί-

urbem undique cingere coeperunt, ambitus loco inter ſingulas civitates distributo. Foſſa autem erat, et interna, et externa, ex qua lateres fecerunt. Poſtquam autem totum opus abſolutum fuit ſub Arcturi ortum, praeſidio ad dimidii muri cuſtodiam relicto (nam alterum dimidium Boeoti cuſtodiebant) cum exercitu redierunt, et alii ab aliis digreſſi, in ſuas quique urbes ſe receperunt. Plataeenſes vero liberos, et uxores, et maximos quosque natu, et hominum nullius uſus multitudinem jam ante Athenas exportarant. Ipſi vero, qui relicti obſidebantur, erant numero quadringenti, et Athenienſes octoginta, et centum ac decem mulieres, quae panem faciebant. Tot erant univerſi, quum obſidionem tolerare coeperunt: nec ullus alius aut ſervus, aut liber in urbe erat. Hujusmodi igitur fuit obſidio contra Plataeenſes inſtituta.

79. Eadem autem aeſtate, ſimul atque expeditio contra Plataeenſes eſt *a Lacedaemoniis* ſuſcepta, Athenienſes cum duobus millibus ſui corporis militum graviter armatorum, et ducentis equitibus, bellum intule-

runt Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Bottiaeis, frumento jam maturo. His vero praeerat Xenophon Euripidis *filius*, cum duobus aliis ducibus. Cum autem ad Spartolum Botticam copias duxissent, frumentum corruperunt. Haec autem civitas quorundam civium opera, qui hoc moliebantur, deditionem factura videbatur. Sed cum *adversae factionis homines*, qui haec *pati* nolebant, Olynthum *nuntios auxilium petituros* ante misissent, gravis armaturae milites venerunt, et *reliquus* exercitus ad urbis custodiam. Qui cum Spartolo adversus hostem prodiisset, Athenienses proelium ad ipsam urbem *cum eo* commiserunt. Et Chalcidensium gravis armatura, et cum illis nonnulli auxiliarii milites ab Atheniensibus vincuntur, et in urbem sese recipiunt. Chalcidensium vero equitatus, ac levis armatura vincit Atheniensium equitatum, et levem armaturam. *Chalcidenses* autem habebant aliquot, non multos *tamen*, cetratos ex agro, qui Crusis appellatur, cumque non multo ante proelium commissum fuisset, alia cetratorum manus, Olyntho *missa*, *suis* subsidio venit. Tunc vero levis armaturae milites,

οις ἐστράτευσαν ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης, καὶ Βοττιαίους, ἀκμάζοντος τοῦ σίτου. ἐστρατήγει δὲ Ξενοφῶν ὁ Εὐριπίδου, τρίτος αὐτός. ἐλθόντες δὲ ὑπὸ Σπάρτωλον τὴν Βοττικὴν, τὸν σῖτον διέφθειραν. ἐδόκει δὲ καὶ προσχωρήσειν ἡ πόλις ὑπό τινων ἔνδοθεν πρασσόντων. προπεμψάντων δὲ ἐς Ὄλυνθον τῶν μὴ ταῦτα βουλομένων, ὁπλῖταί τε ἦλθον καὶ στρατιὰ ἐς φυλακήν. ἧς ἐπεξελθούσης ἐκ τῆς Σπαρτώλου, ἐς μάχην καθίστανται Ἀθηναῖοι ὑπ᾽ αὐτῇ τῇ πόλει. καὶ οἱ μὲν ὁπλῖται τῶν Χαλκιδέων, καὶ ἐπίκουροί τινες μετ᾽ αὐτῶν, νικῶνται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀναχωροῦσιν ἐς τὴν Σπάρτωλον· οἱ δὲ ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων καὶ ψιλοὶ νικῶσι τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἱππέας καὶ ψιλούς. εἶχον δέ τινας οὐ πολλοὺς πελταστὰς ἐκ τῆς Κρούσιδος γῆς καλουμένης. ἄρτι δὲ τῆς μάχης γεγενημένης, ἐπιβοηθοῦσιν ἄλλοι πελτασταὶ ἐκ τῆς Ὀλύνθου. καὶ οἱ ἐκ τῆς Σπαρτώλου ψιλοὶ, ὡς εἶδον,

θαρσήσαντες τοῖς τε προσγιγνομένοις, καὶ ὅτι πρότερον οὐχ ἥσσηντο, ἐπιτίθενται αὖθις μετὰ τῶν Χαλκιδέων ἱππέων, καὶ τῶν προσβοηθησάντων τοῖς Ἀθηναίοις. καὶ ἀναχωροῦσι πρὸς τὰς δύο τάξεις, ἃς κατέλιπον παρὰ τοῖς σκευοφόροις. καὶ ὁπότε μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνεδίδοσαν, ἀποχωροῦσι δὲ ἐνέκειντο, καὶ ἐσηκόντιζον. οἵ τε ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων προσιππεύοντες ᾗ δοκοῖ ἐσέβαλλον, καὶ οὐχ ἥκιστα φοβήσαντες ἔτρεψαν τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐπεδίωξαν ἐπὶ πολύ. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Ποτίδαιαν καταφεύγουσι, καὶ ὕστερον τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους κομισάμενοι, ἐς τὰς Ἀθήνας ἀναχωροῦσι τῷ περιόντι τοῦ στρατοῦ. ἀπέθανον δὲ αὐτῶν τριάκοντα καὶ τετρακόσιοι, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἅπαντες. οἱ δὲ Χαλκιδῆς καὶ οἱ Βοττιαῖοι τροπαῖόν τε ἔστησαν, καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς αὐτῶν ἀνελόμενοι, διελύθησαν κατὰ πόλεις.

π΄. Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους, οὐ πολλῷ ὕ-

qui Spartoli erant, cum *novum subsidium* vidissent, tum recentium copiarum accessione magis confirmati, tum etiam quod antea victi non fuissent, cum Chalcidensium equitatu et subsidiariis Athenienses iterum invadunt. Illi vero se recipiunt ad duas cohortes, quas ad impedimenta reliquerant. Quoties autem Athenienses armis infestis eos petebant, illi recedebant; quoties vero recedebant, eos urgebant, et tela in eos jaculabantur. Et Chalcidensium equites adequitantes, qua locus *ad hostes invadendum opportunus* videbatur, impressionem *in eos* faciebant; et Athenienses maxime perculsos in fugam verterunt, et longe sunt persequuti. Atque Athenienses quidem fuga Potidaeam se receperunt, posteaque, *suorum* cadaveribus fide publica interposita receptis, cum copiarum reliquiis Athenas reverterunt. Ex eorum autem numero quadringenti et triginta, omnesque duces obierunt. Chalcidenses vero et Bottiaei tropaeum statuerunt, susceptisque suorum cadaveribus, in suas quique urbes discesserunt.

80. Eadem aestate, non multo post haec,

Ambraciotae, et Chaones, cupientes totam Acarnaniam ſubigere, et ab Athenienſibus alienare, Lacedaemoniis perſuaſerunt, ut claſſem ex ſociis civitatibus pararent, et mille gravis armaturae milites in Acarnaniam mitterent. Dicebant enim, illos, ſi cum navibus, ſimul et peditatu ſecum venirent, (quod Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, copiis coactis opem *ſuis laborantibus* ferre non poſſent) Acarnania facile potitos, Zacynthum etiam, et Cephalleniam in ſuam poteſtatem redacturos, ut non amplius ita libera Athenienſibus circum Peloponneſum navigatio eſſet: quinetiam Naupacti capiendae ſpem eſſe. Lacedaemonii vero illorum verbis adducti Cnemum, qui claſſis Praetor adhuc erat, et gravis armaturae milites *eo* cum aliquot navibus e veſtigio mittunt. Nuntiis autem circummiſſis imperarunt ſociis, ut claſſem expedirent, et primo quoque tempore Leucadem venirent. Corinthii autem potiſſimum, Ambraciotis ſuis colonis ſtudioſe favebant; et claſſis quidem Corinthiorum, Sicyoniorum, et oppidorum in illa regione ſitorum inſtrueba-

ϛερον τέτων, Αμπρακιῶται ϗ Χάονες βϐλόμενοι Ακαρνανίαν πᾶσαν καταϛρέψασθαι, ϗ Αθηναίων ἀποϛῆσαι, πείθϐσι Λακεδαιμονίϐς ναυτικὸν παρασκευάσασθαι ἐκ τῆς ξυμμαχίδος, ϗ ὁπλίτας χιλίϐς πέμψαι ἐς Ακαρνανίαν· λέγοντες ὅτι ἢν ναυσὶ ϗ πεζῷ ἅμα μετὰ σφῶν ἔλθωσιν, ἀδυνάτων ὄντων ξυμβοηθεῖν τῶν ἀπὸ θαλάσσης Ακαρνάνων, ῥαδίως ἂν Ακαρνανίαν σχόντες, ϗ τῆς Ζακύνθϐ ϗ Κεφαλληνίας κρατήσϐσι, ϗ ὁ περίπλϐς ὐκέτι ἔσοιτο Αθηναίοις ὅμοιος περὶ Πελοπόννησον. ἐλπίδα δ᾽ εἶναι καὶ Ναύπακτον λαβεῖν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πεισθέντες Κνῆμον μὲν, ναύαρχον ἔτι ὄντα, ϗ τὸς ὁπλίτας ἐπὶ ναυσὶν ὀλίγαις εὐθὺς πέμπϐσι· τῷ δὲ ναυτικῷ περιήγγειλαν παρασκευασαμένῳ ὡς τάχιϛα πλεῖν ἐς Λευκάδα. ἦσαν δὲ Κορίνθιοι ξυμπροθυμϐμενοι μάλιϛα τοῖς Αμπρακιώταις, ἀποίκοις ὖσι. καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν ἔκ τε Κορίνθϐ ϗ Σικυῶνος ϗ τῶν ταύτῃ χωρί-

ων, ἐν παρασκευῇ ἦν. τὸ δ᾽ ἐκ Λευκάδος κ̀ Ανακτορίȣ κ̀ Αμπρακίας πρότερον ἀφικόμενον, ἐν Λευκάδι περιέμενε. Κνῆμος δὲ κ̀ οἱ μετ᾽ αὐτȣ̃ χίλιοι ὁπλῖται, ἐπειδὴ ἐπεραιώθησαν λαθόντες Φορμίωνα, ὃς ἦρχε τῶν εἴκοσι νεῶν τῶν Ατ̓ικῶν, αἳ περὶ Ναύπακ̓ον ἐφρȣ́ρȣν, εὐθὺς παρεσκευάζοντο τὴν κατὰ γῆν στρατείαν. καὶ αὐτῷ παρῆσαν Ἑλλήνων μὲν Αμπρακιῶται καὶ Λευκάδιοι κ̀ Ανακτόριοι, κ̀ ȣ̃ς αὐτὸς ἔχων ἦλθε, χίλιοι Πελοποννησίων· βάρβαροι δὲ, Χάονες χίλιοι, ἀβασίλευτοι, ὧν ἡγȣ̃ντο ἐπ᾽ ἐτησίῳ προστασίᾳ [ἐκ] τȣ̃ ἀρχικȣ̃ γένȣς Φώτιος κ̀ Νικάνωρ. ἐστρατεύοντο δὲ μετὰ Χαόνων κ̀ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι. Μολοσσȣ̀ς δὲ ἦγε κ̀ Ατιντάνας Σαβύλινθος, ἐπίτροπος ὢν Θάρυπος τοῦ βασιλέως, ἔτι παιδὸς ὄντος· κ̀ Παραυαίȣς Ὄροιδος, βασιλεὺς ὤν. Ορέσται δὲ χίλιοι, ὧν ἐβασίλευεν Αντίοχος, μετὰ Παραυαίων ξυνεστρατεύοντο Οροίδῳ, Αντιόχȣ ἐπιτρέ-

tur. Nam Leucadiorum, Anactoriorum, et Ambraciotarum *classis*, jam ante *eo* profecta, ad Leucada praestolabatur. Cnemus vero et mille gravis armaturae milites, quos secum ducebat, postquam mare trajecerunt clam Phormione, qui viginti navibus Atticis praeerat, quae circa Naupactum in praesidio erant, se confestim ad expeditionem itinere terrestri faciendam parare coeperunt. eique praesto fuerunt ex Graecis quidem, Ambraciotae, Leucadii, et Anactorii, et mille Peloponnesii, quos ipse secum ducebat. Ex barbaris vero, mille Chaones, qui regio dominatu non regebantur, quibus praeerant annuum Magistratum gerentes Phocius et Nicanor, ex familia, cui ad Magistratus patebat aditus. Cum Chaonibus vero militabant et Thesproti, qui et ipsi dominatu regio non gubernabantur. Molossos vero ducebat et Antitanas Sabylinthus, Tharypis Regis adhuc pupilli tutelam gerens: et Parauaeos, Oroedus Rex. Mille etiam Orestae, permissu Antiochi, qui Rex ipsorum erat, cum Parauaeis et Oroedo ad eandem

militiam proficifcebantur. Perdiccas etiam clam Athenienfibus mille Macedonas mifit, qui poftea fupervenerunt. Cum hoc exercitu Cnemus, non exfpectata Corinthiorum claffe, difceffit; et per agrum Argivum iter facientes, Limnaeam pagum nullis cinctum muris diripuerunt. Et ad Stratum pervenerunt, maximam Acarnaniae urbem; exiftimantes, fi hanc primam cepiffent, caeteras etiam haud aegre in fuam poteftatem venturas.

81. Acarnanes vero, cum intellexiffent, et terra magnas copias *in agrum fuum* irruptionem fecifle, et mari fimul hoftes cum claffe *contra fe* venturos, copias non coëgerunt, ut fuis laborantibus opem ferrent; fed fua quique cuftodiebant. Et ad Phormionem *nuntios* miferunt, per quos eum rogarunt, ut auxilium *fibi* ferret. Ille vero refpondit, fe non poffe, quod claffis Corintho effet ventura, Naupactum praefidio nudatam relinquere. Peloponnefii vero, eorumque focii, fuas copias in tres acies partiti, ad urbem Stratiorum iverunt; ut, caftris prope

ψαντος. ἔπεμψε δὲ καὶ Περδίκκας κρύφα τῶν Ἀθηναίων χιλίους Μακεδόνων, οἳ ὕστερον ἦλθον. τούτῳ τῷ στρατῷ ἐπορεύετο Κνῆμος, οὐ περιμείνας τὸ ἀπὸ Κορίνθου ναυτικόν· καὶ διὰ τῆς Ἀργείας ἰόντες, Λιμναίαν κώμην ἀτείχιστον ἐπόρθησαν. ἀφικνοῦνταί τε ἐπὶ Στράτον, πόλιν μεγίστην τῆς Ἀκαρνανίας, νομίζοντες, εἰ πρώτην ταύτην λάβοιεν, ῥαδίως ἂν σφίσι τἆλλα προσχωρήσειν.

πα΄. Ἀκαρνᾶνες δὲ, αἰσθόμενοι κατά τε τὴν γῆν πολλὴν στρατιὰν ἐσβεβληκυῖαν, ἔκ τε θαλάσσης ναυσὶν ἅμα τοὺς πολεμίους παρεσομένους, οὔτε ξυνεβοήθουν, ἐφύλασσόν τε τὰ αὑτῶν ἕκαστοι· παρά τε Φορμίωνα ἔπεμπον, κελεύοντες ἀμύνειν. ὁ δὲ ἀδύνατος ἔφη εἶναι, ναυτικοῦ ἐκ Κορίνθου μέλλοντος ἐκπλεῖν, Ναύπακτον ἐρήμην ἀπολιπεῖν. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, τρία τέλη ποιήσαντες σφῶν αὐτῶν, ἐχώρουν πρὸς τὴν τῶν Στρατίων πόλιν, ὅπως ἐγγὺς

ϛρατοπεδευσάμενοι, εἰ μὴ λόγῳ πείθοιεν, ἔργῳ πειρῷντο τȣ͂ τείχȣς. κ) τὸ μέσον μὲν ἔχοντες προσήεσαν Χάονες, κ) οἱ ἄλλοι βάρβαροι· ἐκ δεξιᾶς δ' αὐτῶν, Λευκάδιοι καὶ Ανακτόριοι, κ) οἱ μετὰ τȣ́των· ἐν ἀριϛερᾷ δὲ Κνῆμος, κ) οἱ Πελοποννήσιοι, κ) οἱ Αμπρακιῶται. διεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων, κ) ἔϛιν ὅτε ȣ̓δὲ ἑωρῶντο. κ) οἱ μὲν Ἕλληνες τεταγμένοι τε προσήεσαν, κ) διὰ φυλακῆς ἔχοντες, ἕως ἐϛρατοπεδεύσαιντο ἐν ἐπιτηδείῳ. οἱ δὲ Χάονες, σφίσι τε αὐτοῖς πιϛεύοντες, κ) ἀξιȣ́μενοι ὑπὸ τῶν ἐκείνῃ ἠπειρωτῶν μαχιμώτατοι εἶναι, ȣ̓́τ' ἐπέσχον τὸ ϛρατόπεδον καταλαβεῖν, χωρήσαντές τε ῥύμῃ μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ἐνόμισαν [καὶ] αὐτοβοεὶ ἂν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ αὐτῶν τὸ ἔργον γενέσθαι. γνόντες δ' αὐτȣ̀ς οἱ Στράτιοι ἔτι προσιόντας, κ) ἡγησάμενοι, μεμονωμένων εἰ κρατήσειαν, ȣ̓κ ἂν ἔτι σφίσι τȣ̀ς Ἕλληνας ὁμοίως προσελθεῖν, προλοχίζȣσι τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐνέδραις·

illam positis, nisi verbis *eos ad deditionem faciendam* inducere possent, re ipsa muros tentarent. Atque dum *ad urbem* accederent, medium quidem agmen tenebant Chaones, et caeteri barbari: ad dextram vero ipsorum erant Leucadii, Anactorii, et qui cum ipsis veniebant: ad laevam, Cnemus, Peloponnesii, et Ambraciotae. Magno autem intervallo alii ab aliis distabant, quinetiam interdum a mutuo conspectu remoti erant. Et Graeci quidem servatis ordinibus, et caute, procedebant, donec in opportuno *loco* castra posuerunt. Chaones vero, qui suis ipsorum viribus confiderent, et ab illius continentis incolis bellicosissimi esse judicarentur, castris ponendis locum diligere non sustinuerunt; impetuque cum caeteris barbaris lati, urbem vel ipso clamore tantum se capturos, atque hoc facinus sibi tributum iri existimarunt. Stratii vero cum eos propius accedere vidissent, et existimassent, si eos a caeteris sejunctos, superassent, Graecos non amplius pariter ad se accessuros, in locis urbi circumcirca vicinis insidias ante collocant. Post-

quam autem illi propius acceſſerunt, ex urbe pariter, et ex inſidiis proſilientes impreſſionem faciunt. Illisque timore perculſis, multi Chaones caeduntur; caeterique barbari, poſtquam eos cedentes animadverterunt, ne ipſi quidem *hoſtium impetum* amplius ſustinuerunt, ſed in fugam ſe conjecerunt. Neutrum autem Graecorum agmen hanc pugnam ſenſit, quod illi longius proceſſiſſent, eosque *Graeci* properare crederent, ut locum caſtris faciendis opportunum occuparent. Sed cum effuſa fuga barbari ferrentur, eos ad ſe recipiebant, caſtrisque junctis, ibi per diem quieverunt; quod Stratii cum ipſis ad manus venire nollent, quia caeterorum Acarnanum auxilia ad ipſos nondum convenerant: ſed hoſtem fundis eminus laceſſerent, et ad inopiam conſilii compellerent. Nec enim ſine gravis armaturae militibus loco ſeſe movere audebant. Acarnanes autem hoc pugnae genere excellere exiſtimantur.

82. Ubi vero nox advenit, Cnemus cum exercitu celeriter ſeſe recipiens ad fluvium Anapum, octoginta ſtadiis a Strato diſtan-

καὶ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦσαν, ἔκ τε τῆς πόλεως
ὁμόσε χωρήσαντες καὶ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν, προσ-
πίπτουσι. καὶ ἐς φόβον καταστάντων, διαφθεί-
ρονταί τε πολλοὶ τῶν Χαόνων· καὶ οἱ ἄλλοι
βάρβαροι, ὡς εἶδον αὐτοὺς ἐνδόντας, οὐκέτι
ὑπέμειναν, ἀλλ' ἐς φυγὴν κατέστησαν. τῶν
δὲ Ἑλληνικῶν στρατοπέδων οὐδέτερον ᾔσθετο
τῆς μάχης, διὰ τὸ πολὺ προελθεῖν αὐ-
τοὺς, καὶ στρατόπεδον οἰηθῆναι καταληψομέ-
νους ἐπείγεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐνέκειντο φεύγον-
τες οἱ βάρβαροι, ἀνελάμβανόν τε αὐτοὺς,
καὶ ξυναγαγόντες τὰ στρατόπεδα, ἡσύχαζον
αὐτοῦ τὴν ἡμέραν· ἐς χεῖρας μὲν οὐκ ἰόντων
σφίσι τῶν Στρατίων, διὰ τὸ μήπω τοὺς ἄλ-
λους Ακαρνᾶνας ξυμβεβοηθηκέναι, ἄποθεν
δὲ σφενδονώντων, καὶ ἐς ἀπορίαν καθιστάντων.
οὐ γὰρ ἦν ἄνευ ὅπλων κινηθῆναι. δοκοῦσι
δ' οἱ Ακαρνᾶνες κράτιστοι εἶναι τοῦτο ποιεῖν.

πϐ'. Επειδὴ δὲ νὺξ ἐγένετο, ἀναχω-
ρήσας ὁ Κνῆμος τῇ στρατιᾷ κατὰ τάχος
ἐπὶ τὸν Αναπον ποταμὸν, ὃς ἀπέχει στα-

δίους ὀγδοήκοντα Στράτου, τούς τε νεκροὺς κομίζεται τῇ ὑστεραίᾳ ὑποσπόνδους· καὶ Οἰνιαδῶν ξυμπαραγενομένων κατὰ φιλίαν, ἀναχωρεῖ παρ' αὐτοὺς, πρὶν τὴν ξυμβοήθειαν ἐλθεῖν. κἀκεῖθεν ἐπ' οἴκου ἀπῆλθον ἕκαστοι. οἱ δὲ Στράτιοι τροπαῖον ἔστησαν τῆς μάχης τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους.

πγ'. Τὸ δ' ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων τῶν ἐκ τοῦ Κρισαίου κόλπου ναυτικὸν, ὃ ἔδει παραγενέσθαι τῷ Κνήμῳ, ὅπως μὴ ξυμβοηθῶσιν οἱ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Ακαρνᾶνες, οὐ παραγίγνεται, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἐν Στράτῳ μάχης ναυμαχῆσαι πρὸς Φορμίωνα, καὶ τὰς εἴκοσι ναῦς τῶν Αθηναίων, αἳ ἐφρούρουν ἐν Ναυπάκτῳ. ὁ γὰρ Φορμίων παραπλέοντας αὐτοὺς ἔξω τοῦ κόλπου ἐτήρει, βουλόμενος ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ ἐπιθέσθαι. οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἔπλεον μὲν, ὡς οὐκ ἐπὶ ναυμαχίᾳ ἀλλὰ στρατιωτικώτερον παρεσκευασμένοι, ἐς τὴν Ακαρνανίαν

tem, postero die, impetrata fide publica, *suorum* cadavera recepit. cumque Oeniadae per amicitiam se illi adjunxissent, ad eos concessit, antequam caeterorum *Acarnanum* auxilia in unum convenirent: atque illinc omnes domum redierunt. Stratii vero trophaeum statuerunt proelii cum barbaris commissi.

83. Classis autem, quam Corintho, et ab aliis sociis ex sinu Crisaeo ad Cnemum venire oportuerat, ne Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, illis, qui in superioribus, *ac mediterraneis* locis habitabant, copiis undique collectis auxilium ferrent, non venit: sed per illos ipsos dies proelii ad Stratum facti, coacti sunt navalem pugnam committere cum Phormione, et viginti navibus Atheniensium, quae Naupacti in statione praesidii causa manebant. Phormio enim ipsos terram legentes extra sinum observabat, eo consilio, ut in apertum et patens mare progressos aggrederetur. Corinthii vero, eorumque socii non ut ad navale proelium; sed potius more peditum instructi in Acarnaniam navigabant: simul etiam quia putabant

Athenienses, qui viginti tantum naves habebant, cum suis septem et quadraginta navibus pugnam committere non ausuros. Veruntamen postquam ipsos infesta classe contra se navigantes viderunt, dum ipsi maritimam oram legerent, et dum e Patris Achaiae *oppido* ad oppositam continentem in Acarnaniam trajicerent, animadverterunt Athenienses ex Chalcide et Eueno fluvio contra se tendentes, (quamvis enim *Athenienses* prope illos portum noctu cepissent, *Peloponnesios tamen* non latuerunt.) Ita demum in medio freto navale proelium committere coguntur. Duces autem et oppidatim omnium erant, qui se *ad pugnam* parabant. Corinthiorum vero, Machon, Isocrates, et Agatharchidas. Ac Peloponnesii quidem aciem instruxerunt, facto suarum navium orbe quam maximo potuerunt, non permittentes, ut hostium naves per mediam suam classem transcurrerent: et proras quidem extra, puppes vero intro *verterunt*; parvaque navigia, quae simul navigabant, intra *navium orbem* receperunt, et quinque naves celeritate praestantes, ut, si qua hostes irruerent, per intervallum, quod exiguum

καὶ οὐκ ἂν οἰόμενοι πρὸς ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ναῦς τὰς σφετέρας τολμῆσαι τοὺς Ἀθηναίους εἴκοσι ταῖς ἑαυτῶν ναυμαχίαν ποιήσασθαι· ἐπειδὴ μέντοι ἀντιπαραπλέοντάς τε ἑώρων αὐτοὺς, παρὰ γῆν σφῶν κομιζομένων, καὶ ἐκ Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας πρὸς τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον διαβαλλόντων ἐπὶ Ἀκαρνανίας, κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Εὐήνου ποταμοῦ προσπλέοντας σφίσι, καὶ οὐκ ἔλαθον νυκτὸς ὑφορμισάμενοι· οὕτω δὴ ἀναγκάζονται ναυμαχεῖν κατὰ μέσον τὸν πορθμόν. στρατηγοὶ δὲ ἦσαν μὲν καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστων, οἳ παρεσκευάζοντο· Κορινθίων δὲ, Μάχων, καὶ Ἰσοκράτης, καὶ Ἀγαθαρχίδας. καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐτάξαντο, κύκλον τῶν νεῶν ποιήσαντες ὡς μέγιστον οἷοί τ' ἦσαν, μὴ διδόντες διέκπλουν, τὰς πρώρας μὲν ἔξω, εἴσω δὲ τὰς πρύμνας. καὶ τά τε λεπτὰ πλοῖα ἃ ξυνέπλει, ἐντὸς ποιοῦνται, καὶ πέντε ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως ἐκπλέ-

οιεν διαβραχέος παραγιγνόμενοι, εἴπῃ προσπίπλοιεν οἱ ἐναντίοι.

πδ'. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, κατὰ μίαν ναῦν τεταγμένοι, περιέπλεον αὐτοὺς κύκλῳ, καὶ ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντες, καὶ δόκησιν παρέχοντες αὐτίκα ἐμβαλεῖν. προείρητο δ' αὐτοῖς ὑπὸ Φορμίωνος μὴ ἐπιχειρεῖν πρὶν ἂν αὐτὸς σημήνῃ. ἤλπιζε γὰρ αὐτῶν οὐ μενεῖν τὴν τάξιν, ὥσπερ ἐν γῇ πεζὴν, ἀλλὰ ξυμπεσεῖσθαι πρὸς ἀλλήλας τὰς ναῦς, καὶ τὰ πλοῖα ταραχὴν παρέξειν· εἴτ' ἐκπνεῦσαι ἐκ τοῦ κόλπου τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀναμένων τε περιέπλει, καὶ εἰώθει γίγνεσθαι ἐπὶ τὴν ἕω, οὐδένα χρόνον ἡσυχάσειν αὐτούς. καὶ τὴν ἐπιχείρησιν ἐφ' ἑαυτῷ τε ἐνόμιζεν εἶναι, ὁπόταν βούληται, τῶν νεῶν ἄμεινον πλευσῶν, καὶ τότε καλλίστην γίγνεσθαι. ὡς δὲ τό, τε πνεῦμα κατήει, καὶ αἱ νῆες ἐν ὀλίγῳ ἤδη οὖσαι ὑπ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε ἀνέμου, τῶν τε πλοίων ἅμα

erat, ipſae praeſto eſſent ad eruptionem in eos faciendam.

84. Athenienſes vero, cum ſuas naves in longiorem ſeriem diſpoſuiſſent, ita ut ſingulae ſingulas deinceps ſequerentur, eos undique circumvehi, et in anguſtum contrahere coeperunt, *hoſtilium navium* proras ſemper curſu propemodum radentes, et impreſſionis jamjam faciendae opinionem praebentes. Sed Phormio ipſis ante praeceperat, ne hoſtem prius aggrederentur, quam ipſe ſignum dediſſet. Sperabat enim hunc ipſorum ordinem in eodem ſtatu, ut in pedeſtri pugna, quae in terra committitur, non permanſurum: ſed naves inter ſe concurſuras, et *parva* navigia perturbationem *illis* allatura: praeterea ventum ex ſinu *Criſaeo* ſpiraturum, qui ſub auroram *quotidie* flare conſueverat, quem ille exſpectans navibus circumvehebatur, *ratus* ne momento quidem temporis Corinthiorum naves ſtaturas. Exiſtimabat etiam ipſum hoſtes invadendi tempus in ſua poteſtate fore, ita ut eos arbitratu ſuo aggrederetur, ob majorem ſuarum navium celeritatem, qua longe praeſtabat: et tunc, *quum ventus ſpirare coepiſſet*, pulcerrimam *hoſtis adoriendi*

occaſionem fore. Ubi autem et ventus flare coepit, et naves jam in arctum redactae duabus de cauſis, cum ob ventum, tum etiam quod *parva* navigia ſimul ipſis incumberent, turbari coeperunt, et navis cum navi concurrebat, et viri *naves alienas* contis *a ſuis* repellebant; et, quia clamores edebant, et viciſſim alii aliorum naves, earumque mutuum concurſum vitare conabantur, et conviitiis utebantur, nec ea, quae praecipiebantur, nec hortatorum voces exaudire poterant. Quoniam autem homines imperiti remos in maris agitati fluctibus attollere non poterant, naves gubernatoribus minus obtemperantes praebebant. Tunc vero *Phormio*, hoc ipſo temporis articulo, *ſuis* dat ſignum; et Athenienſes, facta impreſſione, primum quidem unam ex praetoriis navibus deprimunt: deinde vero et alias, quacunque tranſibant, corrumpebant. Et effecerunt, ut nullus ipſorum, propter perturbationem, ad reſiſtendum ſe converteret: ſed Patras verſus, et Dymen Achaiae fugerent. Athenienſes vero illos perſequuti, captisque duodecim navibus, et occiſa maxima parte hominum, qui in illis erant, ad Molycricum navigarunt, et tropaeum in *promontorio* Rhio

προσκειμένων, ἐταράσσοντο, καὶ ναῦς τε νηῒ προσέπιπτε, καὶ τοῖς κοντοῖς διωθοῦντο, βοῇ τε χρώμενοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιφυλακῇ τε καὶ λοιδορίᾳ, οὐδὲν κατήκουον οὔτε τῶν παραγγελλομένων, οὔτε τῶν κελευστῶν· καὶ τὰς κώπας ἀδύνατοι ὄντες ἐν κλυδωνίῳ ἀναφέρειν ἄνθρωποι ἄπειροι, τοῖς κυβερνήταις ἀπειθεστέρας τὰς ναῦς παρεῖχον· τότε δὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον σημαίνει, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προσπεσόντες, πρῶτον μὲν καταδύουσι τῶν στρατηγίδων νεῶν μίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας, ᾗ χωρήσειαν, διέφθειρον· καὶ κατέστησαν ἐς ἀλκὴν μὲν μηδένα τρέπεσθαι αὐτῶν ὑπὸ τῆς ταραχῆς, φεύγειν δὲ ἐς Πάτρας, καὶ Δύμην τῆς Ἀχαΐας. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καταδιώξαντες, καὶ ναῦς δώδεκα λαβόντες, τούς τε ἄνδρας ἐξ αὐτῶν τοὺς πλείστους ἀνελόμενοι, ἐς Μολύκρειον ἀπέπλεον· καὶ τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῷ Ῥίῳ, καὶ ναῦν ἀναθέντες τῷ Ποσειδῶνι, ἀνεχώρησαν ἐς

Ναύπακτον. παρέπλευσαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι εὐθὺς ταῖς περιλοίποις τῶν νεῶν ἐκ τῆς Δύμης καὶ Πατρῶν ἐς Κυλλήνην, τὸ Ἠλείων ἐπίνειον· καὶ ἀπὸ Λευκάδος, Κνῆμος, καὶ αἱ ἐκεῖθεν νῆες, ἃς ἔδει ταύταις ξυμμίξαι, ἀφικνοῦνται μετὰ τὴν ἐν Στράτῳ μάχην ἐς τὴν Κυλλήνην.

πέ. Πέμπουσι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ Κνήμῳ ξυμβούλους ἐπὶ τὰς ναῦς, Τιμοκράτην καὶ Βρασίδαν καὶ Λυκόφρονα, κελεύοντες ἄλλην ναυμαχίαν βελτίω καλασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ὑπ' ὀλίγων νεῶν εἴργεσθαι τῆς θαλάσσης. ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς, ἄλλως τε καὶ πρῶτον ναυμαχίας πειρασαμένοις, πολὺς ὁ παράλογος εἶναι· καὶ οὐ τοσούτῳ ᾤοντο σφῶν τὸ ναυτικὸν λείπεσθαι, γεγενῆσθαι δέ τινα μαλακίαν· οὐκ ἀντιτιθέντες τὴν Ἀθηναίων ἐκ πολλοῦ ἐμπειρίαν τῆς σφετέρας δι' ὀλίγου μελέτης. ὀργῇ οὖν ἀπέστελλον. οἱ δὲ, ἀφικόμενοι μετὰ Κνήμου, ναῦς τε περιήγγελλον κατὰ

ſtatuerunt, navique Neptuno conſecrata, Naupactum redierunt. Peloponneſii quoque cum reliquis navibus ex Dyme et Patris ad Cyllenen, Eleorum navale, confeſtim praetervecti pervenerunt. Huc etiam Cnemus ex Leucade, et naves Leucadiae, quas cum his antea conjungi oportuerat, poſt pugnam ad Stratum commiſſam, venerunt.

85. Lacedaemonii vero Cnemo miſerunt Timocratem, Braſidam, et Lycophronem, quorum conſilio in rebus nauticis uteretur, imperantes, ut alterum navale proelium *ſuperiore* melius pararet, nec a paucis navibus maris uſu prohiberetur. Ipſis enim videbatur (praecipue vero quia tunc primum navalis proelii periculum fecerat) haec res admodum praeter *exſpectationem* accidiſſe. neque adeo claſſem ſuam inferiorem eſſe; ſed *potius* quandam ignaviam *in ſuis militibus* fuiſſe exiſtimabant: non reputantes quantum ab ipſorum brevi in re nautica exercitatione diſtaret Athenienſium peritia longo uſu confirmata. Quare cum indignatione *hos ad Cnemum* miſerunt. Hi autem, cum ad Cnemum perveniſſent, de communi conſilio nuntiis circummiſſis, certum navium nu-

merum singulis civitatibus imperarunt, et quas jam habebant, ad navale proelium committendum reficiebant. Phormio et ipse Athenas misit, qui Lacedaemoniorum apparatum indicarent, et proelii navalis victoriam a se partam significarent. petiitque, ut quam plurimas naves primo quoque tempore ad se mitterent, quod quotidie proelii navalis committendi spes esset. Illi vero viginti naves ad eum mittunt. Ei autem, qui eas adducebat, praeterea mandarunt, ut primum in Cretam navigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, qui erat *Atheniensium* hospes, ipsis persuasit, ut in Cydoniam navigarent, dicens fore ut eam, quae ipsis erat inimica, in ipsorum potestatem redigeret. Illos autem *ad hoc faciendum* induxit, Polichnitis, qui Cydoniatis erant finitimi, gratificari cupiens. Atque ille quidem cum navibus, quas acceperat, in Cretam abiit, et cum Polichnitis Cydoniatarum agrum vastavit. Ibique cum propter ventos, tum etiam propter navigandi difficultatem, tempus non exiguum consumsit.

86. Peloponnesii vero, qui ad Cyllenen

πόλεις, καὶ τὰς προϋπαρχούσας ἐξηρτύοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν. πέμπει δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐς τὰς Ἀθήνας τήν τε παρασκευὴν αὐτῶν ἀγγελοῦντας, καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας ἣν ἐνίκησαν φράσοντας· καὶ κελεύων αὐτῷ ναῦς ὅτι πλείστας διὰ τάχους ἀποστεῖλαι, ὡς καθ' ἡμέραν ἑκάστην ἐλπίδος οὔσης ἀεὶ ναυμαχήσειν. οἱ δὲ ἀποπέμπουσιν εἴκοσι ναῦς αὐτῷ· τῷ δὲ κομίζοντι αὐτὰς προσεπέστειλαν ἐς Κρήτην πρῶτον ἀφικέσθαι. Νικίας γὰρ Κρὴς Γορτύνιος, πρόξενος ὢν, πείθει αὐτοὺς ἐπὶ Κυδωνίαν πλεῦσαι, φάσκων προσποιήσειν αὐτὴν οὖσαν πολεμίαν. ἐπῆγε δὲ, Πολιχνίταις χαριζόμενος ὁμόροις τῶν Κυδωνιατῶν. καὶ ὁ μὲν, λαβὼν τὰς ναῦς, ᾤχετο ἐς Κρήτην, καὶ μετὰ τῶν Πολιχνιτῶν ἐδῄου τὴν γῆν τῶν Κυδωνιατῶν· καὶ ὑπὸ ἀνέμων καὶ ὑπὸ ἀπλοίας ἐνδιέτριψεν οὐκ ὀλίγον χρόνον.

πϛ'. Οἱ δ' ἐν τῇ Κυλλήνῃ Πελοπον-

νήσιοι, ἐν τούτῳ ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὴν Κρήτην κατείχοντο, παρεσκευασμένοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν, παρέπλευσαν ἐς Πάνορμον τὸν Ἀχαϊκόν· οὗπερ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προσεβεβοηθήκει. παρέπλευσε δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Μολυκρικὸν, καὶ ὡρμίσατο ἔξω αὐτοῦ ναυσὶν εἴκοσιν, αἷσπερ καὶ ἐναυμάχησεν. ἦν δὲ τοῦτο μὲν τὸ Ῥίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δ' ἕτερον Ῥίον ἐστὶν ἀντιπέρας, τὸ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· διείχετον δὲ ἀπ' ἀλλήλων σταδίους μάλιστα ἑπτὰ τῆς θαλάσσης. τοῦ δὲ Κρισαίου κόλπου στόμα τοῦτό ἐστιν. ἐπὶ οὖν τῷ Ῥίῳ τῷ Ἀχαϊκῷ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀπέχοντι οὐ πολὺ τοῦ Πανόρμου, ἐν ᾧ αὐτοῖς ὁ πεζὸς ἦν, ὡρμίσαντο καὶ αὐτοὶ ναυσὶν ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα, ἐπειδὴ καὶ τοὺς Ἀθηναίους εἶδον. καὶ ἐπὶ μὲν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέρας ἀνθώρμουν ἀλλήλοις, μελετῶντές τε καὶ παρασκευαζόμενοι τὴν ναυμαχίαν· γνώμην ἔχοντες, οἱ μὲν,

erant, interea dum Athenienses circa Cretam detinebantur, ad navale proelium instructi, ad Panormum Achaïcum navigarunt; ubi erant terrestres Peloponnesiorum copiae in unum coactae, ut ipsis auxilium ferrent. Ipse quoque Phormio ad Rhium Molycricum ivit, ac extra ipsum cum viginti navibus stationem habuit, quibus etiam in proelio navali est usus. Hoc autem Rhium Atheniensibus erat amicum. Alterum vero Rhium, quod est in Peloponneso, est e regione: maris autem intervallo stadiorum fere septem alterum ab altero distat. hoc vero est Crisaei sinus os. Peloponnesii igitur ad Rhium Achaïcum, quod a Panormo non multum aberat, in quo erant pedestres ipsorum copiae, et ipsi, postquam et Athenienses conspexerunt, cum septem et septuaginta navibus appulsi castra posuerunt. Et per sex septemve dies adversas stationes habuerunt, proelium navale meditantes ac praeparantes. Eo consilio, hi quidem, quod extra haec Rhia in latum mare progredi non

auderent, superiore clade territi: illi vero, quod in angustias ingredi nollent, quia existimabant pro illis facere, proelium in angustiis committi. Deinde Cnemus, Brasidas, caeterique Peloponnesiorum duces, cum proelium navale primo quoque tempore committere vellent, prius quam nova classis Athenis missa istis subsidio veniret, primum milites convocarunt; cumque multos ipsorum propter superiorem cladem territos, nec alacres animadverterent, ut animos illis adderent, haec verba fecerunt.

87. 'Si quis vestrum, Viri Peloponnesii, 'propter superiorem navalem pugnam, futuram etiam reformidat, is non justam formidinis conjecturam habet. nam et apparatu 'fuit inferior, quemadmodum scitis, nec ad 'navale proelium potius, quam ad terrestem 'expeditionem navigabamus. Quinetiam 'non paucae res adversae, fortuna ita volente, nobis acciderunt. Nonnihil etiam ipsa 'rerum nauticarum imperitia nos, qui tunc 'primum proelii navalis periculum fecimus,

μὴ ἐκπλεῖν ἔξω τῶν Ῥίων ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, φοβούμενοι τὸ πρότερον πάθος· οἱ δὲ, μὴ ἐσπλεῖν ἐς τὰ στενὰ, νομίζοντες πρὸς ἐκείνων εἶναι τὴν ἐν ὀλίγῳ ναυμαχίαν. ἔπειτα ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων στρατηγοὶ, βουλόμενοι ἐν τάχει τὴν ναυμαχίαν ποιῆσαι, πρίν τι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπιβοηθῆσαι, ξυνεκάλεσαν τοὺς στρατιώτας πρῶτον, καὶ ὁρῶντες αὐτῶν τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν προτέραν ἧσσαν φοβουμένους, καὶ οὐ προθύμους ὄντας, παρεκελεύσαντο, καὶ ἔλεξαν τοιάδε.

πζ'. ‘Ἡ ΜΕΝ γενομένη ναυμαχία, ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, εἴτις ἄρα δι' αὐτὴν ὑμῶν φοβεῖται τὴν μέλλουσαν, οὐχὶ δικαίαν ἔχει τέκμαρσιν τὸ ἐκφοβῆσαι. τῇ τε γὰρ παρασκευῇ ἐνδεὴς ἐγένετο, ὥσπερ ἴστε, καὶ οὐχὶ ἐς ναυμαχίαν μᾶλλον ἢ ἐπὶ στρατείαν ἐπλέομεν. ξυνέβη δὲ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης οὐκ ὀλίγα ἐναντιωθῆναι. καί πού τι καὶ ἡ ἀπειρία πρῶτον ναυμαχοῦντας

‘ ἔσφηλεν. ὥστε οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν κα-
‘ κίαν τὸ ἡσσῆσθαι προσεγένετο. οὐδὲ δίκαι-
‘ ον, τῆς γνώμης τὸ μὴ κατὰ κράτος νικη-
‘ θὲν, ἔχον δέ τινα ἐν αὐτῷ ἀντιλογίαν,
‘ τῆς [γε] ξυμφορᾶς τῷ ἀποβάντι ἀμβλύ-
‘ νεσθαι· νομίσαι δὲ ταῖς μὲν τύχαις ἐν-
‘ δέχεσθαι σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους,
‘ ταῖς δὲ γνώμαις τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ ἀνδρείους
‘ ὀρθῶς εἶναι· καὶ μὴ ἀπειρίαν, τοῦ ἀνδρείου
‘ παρόντος, προβαλλομένους, εἰκότως ἂν ἔν
‘ τινι κακοὺς γενέσθαι. ὑμῶν δὲ οὐδ' ἡ ἀπει-
‘ ρία τοσοῦτον λείπεται ὅσον τόλμῃ προέ-
‘ χετε· τῶνδε δὲ ἡ ἐπιστήμη, ἣν μάλιστα
‘ φοβεῖσθε, ἀνδρείαν μὲν ἔχουσα, καὶ μνή-
‘ μην ἕξει ἐν τῷ δεινῷ ἐπιτελεῖν ἃ ἔμα-
‘ θεν, ἄνευ δὲ εὐψυχίας οὐδεμία τέχ-
‘ νη πρὸς τοὺς κινδύνους ἰσχύει. φόβος γὰρ
‘ μνήμην ἐκπλήσσει, τέχνη δὲ ἄνευ ἀλ-
‘ κῆς οὐδὲν ὠφελεῖ. πρὸς μὲν οὖν τὸ ἐμ-
‘ πειρότερον αὐτῶν τὸ τολμηρότερον ἀν-
‘ τιτάξασθε· πρὸς δὲ τὸ διὰ τὴν ἧσσαν

labefactavit. Itaque non propter noſtram ignaviam accidit, ut ſuperaremur. neque convenit animos, qui per vim ſuperati non fuerunt, et qui rationes aliquas habent, quas adverſariis objiciant, calamitatis eventu debilitari: ſed exiſtimare, uſu venire, ut rebus quidem fortuitis homines fallantur; ſed iidem, ſi animos fortes habeant, ſemper ſtent erecti. neque *decet ipſos* imperitiam praetendentes, cum animi virtus adſit, aliqua in re merito ignavos eſſe. Vos autem non tam propter imperitiam eſtis inferiores, quam propter audaciam ſuperiores. Horum vero ſcientia, quam maxime formidatis, ſi cum fortitudine ſit conjuncta, memor etiam erit in periculis peragere ea, quae didicit: ſed ſine animi generoſitate nulla ars adverſus pericula valet. Metus enim memoriam excutit, ars vero ſine fortitudine nihil prodeſt. Ergo majori illorum experientiae majorem audaciam opponite: timori vero, quo propter cladem acceptam perculſi eſtis, quod imparatos tunc vos offenderint, *opponite*,

'Vobis etiam insuper adest navium multitudo, et *loci opportunitas*, quod praesentibus gravis armaturae militibus navale proelium prope regionem vestram sitis commissuri. Plerumque vero victoria penes illos est, qui sunt et numero superiores, et melius instructi. Quamobrem nihil prorsus reperimus, cur merito simus offensuri. Quinetiam quaecunque ante peccavimus, nunc haec ipsa adjuncta disciplinam praebebunt. Fidenti igitur animo et gubernatores et nautae suum quique ducem sequamini, non deserentes locum, qui unicuique assignatus fuerit. Nos vero non deterius, quam superiores duces, *hostis* invadendi commoditatem parabimus; neque cuiquam occasionem praebebimus, ut sit ignavus. Quod si quis voluerit, is debitis poenis afficietur: fortes autem proemiis virtute dignis ornabuntur.'

88. His igitur verbis duces Peloponnesiorum suis militibus animos addiderunt. Phormio vero, timens et ipse suorum mili-

'δεδιέναι, τὸ ἀπαράσκευοι τότε τυχεῖν. 'περιγίγνεται δὲ ὑμῖν πλῆθός τε νεῶν, καὶ 'πρὸς τῇ γῇ οἰκείᾳ οὔσῃ, ὁπλιτῶν παρόν-'των, ναυμαχεῖν· τὰ δὲ πολλὰ, τῶν 'πλειόνων καὶ ἄμεινον παρεσκευασμένων τὸ 'κράτος ἐστίν. ὥστε οὐδὲ καθ' ἓν εὑρίσκομεν 'εἰκότως ἂν ἡμᾶς σφαλλομένους· καὶ ὅσα 'ἡμάρτομεν πρότερον, νῦν αὐτὰ ταῦτα 'προσγενόμενα διδασκαλίαν παρέξει. θαρ-'σοῦντες οὖν καὶ κυβερνῆται, καὶ ναῦται, τὸ 'καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἕπεσθε, χώραν μὴ 'λείποντες ᾗ ἄν τις προσταχθῇ. τῶν δὲ 'πρότερον ἡγεμόνων οὐ χεῖρον τὴν ἐπιχεί-'ρησιν ἡμεῖς παρασκευάσομεν, καὶ οὐκ ἐνδώ-'σομεν πρόφασιν οὐδενὶ κακῷ γενέσθαι· ἢν 'δέ τις ἄρα καὶ βουληθῇ, κολασθήσεται τῇ 'πρεπούσῃ ζημίᾳ· οἱ δὲ ἀγαθοὶ τιμήσονται 'τοῖς προσήκουσιν ἄθλοις τῆς ἀρετῆς.'

πή. Τοιαῦτα μὲν τοῖς Πελοποννησίοις οἱ ἄρχοντες παρεκελεύσαντο. ὁ δὲ Φορμίων, δεδιὼς καὶ αὐτὸς τὴν τῶν στρατιωτῶν

ὀῤῥωδίαν, κ̀ αἰσθόμενος ὅτι τὸ πλῆθος τῶν νεῶν κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνιστάμενοι ἐφοβοῦντο, ἐβούλετο ξυγκαλέσας θαρσῦναί τε, καὶ παραίνεσιν ἐν τῷ παρόντι ποιήσασθαι. πρότερον μὲν γὰρ ἀεὶ αὐτοῖς ἔλεγε, καὶ προπαρεσκεύαζε τὰς γνώμας, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς πλῆθος νεῶν τοσοῦτον, ἢν ἐπιπλέῃ, ὅ,τι οὐχ ὑπομενετέον αὐτοῖς ἐστι. κ̀ οἱ στρατιῶται ἐκ πολλοῦ ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀξίωσιν ταύτην εἰλήφεσαν, μηδένα ὄχλον Ἀθηναῖοι ὄντες Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρεῖν. τότε δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν ὄψιν ὁρῶν αὐτοὺς ἀθυμοῦντας, ἐβούλετο ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν· κ̀ ξυγκαλέσας τοὺς Ἀθηναίους, ἔλεξε τοιάδε.

πθ'. ‘ ὉΡΩΝ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατι-
‘ ῶται, πεφοβημένους τὸ πλῆθος τῶν ἐναν-
‘ τίων, ξυνεκάλεσα, οὐκ ἀξιῶν τὰ μὴ δεινὰ
‘ ἐν ὀῤῥωδίᾳ ἔχειν. οὗτοι γὰρ πρῶτον μὲν,
‘ διὰ τὸ προνενικῆσθαι, κ̀ μηδὲ αὐτοὶ οἴ-
‘ εσθαι ὅμοιοι ἡμῖν εἶναι, τὸ πλῆθος τῶν

tum formidinem, et animadvertens eos, concilia ſcorſum habentes, claſſis hoſtilis multitudinem formidare; voluit illis convocatis animos addere, et in praeſentia adhortari. Nam ante quidem illis ſemper dicebat, (ut illorum animos praepararet) nullum eſſe tantum navium numerum, cujus, ſi contra ipſos veniret, impetus ipſis non eſſet ſuſtinendus. Et ipſi milites jampridem hanc opinionem animis conceperant, ut, quia Athenienſes eſſent, cum nulla quantumvis ingenti Peloponneſiorum claſſe pugnam detrectarent. Tunc vero cernens ipſos, propter praeſentiam hoſtis, qui erat in ipſorum conſpectu, animo debilitatos, eos commonefacere voluit, ut fidentem animum haberent, illisque convocatis, hanc orationem habuit.

89. ‘ Cum vos animadvertam, viri mili‘ tes, hoſtium multitudinem pertimeſcere, ‘ convocavi, quia non cenſeo vobis extimeſ‘ cenda eſſe, quae minime ſunt horrenda. ‘ Hi enim primum quidem, quod a nobis an‘ te victi fuerint, ſibique ſint conſcii ſe no‘ bis non eſſe pares, hunc navium numerum,

'nec aequalem compararunt. Deinde, quo 'potiſſimum freti contra *nos* tendunt, quaſi 'fortitudo ad ipſos *ſolos* pertineat; nullam 'aliam ob cauſam audaces ſunt, niſi ob pug-'nae pedeſtris peritiam quam ſibi compara-'runt, qua fit, ut pleraque bella feliciter 'gerant, et in rebus etiam nauticis ſe idem 'ſuo cum commodo facturos putent. Sed 'hoc merito nobis nunc magis aderit, ſi et 'illis in illo *altero genere major peritia ad-'eſt.* Siquidem animi praeſtantia nequaquam 'excellunt. Quod autem utrique majorem 'alicujus rei peritiam habeamus, *ideo* ſu-'mus audaciores. Praeterea Lacedaemonii, 'qui ſociis praeſunt, ſuae gloriae cauſa ple-'roſque in hoc periculum invitos adducunt. 'Cum enim Marte minime dubio ſuperati 'fuerint, *profecto, niſi cogerentur,* novum 'navale proelium nunquam tentarent. Il-'lorum igitur audaciam ne formidetis. Vos 'enim longe majorem atque certiorem ter-'rorem illis incutitis, tum quia eos jam an-'te viciſtis, tum etiam quia putant vos con-'tra ſe non ſtaturos, niſi facinus aliquod 'maxime memorabile facile decreveritis,

νεῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου παρεσκευάσαντο· ἔπειτα, ᾧ μάλιστα πιστεύοντες προσέρχονται, ὡς προσῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι, οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ πεζῷ ἐμπειρίαν, ταπλείω κατορθοῦντες, καὶ οἴονται σφίσι καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ ποιήσειν τὸ αὐτό. τὸ δ' ἐκ τοῦ δικαίου ἡμῖν μᾶλλον νῦν περιέσται, εἴπερ καὶ τούτοις ἐν ἐκείνῳ. ἐπεὶ εὐψυχίᾳ γε οὐδὲν προφέρουσι· τῷ δὲ ἑκάτεροί τι ἐμπειρότεροι εἶναι, θρασύτεροί ἐσμεν. Λακεδαιμόνιοί τε ἡγούμενοι τῶν ξυμμάχων, διὰ τὴν σφετέραν δόξαν, ἄκοντας προσάγουσι τοὺς πολλοὺς ἐς τὸν κίνδυνον. ἐπεὶ οὐκ ἄν ποτε ἐνεχείρησαν ἡσσηθέντες παραπολὺ, αὖθις ναυμαχεῖν. μὴ δὴ αὐτῶν τὴν τόλμαν δείσητε· πολὺ δὲ ὑμεῖς ἐκείνοις πλέω φόβον παρέχετε καὶ πιστότερον, κατά τε τὸ προνενικηκέναι, καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἡγοῦνται μὴ μέλλοντάς τι ἄξιον τοῦ παραπολὺ πράξειν, ἀνθίστασθαι ὑμᾶς. ἀντίπαλοι μὲν

γὰρ οἱ πλείους, ὥσπερ οὗτοι, τῇ δυνάμει τὸ πλέον πίσυνοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπέρχονται· οἱ δ' ἐκ πολλῷ ὑποδεεστέρων, καὶ ἅμα οὐκ ἀναγκαζόμενοι, μέγα τὶ τῆς διανοίας τὸ βέβαιον ἔχοντες ἀντιτολμῶσιν. ἃ λογιζόμενοι οὗτοι, τῷ οὐκ εἰκότι πλέον πεφόβηνται ἡμᾶς ἢ τῇ κατὰ λόγον παρασκευῇ. πολλὰ δὲ καὶ στρατόπεδα ἤδη ἔπεσεν ὑπ' ἐλασσόνων τῇ ἀπειρίᾳ, ἔστι δὲ ἃ καὶ τῇ ἀτολμίᾳ· ὧν οὐδετέρου ἡμεῖς νῦν μετέχομεν. τὸν δὲ ἀγῶνα οὐκ ἐν τῷ κόλπῳ ἑκὼν εἶναι ποιήσομαι, οὐδὲ ἐσπλεύσομαι ἐς αὐτόν. ὁρῶ γὰρ ὅτι πρὸς πολλὰς ναῦς ἀνεπιστήμονας ὀλίγαις ναυσὶν ἐμπείρως καὶ ἄμεινον πλεούσαις ἡ στενοχωρία οὐ ξυμφέρει. οὔτε γὰρ ἂν ἐπιπλεύσειέ τις ὡς χρὴ ἐς ἐμβολήν, μὴ ἔχων τὴν πρόσοψιν τῶν πολεμίων ἐκ πολλοῦ, οὔτε ἂν ἀποχωρήσειεν ἐν δέοντι, πιεζόμενος. διέκπλοι τε οὐκ εἰσίν, οὐδὲ ἀναστροφαί, ἅπερ νεῶν ἄμεινον πλεουσῶν ἔργα ἐστίν· ἀλλ' ἀνάγκη ἂν

'Nam adverſarii, qui numero ſunt ſuperio-
'res, ut iſti, viribus magis quam conſilio freti
'*hoſtem* invadunt. Qui vero ſunt longe infe-
'riores, ſimul etiam qui non coguntur, mag-
'nam quandam animi fiduciam habentes,
'adverſus *hoſtem ire* audent. Quae cum iſti
'conſiderent, magis nos formidant ob non
'juſtum, quam ob juſtum *rerum bellicarum*
'apparatum. Multi autem exercitus *majo-*
'*res* a minoribus, propter imperitiam; non-
'nulli etiam propter ignaviam jam profli-
'gati fuerunt: a quo utroque *vitio* nos nunc
'alieni ſumus. Proelium vero in ſinu mea
'ſponte non committam, nec in eum navi-
'gabo. Video enim anguſtias non conduce-
're paucis navibus, quae ſub peritis guber-
'natoribus aguntur, et quae ſunt agiliores,
'adverſus multas naves, in quibus homines
'rerum nauticarum imperiti vehuntur. Nec
'enim quiſquam hoſtem invaſerit, ita ut
'roſtro navis impreſſionem in eum faci-
'at, quemadmodum oportet, niſi e longin-
'quo eum in conſpectu habeat; neque, ſi
'prematur, commode ſe ſubducere queat.
'neque per mediam claſſem percurrendi,

'aut recurrendi, facultas ulla datur, quae 'navium agiliorum ſunt opera: ſed pro na'vali proelio pedeſtre fieri neceſſe fuerit. 'et hoc modo major navium numerus me'liore conditione pugnat. Sed harum re'rum curam ego pro virili provide geram. 'Vos vero apud naves veſtrum quique or'dinem ſervantes, imperata celeriter acci'pite, praeſertim cum hoſtium ſtationes non 'longe abſint; et in ipſo proelio militarem 'diſciplinam, et ſilentium plurimi facite; '(haec enim cum multis aliis in rebus belli'cis, tum vero praecipue in navalibus con'ducunt;) hosque pro eo, ac res a vobis an'te geſtas decet, propulſate. Magnum au'tem certamen vobis aut omnem claſſis ſpem 'Peloponneſiis eripere, aut propiorem ma'ris *amittendi* metum Athenienſibus affer're. Illud etiam iterum vobis in memoriam 'revoco, permultos eorum a vobis ſupera'tos fuiſſe. Virorum vero, qui *ſemel* victi 'fuerunt, animi eadem pericula *iterum* pari 'audacia ſubire non ſolent.'

90. Hujusmodi verbis et ipſe Phormio ſuos eſt adhortatus. Peloponneſii vero, quo-

‘ εἴη τὴν ναυμαχίαν, πεζομαχίαν καθί-
‘ στασθαι. καὶ ἐν τούτῳ αἱ πλείους νῆες κρείσ-
‘ σους γίγνονται. τούτων μὲν οὖν ἐγὼ ἕξω
‘ τὴν πρόνοιαν κατὰ τὸ δυνατόν. ὑμεῖς δὲ,
‘ εὔτακτοι παρὰ ταῖς ναυσὶ μένοντες, τά
‘ τε παραγγελλόμενα ὀξέως δέχεσθε, ἄλ-
‘ λως τε καὶ δι' ὀλίγου τῆς ἐφορμήσεως οὔσης,
‘ καὶ ἐν τῷ ἔργῳ κόσμον καὶ σιγὴν περὶ πλεί-
‘ στου ἡγεῖσθε· (ὥστε τὰ πολλὰ τῶν πολε-
‘ μικῶν ξυμφέρει, καὶ ναυμαχίᾳ οὐχ ἥκι-
‘ στα) ἀμύνεσθέ τε τούσδε ἀξίως τῶν προ-
‘ ειργασμένων. ὁ δὲ ἀγὼν μέγας ὑμῖν, ἢ
‘ καταλῦσαι Πελοποννησίων τὴν ἐλπίδα
‘ τοῦ ναυτικοῦ, ἢ ἐγγυτέρω καταστῆσαι Α-
‘ θηναίοις τὸν φόβον περὶ τῆς θαλάσσης.
‘ ἀναμιμνήσκω δ' αὖ ὑμᾶς ὅτι νενικήκατε
‘ αὐτῶν τοὺς πολλούς· ἡσσημένων δὲ ἀν-
‘ δρῶν οὐκ ἐθέλουσιν αἱ γνῶμαι πρὸς τοὺς αὐ-
‘ τοὺς κινδύνους ὅμοιαι εἶναι.’

Ϟ'. Τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ Φορμίων πα-
ρεκελεύσατο. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ

αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐπέπλεον ἐς τὸν κόλπον καὶ τὰ στενά, βουλόμενοι ἄκοντας ἔσω προαγαγεῖν αὐτούς, ἀναγόμενοι ἅμα ἕω, ἔπλεον, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς, ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν γῆν ἔσω ἐπὶ τοῦ κόλπου, δεξιῷ κέρᾳ ἡγούμενοι, ὥσπερ καὶ ὥρμουν. ἐπὶ δ' αὐτῷ εἴκοσι ναῦς ἔταξαν τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως εἰ ἄρα νομίσας ἐπὶ τὴν Ναύπακτον αὐτοὺς πλεῖν ὁ Φορμίων, καὶ αὐτὸς ἐπιβοηθῶν ταύτῃ παραπλέοι, μὴ διαφύγοιεν πλέοντα τὸν ἐπίπλουν σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξω τοῦ ἑαυτῶν κέρως, ἀλλ' αὗται αἱ νῆες περικλείσειαν. ὁ δὲ (ὅπερ ἐκεῖνοι προσεδέχοντο) φοβηθεὶς περὶ τῷ χωρίῳ ἐρήμῳ ὄντι, ὡς ἑώρα ἀναγομένους αὐτούς, ἄκων καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας, ἔπλει παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὁ πεζὸς ἅμα τῶν Μεσσηνίων παρεβοήθει. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως παραπλέοντας, καὶ ἤδη ὄντας ἐντὸς τοῦ κόλπου τε καὶ πρὸς τῇ γῇ, (ὅπερ ἐβούλοντο μάλιστα) ἀπὸ ση-

niam Athenienses in sinu et *maris* angustiis contra ipsos non tendebant, cum eos invitos in sinum producere vellent, statim primo diluculo instructa classe in ordines, quorum singuli quaternas naves habebant, portu solventes, in suum agrum, intra *Crisaeum* sinum navigare coeperunt, dextro cornu procedente, sicut etiam in statione steterant. In hoc autem *cornu*, viginti naves maxima celeritate praeditas constituerunt, ut, si forte Phormio, ratus ipsos Naupactum versus tendere, ipse quoque hac iter faceret, opem laturus, Athenienses suarum navium impressionem extra suum cornu vitare non possent; sed hac ipsae naves *eos* intercluderent. Ille vero, (id, quod illi exspectabant) metuens oppido praesidiis nudato, postquam vidit eos navigantes, invitus, et festinanter militibus in naves impositis oram maritimam legere coepit. Simul etiam Messeniorum peditatus oram maritimam sequutus aderat, ut suis opem ferret. Peloponnesii vero, cum eos unico cornu longa navium serie, ita ut singulae singulas sequerentur, et jam intra sinum, et prope terram navigantes vidissent,

(id, quod maxime cupiebant) uno ſigno repente dato naves convertentes, proris adverſis in Athenienſes ferri coeperunt, quanta maxima celeritate quisque poterat, omnesque naves a ſe interceptum iri ſperabant. At illorum undecim quidem naves, quae praecedebant, Peloponneſiorum cornu et converſionem vitantes, in apertum mare fugerunt: ſed alias asſequuti ſunt, et fugientes ad terram compulerunt, et corruperunt. Et Athenienſium quotquot ex illis non enataverunt, interfecerunt. Nonnullas etiam naves, quas ex ſuis religaverant, inanes trahebant, et unam ipſarum cum ipſis viris jam ceperant. Nonnullas vero Meſſenii, ſubſidium ferentes, et cum ipſis armis in mare ingreſſi, conſcenderunt; et ex earum tabulatis pugnantes, hoſtibus, qui eas jam trahebant, eripuerunt.

91. Hac igitur parte Peloponneſii victores erant, et Atticas naves corruperunt. Sed viginti ipſorum naves, quae in dextro cornu collocatae fuerant, undecim Athenienſium naves perſequebantur, quae navium con-

μείυ ἑνὸς ἄφνω ἐπιςρέψαντες τὰς ναῦς, μετωπηδὸν ἔπλεον, ὡς εἶχε τάχυς ἕκαςος, ἐπὶ τὺς Ἀθηναίυς· κ) ἤλπιζον πάσας τὰς ναῦς ἀπολήψεσθαι. τῶν δὲ, ἕνδεκα μέν τινες, αἵπερ ἡγοῦντο, ὑπεκφεύγυσι τὸ κέρας τῶν Πελοποννησίων, κ) τὴν ἐπιςροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· τὰς δὲ ἄλλας ἐπικαταλαβόντες, ἐξέωσάν τε πρὸς τὴν γῆν ὑποφευγύσας, κ) διέφθειραν. ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτειναν ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν· κ) τῶν νεῶν τινας ἀναδύμενοι εἷλκον κενὰς, μίαν δὲ αὐτοῖς ἀνδράσιν εἷλον ἤδη. τὰς δέ τινας οἱ Μεσσήνιοι παραβοηθήσαντες, κ) ἐπεσβαίνοντες ξὺν τοῖς ὅπλοις ἐς τὴν θάλασσαν, κ) ἐπιβάντες, ἀπὸ τῶν καταςρωμάτων μαχόμενοι ἀφείλοντο ἑλκομένας ἤδη.

ϞΑ'. Ταύτῃ μὲν ὖν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκράτυν τε κ) ἔφθειραν τὰς Ἀττικὰς ναῦς. αἱ δὲ εἴκοσι νῆες αὐτῶν αἱ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐδίωκον τὰς ἕνδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναί-

ων, αἵπερ ὑπεξέφυγον τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· καὶ φθάνουσιν αὐτοὺς, πλὴν μιᾶς νεὼς, προκαταφυγοῦσαι ἐς τὴν Ναύπακτον. καὶ ἴσχουσαι ἀντίπρωροι κατὰ τὸ Ἀπολλώνιον, παρεσκευάζοντο ἀμυνούμενοι, ἢν ἐς τὴν γῆν ἐπὶ σφᾶς ἐπιπλέωσιν. οἱ δὲ, παραγιγνόμενοι ὕστερον, ἐπαιώνιζόν τε ἅμα πλέοντες, ὡς νενικηκότες, καὶ τὴν μίαν ναῦν τῶν Ἀθηναίων τὴν ὑπόλοιπον ἐδίωκε Λευκαδία ναῦς μία πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων. ἔτυχε δὲ ὁλκὰς ὁρμοῦσα μετέωρος, περὶ ἣν ἡ Ἀττικὴ ναῦς φθάσασα καὶ περιπλεύσασα, τῇ διωκούσῃ Λευκαδίᾳ ἐμβάλλει μέσῃ, καὶ καταδύει. τοῖς μὲν οὖν Πελοποννησίοις, γενομένου τούτου τοῦ ἀπροσδοκήτου τε καὶ παραλόγου, φόβος ἐμπίπτει· καὶ ἅμα ἀτάκτως διώκοντες, διὰ τὸ κρατεῖν, αἱ μέν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας, ἐπέστησαν τοῦ πλοῦ, ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντεξόρμησιν, βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι· αἱ δὲ καὶ ἐς βρα-

verſionem vitantes in apertum mare fugerant. Et illae Naupactum fuga ſe recipientes, praeter unam, *omnes* hoſtem praevertunt: cumque ad Apollinis fanum appuliſſent, proris contra hoſtes verſis ſeſe ad vim propulſandam accingebant, ſi illi ad terram contra ſe venirent. Illi vero cum paulo poſt adveniſſent, inter navigandum paeana canebant, tanquam victores; et unam Athenienſium navem, quae reliqua erat, una Leucadia navis, quae caeteras longe antecedebat, inſequebatur. Forte autem navis oneraria aliquantum procul a portu ſtabat ad anchoras, ad quam Attica navis, cum prior perveniſſet, et circum eam ſe egiſſet, in mediam Leucadiam perſequentem incurrit, eamque demergit. Cum autem haec res ex improviſo et praeter omnem exſpectationem accidiſſet, metus Peloponneſios invaſit. Simul etiam, quia non ſervatis ordinibus *hoſtem* perſequebantur, quod *jam* victores eſſent, nonnullae naves, dum illi plurium adventum exſpectare volunt, demiſſis remis navigationis curſum inhibuerant, rem ſibi inutilem facientes, propter incurſionem, quam hoſtis ex brevi *ſpatio* in ipſas erat facturus. Non-

nullae etiam propter loci imperitiam in brevia impegerant.

92. Athenienses autem, cum haec fieri vidissent, audacia subiit, signoque simul omnibus dato et clamore sublato, in eos impressionem fecerunt. Illi vero, cum propter superiora peccata, tum etiam propter praesentem rerum omnium confusionem, paulisper quidem hostium impetum sustinuerunt; deinde vero terga dantes Panormum redierunt, unde solverant. Athenienses vero eos insequuti, ceperunt sex naves, quae maxime propinquae erant, et suas abstulerunt, quas illi ad terram corruptas tunc primum religaverant. Hostium autem alios quidem interfecerunt, alios vero, quorum exiguus erat numerus, vivos ceperunt. Timocrates vero Lacedaemonius, qui in Leucadia navi vehebatur, quae juxta onerariam est depressa, quum navis erat fracta, gladio se transegit, et in Naupactiorum portum est delatus. Athenienses autem reversi tropaeum *ibi* statuerunt, unde profecti vicerunt. Et cadavera, naviumque fractarum tabulas, quae ad ipsorum oram delatae fuerant, susceperunt; sua-

χέα, χωρίων ἀπειρία, ὤκειλαν.

ϞΒʹ. Τοὺς δ' Ἀθηναίους ἰδόντας ταῦτα γιγνόμενα θάρσος τε ἔλαβε, καὶ ἀπὸ ἑνὸς κελεύσματος ἐμβοήσαντες, ἐπ' αὐτοὺς ὥρμησαν. οἱ δὲ, διὰ τὰ ὑπάρχοντα ἁμαρτήματα, καὶ τὴν παροῦσαν ἀταξίαν, ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμειναν, ἔπειτα δὲ ἐτράποντο ἐς τὸν Πάνορμον, ὅθεν περ ἀνηγάγοντο. ἐπιδιώκοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τάς τε ἐγγὺς οὔσας μάλιστα ναῦς ἔλαβον ἓξ, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀφείλοντο. ἃς ἐκεῖνοι πρὸς τῇ γῇ διαφθείραντες, τοπρῶτον ἀνεδήσαντο· ἄνδρας τε τοὺς μὲν, ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν. ἐπὶ δὲ τῆς Λευκαδίας νεὼς, ἣ περὶ τὴν ὁλκάδα κατέδυ, Τιμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος πλέων, ὡς ἡ ναῦς διεφθείρετο, ἔσφαξεν ἑαυτὸν, καὶ ἐξέπεσεν ἐς τὸν Ναυπακτίων λιμένα. ἀναχωρήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τροπαῖον ἔστησαν, ὅθεν ἀναγόμενοι ἐκράτησαν· καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ναυάγια ὅσα πρὸς τῇ ἑαυτῶν ἦν, ἀνείλοντο, καὶ τοῖς ἐναντίοις

τὰ ἐκείνων ὑπόσπονδα ἀπέδοσαν. ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον, ὡς νενικηκότες, τῆς τροπῆς ἃς πρὸς τῇ γῇ ναῦς διέφθειραν· καὶ ἥνπερ ἔλαβον ναῦν, ἀνέθεσαν ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Ἀχαϊκὸν παρὰ τὸ τροπαῖον. μετὰ δὲ ταῦτα, φοβούμενοι τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν, ὑπὸ νύκτα ἐσέπλευσαν ἐς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον καὶ Κόρινθον, πάντες πλὴν Λευκαδίων. καὶ οἱ ἐκ τῆς Κρήτης Ἀθηναῖοι ταῖς εἴκοσι ναυσὶν, αἷς ἔδει πρὸ τῆς ναυμαχίας τῷ Φορμίωνι παραγενέσθαι, οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς ἀναχωρήσεως τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ναύπακτον· καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

ϞΓʹ. Πρὶν δὲ διαλῦσαι τὸ ἐς Κόρινθόν τε καὶ τὸν Κρισαῖον κόλπον ἀναχωρῆσαν ναυτικὸν, ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας, καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος, ἐβούλοντο, διδαξάντων τῶν Μεγαρέων, ἀποπειράσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων. ἦν δὲ ἀ-

que hostibus, interposita fide publica, reddiderunt. Peloponnesii autem et ipsi tropaeum statuerunt, tanquam victores, ob naves fugatas, quas ad terram corruperant; et navem, quam ceperant, in Achaico Rhio juxta tropaeum *Neptuno* consecrarunt. Postea vero veriti, ne auxilia ab Atheniensibus missa supervenirent, noctu in Crisaeum, Corinthiumque sinum, omnes praeter Leucadios vela fecerunt. Nec multo post navium discessum, Athenienses ex Creta venientes cum viginti navibus, quas ante pugnam Phormioni adesse oportuerat, Naupactum appulerunt. Atque haec aestas *sic* exacta est.

93. Prius tamen quam classis dimitteretur, et Corinthum Crisaeumque sinum repeteret, Cnemus, Brasidas, et caeteri Peloponnesiorum duces, ineunte hyeme, a Megarensibus edocti, Piraeeum Atheniensium portum (nullo enim praesidio custodiebatur, nullisque catenis claudebatur, idque non sine causa, quod *Athenienses* classe longe superiores essent) tentare voluerunt. Illis au-

tem placitum eſt, ut ſinguli nautae cum ſingulis remis, et ſingulis pulvinis, quos ſibi remigantibus ſubſternerent, et cum ſingulis ſcalmis, Corintho pedibus irent ad mare, quod Athenas ſpectat; atque illinc Megara quam celerrime profecti, deductis ex Niſaea, illorum navali, quadraginta navibus, quae illic erant, confeſtim in Piraeeum navigarent. Nec enim in eo ulla claſſis erat, quae pro portu in ſtatione manens excubias ageret, nec ulla prorſus erat ſuſpicio de hoſtium adventu, quaſi aliquando repente ſic infeſta claſſe *eo* venturi eſſent. Siquidem *Athenienſes exiſtimabant illos*, ne aperte quidem, per otium hoc auſuros, neque, ſi in animum induxiſſent, ſe non praeſenſuros. Poſtquam autem hoc ipſis placitum eſt, ſtatim etiam diſceſſerunt. cumque noctu *Megara* perveniſſent, et naves ex Niſaea deduxiſſent, in Piraeeum quidem non amplius navigarunt, quemadmodum in animo habebant, periculum formidantes; (quanquam quidam etiam ventus eos impediviſſe fertur;) ſed ad Salaminis promontorium, quod Megara ſpectat,

φύλακτος κ) ἄκλειστος, εἰκότως, διὰ τὸ ἐπικρατεῖν πολὺ τῷ ναυτικῷ. ἐδόκει δὲ, λαβόντα τῶν ναυτῶν ἕκαστον τὴν κώπην, κ) τὸ ὑπηρέσιον, κ) τὸν τροπωτῆρα, πεζῇ ἰέναι ἐκ Κορίνθου ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν· κ) ἀφικομένους κατὰ τάχος ἐς Μέγαρα, καθελκύσαντας ἐκ Νισαίας τοῦ νεωρίου αὐτῶν τεσσαράκοντα ναῦς, αἳ ἔτυχον αὐτόθι οὖσαι, πλεῦσαι εὐθὺς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ. οὔτε γὰρ ναυτικὸν ἦν προφυλάσσον ἐν αὐτῷ οὐδὲν, οὔτε προσδοκία οὐδεμία μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως οὕτως ἐπιπλεύσειαν. ἐπεὶ οὐδ᾽ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς τολμῆσαι ἂν καθ᾽ ἡσυχίαν, οὐδὲ, εἰ διενοοῦντο, μὴ οὐκ ἂν προαισθέσθαι. ὡς δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἐχώρουν εὐθύς· καὶ ἀφικόμενοι νυκτὸς, καὶ καθελκύσαντες ἐκ τῆς Νισαίας τὰς ναῦς, ἔπλεον ἐπὶ μὲν τὸν Πειραιᾶ οὐκέτι, ὥσπερ διενοοῦντο, καταδείσαντες τὸν κίνδυνον (καί τις κ) ἄνεμος αὐτοὺς λέγεται κωλῦσαι) ἐπὶ δὲ τῆς Σαλαμῖνος τὸ ἀκρωτήριον τὸ πρὸς

Μέγαρα ὁρῶν· (καὶ φρούριον ἐπ' αὐτοῦ ἦν, καὶ νεῶν τριῶν φυλακὴ, τοῦ μὴ ἐσπλεῖν Μεγαρεῦσι μηδ' ἐκπλεῖν μηδὲν) τῷ τε φρουρίῳ προσέβαλον, καὶ τὰς τριήρεις ἀφείλκυσαν κενάς· τήν τε ἄλλην Σαλαμῖνα ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες ἐπόρθουν.

ϞΔʹ. Ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας φρυκτοί τε ἤροντο πολέμιοι, καὶ ἔκπληξις ἐγένετο οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐλάσσων. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἄστει, ἐς τὸν Πειραιᾶ ᾤοντο τοὺς πολεμίους ἐσπεπλευκέναι ἤδη· οἱ δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ, τήν τε τῶν Σαλαμινίων πόλιν ᾑρῆσθαι, καὶ παρὰ σφᾶς ὅσον οὐκ ἐσπλεῖν αὐτούς. ὅπερ ἂν, εἰ ἐβουλήθησαν μὴ κατοκνῆσαι, ῥαδίως ἂν ἐγένετο, καὶ οὐκ ἂν ἄνεμος ἐκώλυσε· βοηθήσαντες δὲ ἅμ' ἡμέρᾳ πανδημεὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν Πειραιᾶ, ναῦς τε καθεῖλκον, καὶ ἐσβάντες κατὰ σπουδὴν καὶ πολλῷ θορύβῳ, ταῖς μὲν ναυσὶν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα ἔπλεον, τῷ πεζῷ δὲ φυλακὰς τοῦ Πειραιῶς καθίσταντο.

(ibi autem erat propugnaculum, triumque navium praesidium, ne quid Megarensibus importaretur, neve quid illinc exportaretur.) Hoc autem propugnaculum illi adorti sunt, et triremes vacuas deduxerunt, et caeteram Salaminem, ex improviso aggressi, diripuerunt.

94. Sed ignes, quibus hostium adventus significabatur, *a Salaminiis* Athenas versus in aërem sunt sublati, unde tantus pavor *Atheniensium* animos invasit, ut in eo bello nullus major exstiterit. Nam qui in urbe erant, hostes in Piraeeum jam ingressos putabant. Qui vero in Piraeeo erant, et Salaminem jam captam, et hostes tantum non contra se venturos existimabant: quod profecto facile accidisset, si illi cunctari noluissent, neque ventus eos prohibuisset. Athenienses vero simul ac dies illuxit, cum frequentibus copiis ex omni ordine atque aetate collectis subsidio *Salaminiis* iverunt, navesque deduxerunt, easque festinanter et magno cum tumultu conscenderunt; et cum navibus quidem Salaminem petierunt, peditatum vero in Piraeeo reliquerunt, ut ei es-

ſet praeſidio. Peloponneſii vero, poſtquam eos ſubſidio venire ſenſerunt, magnam Salaminis partem excurſionibus populati, captis hominibus, praedaque, et tribus illis navibus, ex propugnaculo Budoro celeriter in Niſaeam ſe receperunt. nonnihil enim et ipſae naves, quae longo temporis intervallo in mare deductae fuerant, nec aquarum vim ferre poterant, eos tunc terrebant. cumque Megara perveniſſent, Corinthum itinere pedeſtri redierunt. Athenienſes vero, cum eos ad Salaminem non amplius nacti fuiſſent, et ipſi *domum* diſceſſerunt. atque ab eo tempore Piraeeum jam accuratius in poſterum cuſtodire coeperunt, cum portuum clauſtris, tum etiam aliis accuratae cuſtodiae generibus.

95. Per idem tempus ſub hujus hyemis initium, Sitalces Odryſes, Terae *filius*, Thracum Rex, expeditionem fecit adverſus Perdiccam, Alexandri *filium*, Macedonum Regem, et Chalcidenſes, qui ſunt in Thracia, ob duo promiſſa, quorum alterum quidem repoſcere, alterum vero ipſe perſolve-

οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ὡς ᾔσθοντο τὴν βοήθειαν, καταδραμόντες τῆς Σαλαμῖνος τὰ πολλὰ, καὶ ἀνθρώπους καὶ λείαν λαβόντες, καὶ τὰς τρεῖς ναῦς ἐκ τοῦ Βουδόρου τοῦ φρουρίου, κατὰ τάχος ἐπὶ τῆς Νισαίας ἔπλεον. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ αἱ νῆες αὐτοὺς διὰ χρόνου καθελκυσθεῖσαι, καὶ οὐδὲν στέγουσαι, ἐφόβουν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὰ Μέγαρα, πάλιν ἐπὶ τῆς Κορίνθου ἀπεχώρησαν πεζοί. οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι, οὐκέτι καταλαβόντες πρὸς τῇ Σαλαμῖνι, ἀπέπλευσαν καὶ αὐτοί. καὶ μετὰ τοῦτο φυλακὴν ἤδη τοῦ Πειραιῶς μᾶλλον τολοιπὸν ἐποιοῦντο, λιμένων τε κλείσει, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ.

Ϟε΄. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τοῦ χειμῶνος τούτου ἀρχομένου, Σιτάλκης ὁ Τήρεω Ὀδρύσης, Θρακῶν βασιλεὺς, ἐστράτευσεν ἐπὶ Περδίκκαν τὸν Ἀλεξάνδρου, Μακεδονίας βασιλέα, καὶ ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης· διὰ δύο ὑποσχέσεις, τὴν μὲν βουλόμενος ἀναπρᾶξαι, τὴν δὲ αὐτὸς ἀπο-

δῦναι. ὅ,τε γὰρ Περδίκκας, αὐτῷ ὑποσχόμενος εἰ Ἀθηναίοις τε διαλλάξειεν ἑαυτὸν κατ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον, καὶ Φίλιππον τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ πολέμιον ὄντα μὴ καταγάγοι ἐπὶ βασιλείᾳ, ἃ ὑπεδέξατο ὐκ ἐπετέλει· τοῖς τε Ἀθηναίοις αὐτὸς ὡμολογήκει, ὅτε τὴν ξυμμαχίαν ἐποιεῖτο, τὸν ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδικὸν πόλεμον καταλύσειν. ἀμφοτέρων ὖν ἕνεκα τὴν ἔφοδον ἐποιεῖτο, καὶ τόν τε Φιλίππου υἱὸν Ἀμύνταν ὡς ἐπὶ βασιλείᾳ τῶν Μακεδόνων ἦγε, καὶ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις, οἳ ἔτυχον παρόντες τύτων ἕνεκα, καὶ ἡγεμόνα Ἅγνωνα. ἔδει γὰρ καὶ τὺς Ἀθηναίυς ναυσί τε καὶ στρατιᾷ ὡς πλείστῃ ἐπὶ τὺς Χαλκιδέας παραγενέσθαι.

Ϟϛʹ. Ἀνίστησιν ὖν, ἐκ τῶν Ὀδρυσῶν ὁρμώμενος, πρῶτον μὲν τὺς ἐντὸς τῦ Αἵμυ τε ὄρυς καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρᾷκας, ὅσων ἦρχε μέχρι θαλάσσης τῆς ἐς τὸν Εὔξεινόν τε πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον· ἔπειτα

re volebat. Nam Perdiccas, cum ei *nescio quae* promisisset, si se Atheniensibus reconciliasset, a quibus initio bello premebatur, nec Philippum fratrem suum, eundemque hostem, in regnum restituisset, tamen quae promiserat non praestabat. Et ipse *Sitalces* Atheniensibus promiserat, cum societatem *cum ipsis* iniit, se bello Chalcidensi finem impositurum. Utraque igitur de causa *Sitalces Perdiccae* bellum inferebat, et Amyntam Philippi filium in regnum Macedonum ducebat, et *cum eo* Legatos Atheniensium, qui hujus rei causa tunc aderant, et Agnonem ducem. Oportebat enim Athenienses quoque cum navibus, et quam maximo exercitu adversus Chalcidenses praesto esse.

96. Ab Odrysis igitur initio ducto, primum quidem ex suis sedibus evocat Thraces, qui intra montem Aemum, et Rhodopen habitabant, quibus usque ad Pontum Euxinum, et Hellespontum imperabat: deinde vero Getas, qui superato Aemo monte in ulterioribus partibus habitabant, et

quotquot alii populi cis Iſtrum fluvium ad Pontum Euxinum magis vergentes incolebant. Getae autem, et qui regionem illam accolunt, Scythis ſunt finitimi, et cultu ſimiles, omnesque ſagittarii equeſtres. Praeterea Thracum montanorum, qui ſuis legibus vivunt, et enſiferi ſunt, qui Dii vocantur, permultos evocavit, quorum maxima pars Rhodopen incolit. atque alios quidem mercede induxit, alii vero voluntarii erant, qui *Sitalcen* ultro ſequebantur. Evocavit etiam Agrianas, et Leaeos, et caeteras gentes Paeonicas, quibus imperabat. atque hi *Agrianes totius* imperii erant ultimi, usque ad Graaeos, et Leaeos Paeonas, et Strymonem fluvium, qui ex Scomio monte per Graaeos, et Leaeos fluit. ubi erat terminus imperii ab ea parte, quae ſpectat Paeonas; qui jam ſunt ſui juris. at ab ea parte, quae Triballos ſpectat, qui et ipſi ſunt ſui juris, ſunt Treres, et Tilataei, qui terminant *imperium.* Hi autem ad ſeptentrionales Scomii montis partes habitant, et a Solis occidentis partibus pertingunt usque ad Oſcium

τοὺς ὑπερβάντι Αἷμον Γέτας, καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατῴκηντο. εἰσὶ δ' οἱ Γέται, καὶ οἱ ταύτῃ, ὅμοροί τε τοῖς Σκύθαις καὶ ὁμόσκευοι, πάντες ἱπποτοξόται. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων, καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. καὶ τοὺς μὲν μισθῷ ἔπειθεν, οἱ δ' ἐθελονταὶ ξυνηκολούθουν. ἀνίστη δὲ καὶ Ἀγριᾶνας, καὶ Λεαίους, καὶ ἄλλα ὅσα ἔθνη Παιονικά, ὧν ἦρχε. καὶ ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι ἦσαν, μέχρι Γρααίων καὶ Λεαίων Παιόνων, καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἐκ τοῦ Σκομίου ὄρους διὰ Γρααίων καὶ Λεαίων ῥεῖ· οὗ ὡρίζετο ἡ ἀρχὴ τὰ πρὸς Παίονας αὐτονόμους ἤδη. τὰ δὲ πρὸς Τριβαλλούς, καὶ τούτους αὐτονόμους, Τρῆρες ὥριζον, καὶ Τιλαταῖοι. οἰκοῦσι δ' οὗτοι πρὸς βορέαν τοῦ Σκομίου ὄρους, καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Οσκίου ποταμοῦ. ῥεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ

ὄρȣς ὅθενπερ κ὇ ὁ Νέϛος κ὇ ὁ Εβρὸς. ἔϛι δὲ ἔρημον τὸ ὄρος κ὇ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης.

ϞΖʹ. Εγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἡ Οδρυσῶν, μέγεθος, ἐπὶ μὲν θάλασσαν καθήκȣσα, ἀπὸ Αβδήρων πόλεως ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον, τὸν μέχρι Ιϛρȣ ποταμȣ῀. αὕτη περίπλους ἐϛὶν ἡ γῆ ταξυντομώτατα, ἣν αἰεὶ κατὰ πρύμναν ἱϛῆται τὸ πνεῦμα νηῒ ϛρογγύλῃ, τεσσάρων ἡμερῶν, καὶ ἴσων νυκτῶν. ὁδῷ δὲ ταξυντομώτατα ἐξ Αβδήρων ἐς Ιϛρον ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ. τὰ μὲν πρὸς θάλασσαν τοσαύτη ἦν. ἐς ἤπειρον δὲ, ἀπὸ Βυζαντίȣ ἐς Λεαίȣς, κ὇ ἐπὶ τὸν Στρυμόνα (ταύτῃ γὰρ διὰ πλείϛου ἀπὸ θαλάσσης ἄνω) ἐγίγνετο ἡμερῶν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τριῶν καὶ δέκα ἀνύσαι. φόρος τε ἐκ πάσης τῆς βαρβάρȣ κ὇ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ὅσον προσῆξαν ἐπὶ Σεύθȣ, (ὃς ὕϛερον Σιτάλκȣ βασιλεύσας, πλεῖϛον δὴ ἐποίησε) τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίȣ μάλιϛα δύ-

flumen. hoc autem fluit ex eodem monte, ex quo Neſtus et Ebrus. hic autem mons eſt et deſertus et magnus, et Rhodopae junctus.

97. Fuit autem Odryſarum imperium magnitudine,ad mare quidem pertingens, ab urbe Abderis ad Pontum Euxinum, ad eam usque partem, qua Iſter fluvius in ipſum influit. Haec ora, qua curſus compendioſiſſimus datur, navi rotunda poteſt ambiri, ſi ventus a puppi ſemper ſpiret, quatuor dierum et totidem noctium ſpatio. Itinere vero terreſtri, qua compendioſiſſimum eſt iter, ab Abderis ad Iſtrum vir expeditus intra undecim dies pervenire poteſt. atque ejus quidem longitudo mare verſus haec erat. Per loca vero mediterranea, a Byzantio ad Leaeos, et ad Strymonem (hinc enim longiſſimus eſt a mari tractus in loca mediterranea) viator expeditus intra tredecim dies iter conficere poteſt. Tributum quoque, quod colligebatur ex toto barbarorum agro, et ex Graecis civitatibus Seuthe regnante, (qui poſt Sitalcem regno potitus id maxime auxit) omni auri et argenti pretio ad aeſtimationem pecuniarum revocato, quadringenta ferme talenta valebat. nec his pauciora au-

ri et argenti munera *ipsi* offerebantur. Praeterea vero et opera textilia et laevia, aliaque supellex *ei offerebatur.* neque vero ipsi soli: sed et aliis Odrysarum viris, qui apud ipsum autoritate pollebant, ac nobiles erant, *hujusmodi munera dabantur.* Legem enim longe aliam condiderunt, quam quae est apud Persas, et quae apud alios quoque Thraces moribus est recepta; ut videlicet potius accipiant, quam dent. Et turpius erat, si quis rogatus non dedisset, quam si quis non impetrasset id, quod petiisset. Veruntamen hac lege diutius sunt usi, propter potentiam, qua valebant. Nihil enim a quoquam *apud Regem, ejusque nobilitatem,* sine muneribus transigi poterat. Itaque regnum illud ad magnam potentiam pervenit. nam omnium, quae sunt in Europa intra sinum Ionium et Pontum Euxinum, maximum fuit proventu pecuniarum, et caeterarum rerum copia, quae homines beatiores facit: sed certandi viribus, et copiarum numero, Scytharum potentia longe fuit inferius. Nam huic *Scytharum potentiae* non modo gentes, quae sunt in Europa, aequari nequeunt; verum etiam earum, quae in Asia sunt, nulla,

ναμις· ἃ χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἴη. καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσεφέρετο· χωρὶς δὲ, ὅσα ὑφαντά τε καὶ λεῖα, καὶ ἡ ἄλλη κατασκευή· καὶ οὐ μόνον, αὐτῷ ἀλλὰ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσί τε καὶ γενναίοις Ὀδρυσῶν. κατεστήσαντο γὰρ τοὐναντίον τῆς [τῶν] Περσῶν βασιλείας τὸν νόμον, ὄντα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις Θρᾳξὶ, λαμβάνειν μᾶλλον ἢ διδόναι. καὶ αἴσχιον ἦν, αἰτηθέντα μὴ δοῦναι, ἢ αἰτήσαντα μὴ τυχεῖν. ὅμως δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι, ἐπιπλέον αὐτῷ ἐχρήσαντο. οὐ γὰρ ἦν πρᾶξαι οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα. ὥστε ἐπὶ μέγα ἡ βασιλεία ἦλθεν ἰσχύος. τῶν γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσαι μεταξὺ τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, μεγίστη ἐγένετο χρημάτων προσόδῳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ· ἰσχύϊ δὲ μάχης, καὶ στρατοῦ πλήθει, πολὺ δευτέρα μετὰ τὴν Σκυθῶν. ταύτῃ δὲ ἀδύνατα ἐξισοῦσθαι οὐχ ὅτι τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνος ἓν πρὸς ἓν οὐκ ἔστιν ὅ,τι δυνα-

τὸν Σκύθαις ὁμογνωμονοῦσι πᾶσιν ἀντιστῆναι. οὐ μὴν οὐδ' ἐς τὴν ἄλλην εὐβουλίαν καὶ ξύνεσιν περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸν βίον ἄλλοις ὁμοιοῦνται.

ϟή. Σιτάλκης μὲν οὖν χώρας τοσαύτης βασιλεύων, παρεσκευάζετο τὸν στρατόν· καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἕτοιμα ἦν, ἄρας ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἔπειτα διὰ Κερκίνης, ἐρήμου ὄρους, ὅ ἐστι μεθόριον Σίντων καὶ Παιόνων. ἐπορεύετο δὲ δι' αὐτοῦ τῇ ὁδῷ ἣν πρότερον αὐτὸς ἐποιήσατο, τεμὼν τὴν ὕλην, ὅτε ἐπὶ Παίονας ἐστράτευσε. τὸ δὲ ὄρος ἐξ Οδρυσῶν διιόντες, ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον Παίονας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Σίντους καὶ Μαίδους. διελθόντες δὲ αὐτὸ, ἀφίκοντο ἐς Δόβηρον τὴν Παιονικήν. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ ἀπεγίγνετο μὲν οὐδὲν τοῦ στρατοῦ, εἰ μή τι νόσῳ· προσεγίγνετο δέ. πολλοὶ γὰρ τῶν αὐτονόμων Θρᾳκῶν ἀπαράκλητοι ἐφ' ἁρπαγὴν ἠκολούθουν. ὥστε τὸ πᾶν πλῆθος λέγεται οὐκ

gente genti opposita, Scythis universis, si concordes inter se fuerint, resistere valet. Quinetiam ne in alia quidem solertia, et prudentia, quae in rebus ad praesentem vitam necessariis requiritur, caeteris nationibus sunt similes.

98. Sitalces igitur, cum tantae regionis regnum obtineret, exercitum parabat. Postquam autem *res omnes ad expeditionem necessariae jam* ipsi paratae fuerunt, *copiis inde* motis, in Macedoniam ivit; primum quidem per suum regnum, deinde vero per Cercinen, montem desertum, qui inter Sintos et Paeonas est medius. Iter autem per eum faciebat via, quam ipse succisa materia prius fecerat, quum bellum Paeonibus intulit. Hunc autem montem ex Odrysis pertranseuntes, ad dextram quidem habebant Paeonas; ad sinistram vero, Sintos, et Maedos. Quem cum pertransissent, ad Doberum Paeonicam *urbem* pervenerunt. Ei autem iter facienti nulla quidem exercitus pars decessit, nisi si qua morbo correpta periit: sed accedebat. Multi enim ex illis Thracibus, qui suis legibus vivebant, ad praedam ultro

ſequebantur. Quare tota multitudo non minor centum quinquaginta millibus exſtitiſſe fertur. Atque hujus quidem major pars erat pedeſtris, tertia vero ferme pars erat equeſtris, maximam vero hujus equitatus partem ipſi Odryſae, et poſt eos Getae praebuerunt. Machaerophori vero, qui ſuis legibus vivebant, et ex Rhodope deſcenderant, erant totius peditatus bellicoſiſſimi. Caetera vero turba, ex variis et diverſis gentibus permixta, multitudine maxime formidabilis, ſequebatur.

99. Doberum igitur omnes convenerunt, et ſe pararunt ad irruptionem faciendam ex ſuperiore in inferiorem Macedoniam, quae Perdiccae imperio parebat. Nam inter Macedonas ſunt et Lynceſtae, et Helimiotae, et aliae gentes in locis mediterraneis, quae illis quidem ſunt ſociae et ſubjectae: ſed tamen regna ſingulae ſeparatim habent. Illam vero Macedoniam, quae nunc eſt maritima, Alexander Perdiccae pater, et Temenidae ejus majores, olim ex urbe Argis oriundi, primi poſſederunt, et *in ea* regnarunt, ubi prius proelio ſuperatos expuliſſent ex Pie-

ἔλαϲον πεντεκαίδεκα μυριάδων γενέϲθαι. ϗ τούτου τὸ μὲν πλέον πεζὸν ἦν· τριτημόριον δὲ μάλιϛα, ἱππικόν. τοῦ δ' ἱππικοῦ τὸ πλεῖϛον αὐτοὶ Ὀδρύϲαι παρείχοντο, ϗ μετ' αὐτοὺς Γέται. τοῦ δὲ πεζοῦ, οἱ μαχαιροφόροι μαχιμώτατοι μὲν ἦσαν, οἱ ἐκ τῆς Ῥοδόπης αὐτόνομοι καταβάντες· ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος, ξύμμικτος, πλήθει φοβερώτατος ἠκολούθει.

ϞΘʹ. Ξυνηθροίζοντο οὖν ἐν τῇ Δοβήρῳ καὶ παρεσκευάζοντο ὅπως κατὰ κορυφὴν ἐσβαλοῦσιν ἐς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδίκκας ἦρχε. τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκηϛαί, ϗ Ἐλειμιῶται, ϗ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα μέν ἐϛι τούτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὐτά. τὴν δὲ περὶ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ, καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Τημενίδαι, τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους, πρῶτοι ἐκτήσαντο, ϗ ἐβασίλευσαν, ἀναϛήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πι-

ρίας Πίερας (οἳ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον πέραν Στρυμόνος ᾤκησαν Φάγρητα, καὶ ἄλλα χωρία· ϗ ἔτι ϗ νῦν Πιερικὸς κόλπος καλεῖται ἡ ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ) ἐκ δὲ τῆς Βοττίας καλουμένης, Βοττιαίους, οἳ νῦν ὅμοροι Χαλκιδέων οἰκοῦσι· τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἄξιον ποταμὸν, στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης ϗ θαλάσσης ἐκτήσαντο. ϗ πέραν Ἀξίου, μέχρι Στρυμόνος, τὴν Μυγδονίαν καλουμένην, Ἠδῶνας ἐξελάσαντες, νέμονται. ἀνέστησαν δὲ ϗ ἐκ τῆς νῦν Εορδίας καλουμένης Εόρδους. (ὧν οἱ μὲν πολλοὶ διεφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται) ϗ ἐξ Ἀλμωπίας, Ἀλμῶπας. ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ ϗ νῦν [ἔτι] ἔχουσι, τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν, καὶ Μακεδόνων αὐτῶν πολλήν. τὸ δὲ ξύμπαν, Μακεδονία καλεῖται, καὶ Περδίκκας Ἀλεξάνδρου, βασιλεὺς

ria quidem, Pieres, (qui poſtea ſub Pangaeo trans Strymonem incoluerunt Phagretem, et alia oppida. Unde vel ad hoc usque tempus regio, quae ſub Pangaeo jacens ad mare vergit, ſinus Piericus appellatur) ex ea vero, quae Bottia vocatur, Bottiaeos, qui nunc agrum Chalcidenſibus finitimum incolunt. Quinetiam anguſtam quandam Paeoniae regionem juxta Axium fluvium, a locis montanis ad Pellam usque et mare pertingentem poſſederunt. et trans Axium, ad Strymonem usque, eam, quae Mygdonia nominatur, ejectis Edonis, poſſident. Ex illa etiam, quae nunc Eordia vocatur, ejecerunt Eordos, (quorum plerique perierunt: ſed exigua quaedam ipſorum pars circa Phyſcam habitat) et ex Almopia, Almopas. Hi Macedones, *qui maritimam oram incolunt,* alias etiam gentes in ſuam poteſtatem redegerunt, quas nunc etiam in ſua poteſtate habent, Anthemuntem, Greſtoniam, Biſaltiam, magnamque *ſuperioris Macedoniae* partem, quae ad ipſos Macedonas pertinebat, *qui loca mediterranea incolebant.* Haec autem univerſa, Macedonia vocantur, et Perdiccas Alexandri

filius horum erat Rex, quo tempore Sitalces *ipsi* bellum intulit.

100. Atque hi quidem Macedones, cum ingens exercitus illos invasisset, quod ei resistere non possent, se receperunt in loca natura situque munita, et in munitiones manu factas, quae in eo agro erant. Harum autem non magnus erat numerus. Sed postea Archelaus Perdiccae filius, regno potitus, eas, quae nunc in ea regione exstant, aedificavit, et vias rectas secuit, et cum alia digessit, tum etiam rem militarem equis, armis, et reliquo belli apparatu, longe melius quam caeteri omnes octo Reges, qui eum antecesserant. Exercitus vero Thracum Dobero profectus, primum quidem irrupit in regnum, quod Philippi prius erat, et Idomenen quidem per vim cepit, Gortyniam vero, et Atalantam, et alia quaedam oppida in deditionem ac fidem recepit, quae se ipsi adjunxerunt ob amicitiam Amyntae, qui erat Philippi filius, et qui *tunc ibi* aderat. Europum autem oppugnarunt: sed expugnare non potuerunt. Deinde vero et in reliquam

αὐτῶν ἦν, ὅτε Σιτάλκης ἐπήει.

ρ΄. Καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες οὗτοι, ἐπιόντος πολλοῦ στρατοῦ ἀδύνατοι ὄντες ἀμύνεσθαι, ἔς τε τὰ καρτερὰ καὶ τὰ τείχη ὅσα ἦν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐσεκομίσθησαν. ἦν δὲ οὐ πολλά· ἀλλὰ ὕστερον Αρχέλαος ὁ Περδίκκου ὑὸς, βασιλεὺς γενόμενος, τὰ νῦν ὄντα ἐν τῇ χώρᾳ ᾠκοδόμησε, καὶ ὁδοὺς εὐθείας ἔτεμε, καὶ τἆλλα διεκόσμησε τά τε κατὰ τὸν πόλεμον ἵπποις καὶ ὅπλοις, καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ κρείσσονι, ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ὀκτὼ οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι. ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχὴν, καὶ εἷλεν Εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ, καὶ Αταλάντην, καὶ ἄλλα ἄττα χωρία, ὁμολογίᾳ, διὰ τὴν Αμύντου Φιλίαν προσχωροῦντα, τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος. Εὐρωπὸν δὲ ἐπολιόρκησαν μὲν, ἑλεῖν δὲ οὐκ ἠδύναντο. ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μα-

κεδονίαν πρȣ̓χώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης ϗ Κύῤῥȣ. ἔσω δὲ τούτων ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ ἀφίκοντο, ἀλλὰ τήν τε Μυγδονίαν ϗ Γρηστωνίαν ϗ Ανθεμȣ̃ντα ἐδήȣν. οἱ δὲ Μακεδόνες πεζῷ μὲν οὐδὲ διενοȣ̃ντο ἀμύνεσθαι, ἵππȣς δὲ προσμεταπεμψάμενοι ἀπὸ τῶν ἄνω ξυμμάχων, ὅπη δοκοῖ ὀλίγοι πρὸς πολλȣ̀ς ἐσέβαλλον ἐς τὸ στράτευμα τῶν Θρακῶν. ϗ ᾗ μὲν προσπέσοιεν, ȣ̓δεὶς ὑπέμενεν ἄνδρας ἱππέας τε ἀγαθȣ̀ς ϗ τεθωρακισμένȣς· ὑπὸ δὲ πλήθους περικλειόμενοι, αὐτοὺς πολλαπλασίῳ τῷ ὁμίλῳ ἐς κίνδυνον καθίστασαν. ὥστε τέλος ἡσυχίαν ἦγον, οὐ νομίζοντες ἱκανοὶ εἶναι πρὸς τὸ πλέον κινδυνεύειν.

ρα'. Ὁ δὲ Σιτάλκης πρός τε τὸν Περδίκκαν λόγȣς ἐποιεῖτο ὧν ἕνεκα ἐστράτευσε, ϗ ἐπειδὴ οἱ Αθηναῖοι ȣ̓ παρῆσαν ταῖς ναυσὶν, ἀπιστȣ̃ντες αὐτὸν μὴ ἥξειν, δῶρά τε καὶ πρέσβεις ἔπεμψαν αὐτῷ, ἔς τε τοὺς Χαλκιδέας ϗ Βοττιαίȣς μέρος τὶ τȣ̃ στρα-

Macedoniam processit, quae ad Pellae, Cyrrhique dextram jacet. Sed intra haec, in Bottiaeam et Pieriam non intrarunt: at Mygdoniam, Grestoniam, et Anthemuntem diripuerunt. Macedones vero ne cogitarunt quidem peditatu resistere; sed accito equitatu a sociis, qui loca mediterranea incolebant, ubi videbatur *commodum,* pauci multos adorti, in ipsum Thracum exercitum impetu ferebantur: et qua impressionem faciebant, nullus illorum, utpote equitum egregiorum et loricatorum, impetum sustinebat: sed hostium multitudine circumventi, in discrimen se conjiciebant propter eorum multitudinem longe numerosiorem. Quare tandem hostes lacessere desierunt, quod existimarent, se longe majori militum numero sine periculo resistere non posse.

101. Sitalces vero et ad Perdiccam verba facere coepit de rebus, quarum causa bellum ipsi intulerat: et quoniam Athenienses cum classe non aderant (eum enim *illuc* iturum non credebant) quoniam etiam dona et legatos ad ipsum miserant, quandam suarum copiarum partem in Chalcidenses et Bottiaeos misit; cumque illos intra

muros compulisset, agrum eorum vastavit. Dum autem castra stativa haberet in his locis, Thessali, qui Austrum versus habitant, et Magnetes, et caeteri, qui Thessalorum imperio parent, et Graeci ad Thermopylas usque timuerunt, ne exercitus iste contra se quoque veniret, et in armis erant. Thraces etiam, qui trans Strymonem, Boream versus, loca campestria incolebant, Panaei praeterea, et Odomanti, et Droi, et Dersaei, territi sunt. omnes autem suis legibus utentes liberi vivebant. Praebuit etiam *idem Sitalces* occasionem rumoris inter Graecos Atheniensium hostes, *periculum esse* ne, qui ab ipsis per societatis speciem adducebantur, ipsos etiam invaderent. Illi vero et Chalcidicum, et Botticum, et Macedonicum *agrum* simul *ibi* subsistens vastabat. Et cum nihil eorum, quorum causa infestis armis *eo* profectus fuerat, ipsi feliciter succederet; cumque ipsius exercitus commeatu careret, et hyemis incommodis vexaretur; a Seuthe Sparadoci *filio*, qui ipsi patruelis, quique apud ipsum potentia secundus erat, ad celeriter abeundum inducitur. Seuthen autem Perdiccas sibi clam conciliaverat, pollicitus

τῦ πέμπει. καὶ τειχήρεις ποιήσας, ἐδῄου τὴν γῆν. καθημένυ δ' αὐτῦ περὶ τὺς χώρυς τύτυς, οἱ πρὸς νότον οἰκῦντες Θεσσαλοὶ ϗ Μάγνητες, ϗ οἱ ἄλλοι ὑπήκοοι Θεσσαλῶν, ϗ οἱ μέχρι Θερμοπυλῶν Ἕλληνες ἐφοβήθησαν μὴ ϗ ἐπὶ σφᾶς ὁ στρατὸς χωρήσῃ, ϗ ἐν παρασκευῇ ἦσαν. ἐφοβήθησαν δὲ ϗ οἱ πέραν Στρυμόνος πρὸς Βορέαν Θρᾷκες, ὅσοι πεδία εἶχον, Παναῖοι, ϗ Οδόμαντοι, ϗ Δρῶοι, ϗ Δερσαῖοι· αὐτόνομοι δ' εἰσὶ πάντες. παρέσχε δὲ λόγον καὶ ἐπὶ τὺς τῶν Αθηναίων πολεμίυς Ἕλληνας, μὴ ὑπ' αὐτῶν ἀγόμενοι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν, καὶ ἐπὶ σφᾶς χωρήσωσιν. ὁ δὲ, τήν τε Χαλκιδικὴν ϗ Βοττικὴν ϗ Μακεδονίαν ἅμα ἐπέχων, ἔφθειρε. ϗ ἐπειδὴ αὐτῷ ὐδὲν ἐπράσσετο ὧν ἕνεκα ἐσέβαλε, ϗ ἡ στρατιὰ σῖτόν τε οὐκ εἶχεν αὐτῷ, καὶ ὑπὸ χειμῶνος ἐταλαιπώρει, ἀναπείθεται ὑπὸ Σεύθυ τοῦ Σπαραδόκυ, ἀδελφιδῦ ὄντος, ϗ μέγιστον μετ' αὐτὸν δυναμένυ, ὥστ' ἐν τάχει ἀπελθεῖν.

τὸν δὲ Σεύθην κρύφα Περδίκκας, ὑποσχόμενος ἀδελφὴν ἑαυτȣ̃ δώσειν, κ̀ χρήματα ἐπ' αὐτῇ, προσποιεῖται. καὶ ὁ μὲν, πεισθεὶς, κ̀ μείνας τριάκοντα τὰς πάσας ἡμέρας, τȣ́των δὲ ὀκτὼ ἐν Χαλκιδεῦσιν, ἀνεχώρησε τῷ ςρατῷ κατὰ τάχος ἐπ' οἴκȣ. Περδίκκας δὲ ὕςερον Στρατονίκην τὴν ἑαυτȣ̃ ἀδελφὴν δίδωσι Σεύθῃ, ὥσπερ ὑπέσχετο. τὰ μὲν ȣ̃ν κατὰ τὴν Σιτάλκȣ ςρατείαν ȣ̈τως ἐγένετο.

ρϐʹ. Οἱ δὲ ἐν Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι, τȣ̃ αὐτȣ̃ χειμῶνος, ἐπειδὴ τὸ τῶν Πελοποννησίων ναυτικὸν διελύθη, Φορμίωνος ἡγουμένȣ, ἐςράτευσαν παραπλεύσαντες ἐπ' Ἀςακȣ̃. κ̀ ἀποϐάντες ἐς τὴν μεσόγειαν τῆς Ἀκαρνανίας, τετρακοσίοις μὲν ὁπλίταις Ἀθηναίων τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν, τετρακοσίοις δὲ Μεσσηνίων, κ̀ ἔκ τε Στράτȣ, κ̀ Κορόντων, κ̀ ἄλλων χωρίων, ἄνδρας ȣ̓ δοκȣ̃ντας βεϐαίȣς εἶναι ἐξήλασαν, κ̀ Κύνητα τὸν Θεολύτȣ ἐς Κόροντα καταγαγόντες, ἀνεχώ-

se in matrimonium ipsi sororem daturum, et praeter ipsam, pecunias etiam. Itaque Sitalces *Seuthae verbis* inductus, et xxx universos dies *militiae* commoratus, et horum octo apud Chalcidenses *consumtis*, cum exercitu domum celeriter se recepit. Perdiccas vero postea Stratonicen sororem suam Seuthae uxorem dedit, ut ei promiserat. Haec igitur Sitalcis expeditio hunc habuit exitum.

102. Athenienses vero, qui Naupacti erant, eadem hyeme, post *dimissam* Peloponnesiorum classem, duce Phormione, maritimam oram legentes, Astaco bellum intulerunt, exscensuque ex navibus in terram facto, mediterranea Acarnaniae loca petierunt, cum quadringentis suorum gravis armaturae militum classiariorum, et cum totidem Messeniis; et ex Strato, et Corontis, aliisque oppidis eos, qui videbantur dubiae fidei homines, ejecerunt: et cum Cynetem Theolyti *filium*, in oppidum Coronta reduxissent, ad suas naves redierunt. Nam Oeniadis, (qui soli omnium Acarnanum Atheni-

ensibus perpetuo erant hostes,) propter hybernum anni tempus, bellum nullo modo inferri posse videbatur. Nam Achelous fluvius ex monte Pindo per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, et per Acarnanicam planitiem fluens, superne quidem juxta urbem Stratum, et Oeniadas, per spatium, quod inter has duas urbes est medium, in mare defertur; et ipsorum *Oeniadarum* urbem restagnans paludibus circundat; et facit, ut propter aquarum copiam ei bellum hyeme non possit inferri. Jacent autem et pleraeque Echinadum insularum e regione Oeniadarum, ab Acheloi ostio non procul distantes. Quamobrem hic fluvius, quoniam est magnus, limum semper aggerit, nonnullae etiam illarum insularum factae sunt continentis pars. Et credibile est caeteris quoque non admodum longo temporis progressu idem eventurum. Nam et fluvii cursus est rapidus, et multus, et turbidus, et ipsae insulae sunt crebrae, et limo congesto (quod diffundi nequit) aliae cum aliis conjunguntur, gradatim, non autem serie directa sitae, nec rectum aquis exitum in pelagus praebentes. Sunt autem desertae,

ϱησαν πάλιν ἐπὶ τὰς ναῦς. ἐς γὰϱ Οἰνιάδας, ἀεί ποτε πολεμίους ὄντας μόνους Ακαϱνάνων, οὐκ ἐδόκει δυνατὸν εἶναι, χειμῶνος ὄντος, στρατεύειν. ὁ γὰϱ Αχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας, καὶ Αγραῶν καὶ Αμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ακαϱνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν, ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ' Οἰνιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν. κεῖνται δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν Εχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιάδων, τοῦ Αχελώου τῶν ἐκϐολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι. ὥστε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς προσχοῖ ἀεὶ, καὶ εἰσὶ τῶν νήσων αἳ ἠπείρωνται· ἐλπὶς δὲ καὶ πάσας οὐκ ἐν πολλῷ τινι ἂν χρόνῳ τοῦτο παθεῖν. τό, τε γὰρ ῥεῦμά ἐστι μέγα καὶ πολὺ καὶ θολερὸν, αἵ τε νῆσοι, πυκναὶ, καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως, τῷ μὴ σκεδάννυσθαι, σύνδεσμοι γίγνονται, παραλλὰξ καὶ οὐ κατὰ στοῖχον κείμεναι, οὐδ' ἔχουσαι εὐθείας διόδους τοῦ

ὕδατος ἐς τὸ πέλαγος. ἔρημοι δ' εἰσὶ, καὶ οὐ μεγάλαι. λέγεται δὲ καὶ Αλκμαίωνι τῷ Αμφιάρεω, ὅτε δὴ ἀλᾶσθαι αὐτὸν μετὰ τὸν Φόνον τῆς μητρὸς, τὸν Απόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν· ὑπειπόντα οὐκ εἶναι λύσιν τῶν δειμάτων, πρὶν ἂν εὑρὼν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικίσηται, ἥτις, ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα, μήπω ὑπὸ ἡλίου ἑωρᾶτο, μηδὲ γῆ ἦν· ὡς τῆς γε ἄλλης αὐτῷ μεμιασμένης. ὁ δ' ἀπορῶν, ὥς φασι, μόλις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην τοῦ Αχελῴου. καὶ ἐδόκει αὐτῷ ἱκανὴ ἂν κεχῶσθαι δίαιτα τῷ σώματι, ἀφ' οὗπερ κτείνας τὴν μητέρα, οὐκ ὀλίγον χρόνον ἐπλανᾶτο. καὶ κατοικισθεὶς ἐς τοὺς περὶ Οἰνιάδας τόπους, ἐδυνάστευσέ τε, καὶ ἀπὸ Ακαρνᾶνος παιδὸς ἑαυτοῦ, τῆς χώρας τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκατέλιπε. τὰ μὲν οὖν περὶ Αλκμαίωνα, τοιαῦτα λεγόμενα παρελάβομεν.

ργ΄. Οἱ δὲ Αθηναῖοι καὶ ὁ Φορμίων, ἄραντες ἐκ τῆς Ακαρνανίας, καὶ ἀφικόμενοι ἐς

nec magnae. Fertur etiam Alcmaeoni Amphiarai *filio,* quo tempore propter matris caedem vagabatur, Apollo oraculum reddidiſſe, quo hanc terram ei habitandam ſignificavit, obſcure ſignificans eum terroribus, *quibus agitabatur,* liberatum non iri, prius quam locum habitandum reperiſſet in ea regione, quae, quum matrem interfecit, a Sole nondum conſpecta fuiſſet, nec tellus eſſet: quod omnem aliam terram ipſe polluiſſet. Ille vero conſilio inops (ut aiunt) vix tandem animadvertit hanc Acheloi fluminis alluvionem *ab oraculo fuiſſe deſignatam.* Iſtudque ſolum, quod limo congeſto conſolidatum fuerat, ipſi videbatur exſtitiſſe ab eo tempore, quo matre caeſa non paucos annos erraverat, et ad ſedes in eo ſui corporis cauſa ponendas ſatis amplum eſſe *videbatur.* Quare cum in locis circum Oeniadas ſitis ſedes collocaſſet, *ibi* regnavit, et ab Acarnane filio ſuo nomen regioni impoſitum reliquit. Quae igitur de Alcmaeone traduntur, haec ſunt, quae accepimus.

103. Athenienſes vero et Phormio, caſtris ex Acarnania motis, et Naupactum pro-

fecti, ineunte vere Athenas redierunt; ſecumque duxerunt eos, quos in proeliis navalibus ceperant, qui facta capitum permutatione, ita ut ſingula pro ſingulis darentur, liberi dimittebantur, naves etiam *duxerunt*, quas ceperant. Atque haec hyems eſt finita, hujusque belli, quod Thucydides conſcripſit, tertius annus eſt exactus.

THUCYDIDIS
LIBRI SECUNDI
FINIS.

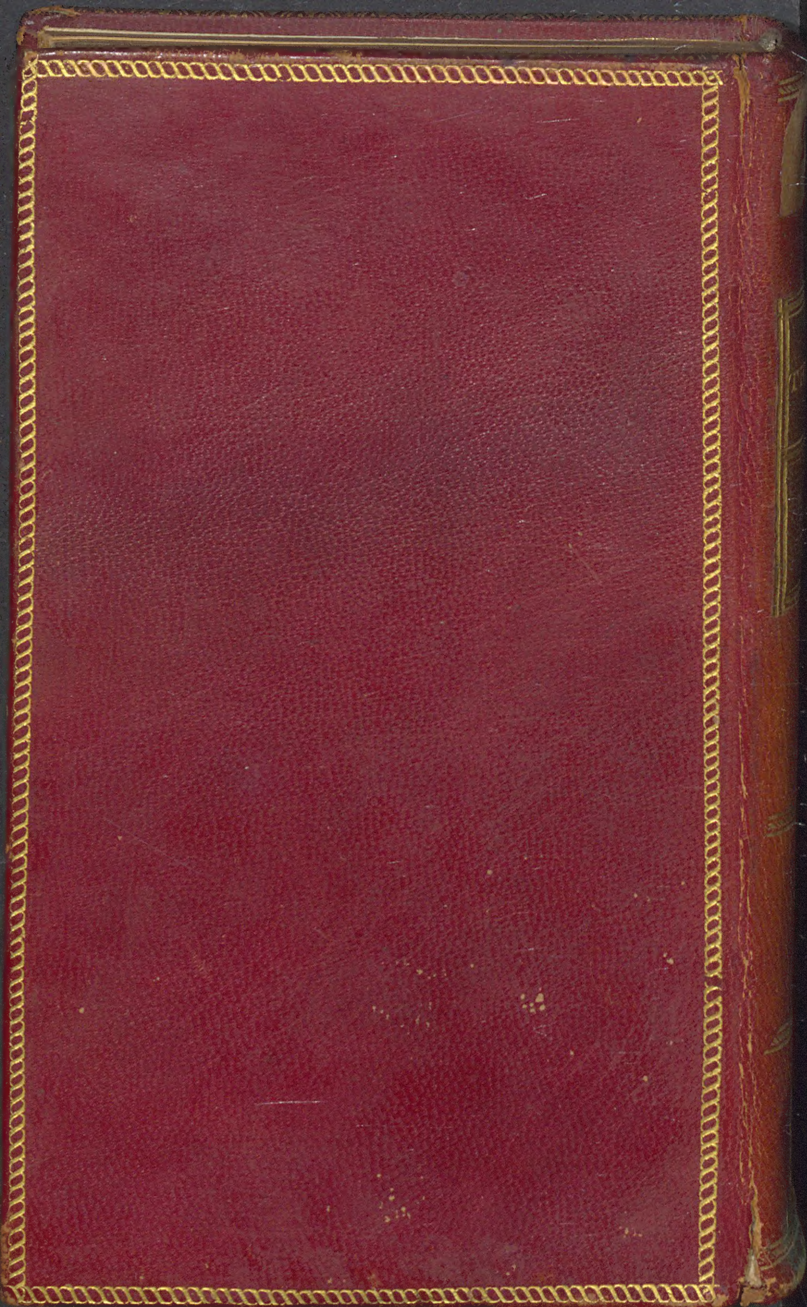
τὴν Ναύπακτον, ἅμα ἦρι κατέπλευσαν ἐς τὰς Ἀθήνας· τούς τε ἐλευθέρους τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῶν ναυμαχιῶν ἄγοντες, οἳ ἀνὴρ ἀντ᾽ ἀνδρὸς ἐλύθησαν, καὶ τὰς ναῦς ἃς εἷλον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος, καὶ τρίτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψε.

ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ
ΤΟ ΤΕΛΟΣ.

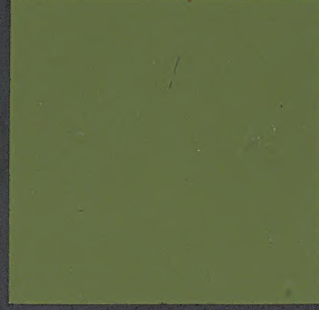

THUCYDID

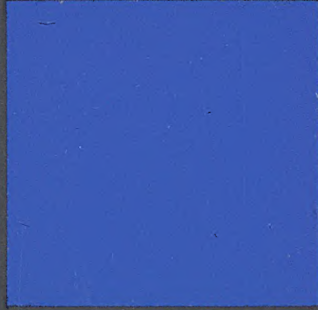
II

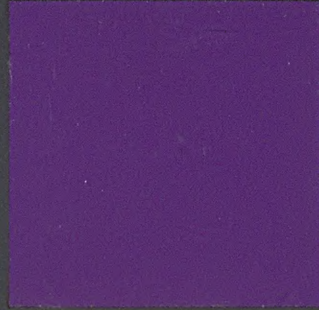
colorchecker CLASSIC

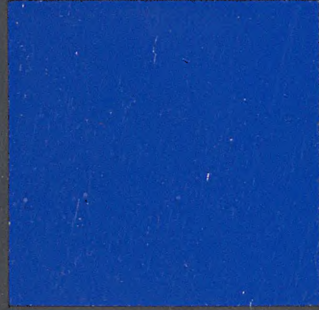

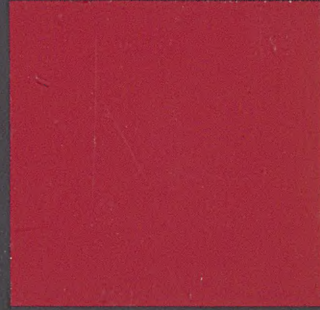

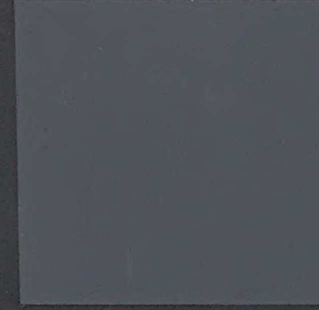

calibrite

mm